

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

Dalia Gasperavičienė

**1990 – 2005 METŲ ŠVIETIMO VADYBOS TYRIMŲ LIETUVOJE
TENDENCIJOS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2006

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

1990 – 2005 METŲ ŠVIETIMO VADYBOS TYRIMŲ LIETUVOJE
TENDENCIJOS

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03 S)

Magistro darbo autorė Dalia Gasperavičienė .....

Vadovas prof. Rimantas Želvys.....

Recenzentas.....

SANTRAUKA

Dalia Gasperavičienė

1990 – 2005 metų švietimo vadybos tyrimų Lietuvoje tendencijos.

Magistro darbas.

Tyrimo tikslas yra atlikti 1990–2005 m. švietimo vadybos tyrimų, publikuotų moksliniuose recenzuojamuose žurnaluose, turinio tematinę (konstruktas – apie ką?) ir metodologinę (metodai – kaip?) analizę ir atskleisti šių tyrimų tendencijas. Siekiant įgyvendinti šio magistro darbo tikslą, pirmiausia, remiantis moksline literatūra bei švietimo veiklą reglamentuojančiais dokumentais, atlikta švietimo vadybos tyrimų operacionalizacija, išskirti švietimo vadybos tyrimų analizės kriterijai, ir jų pagrindu parengtas tyrimo instrumentas. Tyrimas organizuotas, remiantis standartizuotos ir nestandartizuotos turinio (content) analizės derinimu. Analizuotos 152 mokslinių žurnalų „Acta paedagogica Vilnensia“, „Pedagogika“, „Tiltai“ ir „Socialiniai mokslai“ švietimo vadybos srities publikacijos.

. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad švietimo vadybos tyrimai plėtojasi gana nenuosekliai ir neapima visų vadybos sričių. Publikacijų autoriai dažniausiai susitelkia ties pačiu vadovavimo reiškiniu ir įvairiais jo aspektais, o kitos aktualios tendencijos lieka pamirštos. Išanalizavus straipsnius, remiantis orientacijos į empiriką arba teoriją kriterijumi, paaiškėjo, kad teorinio pobūdžio tyrimai dominuoja prieš empirinio pobūdžio, todėl švietimo vadyba lieka teorine disciplina.

SUMMARY

Dalia Gasperavičienė

Tendencies of 1990 – 2005 Researches of Education Management in Lithuania.

Master's work.

The objective of the research is to perform thematic (construct – about what?) and methodological (methods – how?) analysis of contents of researches, performed by Educational Management in the period from 1990 to 2005 m., published in noticed magazines and reveal the tendencies of these researches. In order to implement the objective of the present study of master, there was first of all performed operationalisation of the researches of Educational Management on the grounds of scientific literature and documents, regulating educational activities; there were distinguished criteria of analysis of researches of Educational Management and on their ground there was prepared the instrument of research. The research was organised in conformity with harmonization of analysis of standardised and unstandardised content. There were analysed publications in the sphere of educational management in 152 scientific magazines: „Acta paedagogica Vilnensia“, „Pedagogika“, „Tiltai“ and „Socialiniai mokslai“ .

Upon completion of the research, it became clear that the researches of Educational Management develop rather out of continuity and do not cover all spheres of management. Authors of publications are mostly focused on the phenomenon of management itself and on various it's aspects and other topical tendencies remain forgotten. Having analysed the articles, on the grounds of criteria of orientation towards empirics or theory, it became clear that researches of territorial nature prevail the ones of empirical nature, therefore the educational management remains theoretical discipline.

TURINYS

IVADAS.....	5
1. ŠVIETIMO VADYBOS TYRIMŲ TEMATINĖS IR METODOLOGINĖS TENDENCIJOS.....	10
1.1. Švietimo vadybos tyrimų traktuotė.....	10
1.2. Švietimo vadybos tyrimų tematinės tendencijos.....	12
1.2.1. Švietimo sistemos kaitos veiksniai – švietimo vadybos tyrimų probleminis pagrindas.....	14
1.2.2. Švietimo vadybos kaitos problemų aktualizacija tyrimuose.....	17
1.2.3. Švietimo sistemos struktūrų kaitos atspindys švietimo vadybos mokslo terpėje.....	18
1.2.4. Ugdyimo turinio atnaujinimo problematika švietimo vadybos tyrimuose.....	23
1.2.5. Ryškiausių švietimo sistemos problemų vertinimas.....	25
1.2.6. Švietimo vertinimo politikos, metodų ir instrumentų kūrimo pagrindimas.....	27
1.3. Švietimo vadybos tyrimų metodologinės tendencijos.....	30
1.3.1. Tyrimo būdų moksliniuose tyrimuose orientacijos.....	30
1.3.2. Švietimo vadybos publikacijų struktūrinių elementų pagrindimas.....	33
1.3.3. Faktinės medžiagos šaltinių (empirinių duomenų) klasifikacija.....	37
2. 1990 – 2005 METŲ ŠVIETIMO VADYBOS TYRIMŲ LIETUVOJE TENDENCIJOS: TYRIMO PROCEDŪRA IR REZULTATAI.....	39
2.1. Tyrimo metodologija ir eiga.....	39
2.1.1. Tyrimui aktualūs kokybinės ir kiekybinės turinio (content) analizės ypatumai.....	39
2.1.2. Kiekybinės ir kokybinės 1990 – 2005 m. švietimo vadybos publikacijų turinio analizės struktūra.....	40
2.1.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimo prielaidos.....	42
2.2. Tyrimo imtis.....	42
2.3. Tyrimui pasirinktų mokslinių leidinių ypatumai.....	43
2.4. 1990 – 2005 m. švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų pagrindinės tendencijos ir jų charakteristikos.....	44
2.4.1. Su švietimo vadybos srities sritimi sietinų tyrimų publikacijų chronologiniai tematikos pokyčiai.....	44
2.4.1.1. Švietimo vadybos srities moksliniai tyrimai, kaip prielaida optimaliam švietimo reformos organizavimui.....	44
2.4.1.2. Mokslinių tyrimų orientacija į švietimo reformos efektyvumo vertinimus.....	44
2.4.1.3. Bandymai suformuluoti švietimo institucijų raidos tendencijas švietimo vadybos srities mokslinių tyrimų publikacijose.....	47
2.4.1.4. Švietimo vadybos srities tyrimo objekto plėtotės tendencijos.....	49
2.4.2. Kiekybinės turnio analizės rezultatų apžvalga.....	49
2.4.2.1. Tyrimo autorius charakterizuojančių duomenų analizė.....	49
2.4.2.2. Švietimo vadybos srities tyrimų būdų apibendrinamoji analizė.....	55
2.4.2.3. Tyrimo objekto kryptingumas, kaip mokslinių tyrimų publikacijų savybė.....	57
2.4.2.4. Švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų struktūros elementų ypatumai.....	62
2.4.2.5. 1990 – 2005 metais atliktų tyrimų metodų įvairovė.....	66
2.4.2.6. Respondentų tikslinių grupių pasirinkimo tendencijos moksliniuose tyrimuose.....	67
2.4.2.7. Tyrimų faktinės medžiagos šaltiniai švietimo vadybos srities tyrimuose.....	69
IŠVADOS.....	70
REKOMENDACIJOS.....	73
DISKUSIJA.....	74
LITERATŪRA.....	75
PRIEDAI.....	81

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Švietimo vadyba yra jauna, tačiau pastaraisiais dešimtmečiais sparčiai besiplėtojanti mokslo sritis, kuri atsiliepia į poreikį apibendrinti vadybinių gebėjimų ugdymo ir praktikos patirtį. Ji kaip atskira specifinių žinių ir gebėjimų reikalaujanti profesinės veiklos forma, esanti vadybos ir edukologijos mokslų sankryžoje, yra specifinis mokslinių tyrinėjimų objektas.

Užsienio šalyse šis objektas jau turi pakankamai senas mokslinio nagrinėjimo tradicijas. Lietuvoje, dėl itin didelės švietimo sistemos centralizacijos ir autoritarinio vadovavimo pobūdžio iki nepriklausomybės atkūrimo švietimo vadyba tokia prasme, kokia ji suprantama dabar, neegzistavo. Šio laikotarpio darbuose net nevertotas švietimo vadybos terminas: buvo kalbama tik apie mokyklų valdymą ir vadovavimą mokyklai. Įvairius tarybiniu laikotarpiu mokyklų valdymo praktikoje kylančius klausimus išsamiau nagrinėjo J.Bosas (1980), R.Meškauskas (1972), A.Paurienė (1980), J.Ratkus (1980) ir kt. Visai kitokios tendencijos pradėjo ryškėti po nepriklausomybės paskelbimo, kuomet švietimo reforma pateikė visai naujas švietimo apskritai ir švietimo vadybos sampratas. Vadovams iškilo būtinybė savo veikloje remtis šiuolaikinės vadybos principais, todėl ir vadybos žinių poreikis ėmė sparčiai didėti. Nors švietimo vadyba, kaip savarankiška mokslinių tyrinėjimų kryptis Lietuvoje susiformavo neseniai, tačiau šioje srityje jau yra nemažai pasiekta. Tokių pasiekimų gana išsamias analizes galima išskirti R.Želvio (1999), V.Targamadžės (1996), P.Jucevičienės (1996a), V. Mikoliūnienės (2000) ir kt. moksliniuose darbuose.

Švietimo vadyba ir jos raida Lietuvoje buvo nagrinėta įvairiais moksliniais aspektais: mokyklos sistemos organizavimo (Šalkauskis, 1991), vadybiniu (Miškinis, 1982, 1987; Indriūnas, 1971; Mikoliūnienė, 1996; Dobranskienė, 1996 ir kiti), atskirų jos struktūrinių elementų ugdymo, pedagoginio proceso tobulinimo (Laužikas, 1993; Jucevičienė, 1996b, 1998), lankstumo (Targamadžė, 1995 ir kiti). Švietimo vadybos Lietuvoje ypatumai, anot G.Šaparnio (2000), buvo aptariami teisiniu, ideologiniu politiniu, socialinės statistikos, reformavimo ir prognozės bei kitais aspektais, t.y. makrosocialiniu lygiu. Be to, remiantis konkrečia patirtimi, vadybos ypatumai analizuojami ir konkrečių organizacijų lygiu (mikrosocialinė perspektyva) (Šaparnis, 2000). Akivaizdu, kad švietimo vadybos srityje nuolat vyksta įvairūs tyrimai, tačiau niekur nepateikiama šių tyrimų visuma.

Lietuvos mokslininkų darbuose galima aptikti bandymus sisteminti pedagogikos mokslo ir edukologijos srities tyrimus, nustatyti jų tematines bei metodologines orientacijas. Tai ir buvo pagrindas švietimo vadybos tyrimų plėtotei. Tokių tyrimų pagrindu pedagogikos srityje galima laikyti J.Vaitkevičiaus (1992) straipsnį „Pedagogikos mokslo būklė Lietuvoje 1940 – 1990 metais“. Straipsnyje autorius analizuoja sovietinės pedagogikos tyrimų ypatumus, tyrimo objekto kaitą.

Mokslotyriiniu aspektu Lietuvos pedagogikos mokslo būklę analizuoja ir prof. O. Voverienė (1995). Jos tyrimų sritis apima 1953–1992 m. laikotarpį. Autorės atlikta disertacijų srauto bibliometrinė analizė parodė Lietuvos pedagogikos moksle susiformavusias tyrimų kryptis. Tyrėja aiškiai nurodo, kiek kiekvienos srities disertacijų buvo apginta (Voverienė, 1995). Aktualus ir kitas prof. O.Voverienės (1999) straipsnis „Mokslotyriininko žvilgsnis į dabarties pedagogikos mokslą (disertacijų srauto analizė)“. Mokslininkė remdamasi Lietuvos nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje esančiais disertacijų autoreferatais ir skelbimais “Mokslo Lietuvoje” apie ginamas disertacijas, analizuoja 1990–1998 m. apgintas pedagogikos disertacijas. Šis straipsnis, nors ir aktualus dėl savo apibendrinančio pobūdžio, buvo kritikuotinas dėl kai kurių netikslumų (Janiūnaitė, 1999). Į apžvalgą tiesiog nebuvo įtraukti KTU doktorantų darbai. Edukologijos mokslinių tyrimų KTU raidos analizę 1972–1992 m. atliko L.Šiaučiukėnienė ir D.Garbinčienė (2000). Mokslininkės siekė apibendrinti konferencijose pristatytus tyrimus. G. Merkio (2000) atliktame tyrime išsamiai analizuojama sovietinių pedagogikos kandidatų ir dabartinių lietuviškų edukologijos daktaro disertacijų metodologinė kokybė.

Taigi edukologijos tyrimai buvo analizuojami, sisteminami tiek visos Lietuvos mastu, tiek atskirų švietimo segmentų aspektu. Tačiau išskirtinai švietimo vadybos srities tyrimai nebuvo apibendrinti. Jie pateikiami fragmentiškai. Prof. R.Želvys (1999) monografijoje „Švietimo vadyba ir kaita“ akcentuoja, jog tarybiniu laikotarpiu švietimo vadovo darbo tyrimų nėra labai daug ir aprašo kai kuriuos reikšmingesnius bei plačiau skelbtus tyrimus. Šio mokslininko darbuose galima rasti trumpą po neprilausomybės atgavimo publikuotų vadybinių tyrimų apžvalgą. Tai A.Juozaičio, J.Roberts ir K.Woodhead, I.Ramoškaitės, G.Cibulsko, M.Barkauskaitės darbai. Toje pačioje monografijoje autorius apžvelgia ir švietimo kaitos tyrimus, kurių, anot profesoriaus, nėra daug. R. Želvys (1999) mini A.Kalvaičio, G.Purvanekienės, M.Barkauskaitės, P.Jucevičienės, V.Pruskaus tyrimus. Monografijoje autorius detaliau analizuoja savo atliktą tyrimą, kuriuo siekė išsiaiškinti pedagoginės bendruomenės požiūrį į švietimo vadybą ir kokios galimybės bendrosios vadybos principus taikyti švietime, bei pateikia tyrimo „Lietuvos švietimo vadovų požiūris į kaitą“ rezultatus. Pastaraisiais metais, - , pasak prof. R. Želvio, - švietimo vadybos temą rinkosi palyginti nemaža dalis edukologijos doktorantų įvairiose šalies aukštosiose mokyklose, tad jau artimiausioje ateityje galima tikėtis, kad švietimo vadybai skirtų darbų pagausės (Želvys, 2003). Panašiai švietimo vadybos srities tyrimai apžvelgiami ir V.Targamadzės darbuose. Knygoje „Švietimo organizacijų elgsena“ (1996) autorė tik išvardina Lietuvos švietimo sistemą tyrinėjusius mokslininkus. Kitas aktualus švietimo vadybos tyrimus apibendrinantis leidinys – „Švietimo vadyba reformos erdvėje“. Jame publikuojami VPU pirmųjų (2003 m.) švietimo vadybos specializacijos magistrų moksliniai tyrimai. Metodologinės švietimo vadybos tyrimų orientacijos nebuvo analizuotos.

Taigi, nepaisant įvairių mokslininkų pastangų ir susidomėjimo švietimo vadybos srities tyrimais, tokiose apžvalgose sunku išvelgti sistemingumą ir visybiškumą. Negalima susidaryti nuomonės apie tyrinėtąs problemas, pačių tyrimų plėtotės tendencijas ir tęstinumą. Dabartinė situacija šalyje leidžia konstatuoti, kad Lietuvoje nėra susiformavusi mokslotyvinė kryptis, kuri sistemingai nagrinėtų švietimo vadybos tyrimų tematinės bei metodologines orientacijas, tuo prisidedama prie tyrimų efektyvinimo. Švietimo vadybos tyrimų, publikuotų moksliniuose Lietuvos žurnaluose, susistemimas, jų analizė padėtų surasti nuorodas, kokiems švietimo vadybos aspektams reikėtų skirti daugiau dėmesio.

Kita vertus, Lietuvos, patiriančios intensyvias transformacijas, švietimo sistemoje vyksta nuolatiniai – planuoti ir neplanuoti, „iš viršaus“ ir „iš apačios“ – inicijuojami pokyčiai (Cibulskas, Janiūnaitė, 2005). Įgyvendinant šiuos pokyčius realioje švietimo sistemoje, atsiranda daugybė neaiškumų, iškyla įvairių klausimų, kuriems reikia išsamių tyrimų. Be to, nepaliaujami moksliniai tyrimai reikalingi ir švietimo sistemos raidos tikslesnei prognozei.

Tyrimai švietimo vadybos srityje yra vykdomi, publikuojami įvairiuose moksliniuose leidiniuose. **Tačiau vis dar pakankamai problematiška yra nustatyti, ar šios srities moksliniai objektai pakankamai dažnai ir išsamiai yra aptariami. Nėra nustatyti ir tokių tyrimų tęstinumo dėsningumai. O ir pati tyrimų kryptis yra nepakankamai apibrėžiama: sunku nustatyti, kur aptariami bendrieji švietimo vadybos klausimai, o kur orientuojamasi tik į atskirų problemų tyrinėjimą. Todėl kyla būtinybė nustatyti švietimo vadybos srities mokslinių straipsnių analizės ir vertinimo kriterijus, švietimo vadybos srities tyrimų tematikos plotmę ir metodologinį pagrindimą. Be to neįmanoma numatyti švietimo vadybos kaip mokslinės disciplinos raidos prognozių.** Todėl kyla įvairūs probleminiai klausimai: Kokios vyraujančios švietimo vadybos temos? Kokie tyrimo metodai dažniausiai naudojami švietimo vadybos tyrimuose? Kokiems tiriamiesiems mokslininkai skiria daugiausia dėmesio? Kokie numatomi švietimo vadybos tyrimų poslinkiai, pokyčiai, tendencijos?

Aukščiau suformuluoti konkretūs klausimai bei atsakymo į juos paieška ir sudaro šio tyrimo **problemiškumo** pagrindą.

Tyrimo objektas: 1990–2005 m. švietimo vadybos tyrimų, publikuotų moksliniuose recenzuojamuose žurnaluose, tendencijos.

Tyrimo dalykas: švietimo vadybos srities tyrimų 1990–2005 m. publikacijose charakterizuojančių duomenų, metodologijos, publikacijos struktūros elementų, aktualios tyrimų tikslinių grupių ir faktinės medžiagos parinkimo tendencijų ypatumai.

Tyrimo tikslas: atlikti 1990–2005 m. švietimo vadybos tyrimų, publikuotų moksliniuose recenzuojamuose žurnaluose, turinio tematinę (konstruktas – apie ką?) ir metodologinę (metodai – kaip?) analizę ir atskleisti šių tyrimų tendencijas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis moksline literatūra bei švietimo veiklą reglamentuojančiais dokumentais, atlikti tyrimo objekto operacionalizaciją.
2. Išskirti švietimo vadybos analizės kriterijus, ir jų pagrindu parengti tyrimo instrumentą.
3. Remiantis susikurtu tyrimo instrumentu, išanalizuoti 1990-2005 m. publikuotų švietimo vadybos srities mokslinių tyrimų tematinės ir metodologinės tendencijas.
4. Apibendrinti mokslines publikacijas tematinio ir metodologiniu aspektais..
5. Atskleisti aktualias ir perspektyvias naujų švietimo vadybos tyrimų kryptis, išplaukiančias iš šio konkretaus magistrinio tyrimo duomenų.

Tyrimo hipotezės:

- ⇔ Švietimo vadybos tyrimai, publikuoti lietuviškuose moksliniuose leidiniuose, plėtojasi nenuosekliai: jie neapima visų vadybos sričių.
- ⇔ Tikėtina, kad teorinės analizės dominuoja prieš empirines, todėl švietimo vadyba lieka teorine disciplina.

Tyrimo empirinė bazė: penkiolikos metų laikotarpio (1990 – 2005) visi lietuviškų mokslinių žurnalų „Pedagogika“, „Acta paedagogica Vilnensia“, „Socialiniai mokslai“, „Tiltai“ numeriai.

Tyrimo metodologija. Rašant šį darbą remtasi švietimo veiklą reglamentuojančiais dokumentais: Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos švietimo koncepcija (1992), Švietimo ir mokslo ministerijos parengtu „Nacionaliniu švietimo plėtotės raportu“, metodologinėmis rekomendacijomis mokslinių publikacijų rengimui (Kardelis, 2002).

è **Tyrimo imtis.** Tyrimas apima "Acta paedagogica Vilnensia", "Pedagogikoje", "Tiltuose" ir "Socialiniuose moksluose" 1990 – 2005 m. publikuotus 152 švietimo vadybos srities tyrimus. 100 jų yra parengti vieno autoriaus (45 vyrų ir 55 moterų), 46 – dviejų, 6 trijų autorių pastangomis.

è **Instrumentarijus.** Remiantis teorine bei metodologine analize ir rekomendacijomis mokslinių publikacijų rengimui buvo sudarytas tyrimo instrumentas, kurio pagalba analizuojami 67 mokslinių švietimo vadybos srities publikacijų požymiai.

è **Tyrimo metodai:** mokslinės literatūros analizė, standartizuota ir nestandartizuota turinio (content) analizė. Empiriniai duomenys buvo apdoroti, derinant SPSS (Statistical Package for Social Science) ir MS Exel kompiuterines programas.

è Tyrimo strategija:

I kurso I semestras:

- è Išanalizuoti švietimo veiklą reglamentuojančius dokumentus ir mokslinę literatūrą. Nustatyti švietimo vadybos, kaip atskiros edukologijos mokslo šakos, tematikos erdvę.

è Parengti magistro darbo įvadą.

I kurso 2 semestras:

è Surinkti, susisteminti švietimo vadybos tyrimų publikacijas moksliniuose recenzuojamuose žurnaluose: „Acta pedagogica Vilnensia“, „Pedagogika“, „Tiltai“ ir „Socialiniai mokslai“.

è Atlikti švietimo vadybos tyrimų kokybinę turinio analizę.

II kurso 1 semestras:

è Atlikti švietimo vadybos tyrimų kiekybinę turinio analizę.

II kurso 2 semestras:

è Susisteminti ir apibendrinti tyrimo rezultatus.

Rezultatų naujumas ir praktinis reikšmingumas. Dėl Lietuvoje ilgai vyravusios švietimo sistemos centralizacijos ir autoritarinio vadovavimo pobūdžio švietimo vadybos tyrimai Lietuvoje plėtojasi tik nuo 1990 m. 1990 – 2005 m. tų tyrimų atlikta daug, nagrinėti įvairūs švietimo vadybos aspektai. Tačiau per šį laikotarpį nebuvo jokių bandymų tyrimų apžvelgti, apibendrinti, plačiau nagrinėti ar susisteminti, nepateiktos tyrimų tematinės bei metodologinės orientacijos. Taigi, galime teigti, kad švietimo vadybos tyrimų turinio tematinės ir metodologinės analizės problema socialiniuose ir edukaciniuose moksluose yra nauja, todėl aktuali ir reikšminga.

Švietimo vadybos tyrimai, kaip ir visi kiti moksliniai tyrimai, yra nacionalinės kultūros dalis ir jų misija yra ne tik daryti įtaką valstybės ūkiui, kultūrai ir visuomenės ugdymui, bet ir sudaryti geresnes sąlygas visiems sugebantiems įgyti pasaulyje pripažįstamą aukštąjį išsimokslinimą ir jį atitinkančią profesinę kvalifikaciją. Šių tyrimų apibendrinimas ir pagrindinių tendencijų konkretizavimas padės geriau orientuotis švietimo vadybos tyrimų plotmėje. Atskleistų tyrimų tendencijų dėka gali būti lengviau pasirinkti tinkamą tyrimų kryptį, išskirti prioritėtines švietimo vadybos sritis.

Darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, diskusija, naudotos literatūros sąrašas (95 šaltiniai), priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 7 lentelės. Prieduose ir tekste pateikiamas 31 paveikslėlis, iliustruojantis tyrimo rezultatus.

1. ŠVIETIMO VADYBOS TYRIMŲ TEMATINĖS IR METODOLOGINĖS TENDENCIJOS

Atliekant šį tyrimą, buvo dirbama dviem kryptimis. Pirmoji kryptis numatė parodyti švietimo vadybos tyrimų tematiką, tyrimo objekto kryptingumą, kitaip tariant, buvo siekiama atskleisti, „apie ką kalba švietimo vadybos tyrimai“ (konstruktas). Dirbant antrąja kryptimi buvo siekiama išryškinti metodologines orientacijas. Šios krypties esminis klausimas: „kaip atliekami švietimo vadybos tyrimai?“ (metodai). Norint atlikti švietimo vadybos tyrimų tematinę ir metodologinę turinio analizę, svarbu apsibrėžti švietimo vadybos tyrimų traktuotę.

1.1. Švietimo vadybos tyrimų traktuotė

Švietimo vadyba yra jauna, tačiau pastaraisiais dešimtmečiais sparčiai besiplėtojanti mokslo sritis. Kaip mokslinė disciplina ji susiformavo palyginti neseniai. Sąlygos šiai sričiai plėtotis atsirado tuomet, kai daugelyje išsivysčiusių šalių buvo įvestas privalomas ugdymas, augo mokyklos bendruomenės narių skaičius ir sudėtingėjo organizaciniai procesai. Vadybinių gebėjimų poreikis švietimo organizacijose išryškėjo jau pirmoje dvidešimto amžiaus pusėje, tačiau švietimo vadyba kaip atskira edukologijos šaka pradėjo formuotis tik po Antrojo pasaulinio karo (Želvys, 2003).

Lietuvoje, dėl itin didelės švietimo sistemos centralizacijos ir autoritarinio vadovavimo pobūdžio iki nepriklausomybės atkūrimo švietimo vadyba tokia prasme, kokia ji suprantama dabar, neegzistavo. Švietimo vadyba Lietuvoje plačiau susidomėta po Antrojo pasaulinio karo, tačiau nors ir pasirodė šiai temai skirtų darbų, jų buvo nedaug – daugiausia vadovėliai, metodinės priemonės, tyrimų atlikta vos keletas. Anot R. Želvio (1999) terminai „vadovavimas mokyklai“ ir „mokyklos valdymas“ tiksliai atspindi šių darbų turinį. Tuo metu buvo kalbama tik apie mokyklos, kartais – apie švietimo skyrių lygmenį, nebuvo analizuojamas švietimo sistemos valdymo modelis. Be to, sprendžiant pagal vadovams priskiriamas funkcijas, akivaizdu, kad buvo kalbama ne apie vadybą, bet apie valdymą arba vadovavimą (Želvys, 1999). Profesorius R. Želvys (1999) išskiria tarybinio laikotarpio darbuose vyravusias turinio tendencijas: analizuota vadovavimo ir valdymo terminologija, valdymo funkcijos, nemažai dėmesio skiriama vadovavimo psichologijai, vadovų kvalifikacijos tobulinimui.

Padėtis iš esmės pasikeitė Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kuomet prasidėjo visa apimanti švietimo reforma. Sumažėjus švietimo centralizacijai, mokyklų vadovai įgijo naujų įgaliojimų, jų veikla tapo daug sudėtingesnė ir įvairesnė, todėl vadybos žinių poreikis ėmė sparčiai didėti (Želvys, 2003). Pati Lietuva, jos mokslininkai susirūpino švietimo sistemos organizavimu. Anot R. Želvio, situaciją dar labiau apsunkino sudėtinga šalies ekonomika – mokyklų atstovai buvo

priversti savarankiškai spręsti iškilusias problemas. Kaip tik tuomet išryškėjo takoskyra tarp tradicinio ir naujojo požiūrio į švietimo organizacijos darbą. Pagal naująjį požiūrį organizacija turi būti lanksti, nuolat besikeičianti, decentralizuota, kur pasikeitimai ir sprendimų priėmimas „ateina“ ne tik „iš viršaus“ „į apačią“, bet ir „iš apačios“ „į viršų“ (Černius, 1993).

Švietimo vadyba kaip atskira specifinių žinių ir gebėjimų reikalaujanti profesinės veiklos forma, savo esme apimanti tam tikrus vadybos ir edukologijos mokslų aspektus, yra specifinis mokslinių tyrinėjimų objektas. Užsienio šalyse šis objektas jau turi pakankamai senas mokslinio nagrinėjimo tradicijas. Anot R. Želvio (1999), švietimo vadybos terminas gali būti aiškinamas per Fayol suformuluotą klasikinį vadybos apibrėžimą, kuriame išryškintos pagrindinės vadybos funkcijos – planavimas, organizavimas, komandavimas, koordinavimas ir kontrolė. J.A.F.Stoner, R.E.Freeman ir D.R.Gilbert (1995) vadybą apibrėžia kaip organizacijos narių pastangas planuoti, organizuoti, vadovauti ir kontroliuoti, panaudojant visus organizacijos išteklius organizacijos tikslams siekti. L.Juozaitienė ir J.Staponkienė (2002) yra linkusios vadybą vadinti tikslingą veiklą, kuria organizuotai siekiama šios veiklos rezultatų.

Mokslinėje literatūroje pateikiama įvairių švietimo vadybos ir jos vietos edukologijos mokslų sistemoje traktuočių, o į patį švietimo vadybos objektą žvelgiama iš skirtingų teorinių ir metodologinių pozicijų. Švietimo vadyba, pasak V. Mikoliūnienės (2000), yra edukologijos ir vadybos mokslų junginys, kurioje vyrauja dvi pagrindinės kryptys „kokybės“ (orientuotos į veiklos efektyvumą) ir „besimokančios organizacijos“ (nukreiptos į žmogaus mokymąsi visą gyvenimą). Šios kryptys ne tik atspindi bendrąsias vadybines tendencijas, bet ir glaudžiai susiję su edukologijos pagrindais, švietimo raida Lietuvoje ir pasaulyje. Todėl galima teigti, kad „švietimo vadyba – veikla, kuria organizuotai siekiama užsibrėžtų švietimo sistemos ir atskirų švietimo organizacijos tikslų“ (Želvys, 2003, p.10).

Kadangi edukologija yra priskiriama socialinių mokslų sričiai, o švietimo vadyba yra edukologijos šaka, norėdami pateikti švietimo vadybos tyrimų traktuotę, pirmiausia atskleisime socialinių tyrimų sampratą. Anot K.Kardelio (2002), socialiniai mokslai padeda gauti mokslinės informacijos apie visuomenėje vykstančius procesus, nustatant jų dėsningumus bei juos sąlygojančius veiksnus. Socialinių tyrimų objektu gali būti žmogaus elgesys, gyvenimo būdas, asmenybės struktūra ir jos ugdymas. Išskiriamos tokios socialinių tyrimų tikslų kryptys, kaip noras suprasti socialinę realybę bei jos rėmuose nustatyti atskirų individų ar grupių elgsenos ypatumus. Socialiniai mokslai neatskleidžia galutinės tiesos, tačiau padeda suvokti mus supantį pasaulį (Kardelis, 2002). Taigi, atskleidus švietimo vadybos traktuotę, bei pateikus socialinių tyrimų sampratą, galime konstatuoti, jog švietimo vadybos tyrimuose galima išskirti siekį apibendrinti informaciją apie švietimo sistemoje ar atskirose švietimo organizacijose vykstančius procesus, nustatant jų dėsningumus bei juos sąlygojančius veiksnus. Tyrimų rezultatai yra aprašomi

moksliniuose straipsniuose, kurie pateikia pakankamai informacijos potencialiems duomenų vartotojams (Kardelis, 2002). Todėl tirdami švietimo vadybos tyrimų Lietuvoje tendencijas, analizei pasirinkti būtent Lietuvos moksliniuose recenzuojamuose žurnaluose publikuoti švietimo vadybos srities straipsniai.

1.2. Švietimo vadybos tyrimų tematinės tendencijos

Moksliniuose tyrimuose yra analizuojamos įvairios švietimo vadybos sritys (tai nusako pasirinktas tyrimo objektas). Tematinę švietimo vadybos tyrimų įvairovę lemia aktyviai vykstanti švietimo reforma. Švietimo vadyba tapo ta moksline disciplina, kurios paskirtis – švietimo srities pokyčių įvardijimas ir įvertinimas. Todėl siekiant atskleisti švietimo vadybos tyrimų tematinės tendencijas, pravartu išanalizuoti, kokie pokyčiai vyko švietimo sistemos terpeje. Būtent tie pokyčiai yra konceptualus pagrindas moksliniams tyrimams ir sąlygoja švietimo vadybos tyrimų objektų įvairovę.

Konceptualus pagrindas švietimo vadybos srities tyrimams. Švietimo vadybos tyrimuose labai dažnai siekiama įvardinti ir įvertinti švietimo srities pokyčius. Žinoma, to nebūtų įmanoma padaryti be konkrečių konceptualių nuostatų ir jas įforminančių dokumentų. Aiškiausiai jos atsispindi „Nacionaliniame Lietuvos švietimo plėtotos raporte“. Pirmiausia, akivaizdžiai paneigiama švietimo orientacija į “vienintelės teisingos” ideologijos diegimą. A.Daubarienė (1995) pastebi, kad Sovietinės sistemos mokyklai, pasižymėjusiai veidmainiškais internacionalizmo, partiškumo principais, buvo priešpastatytas kitokia tautiškos mokyklos sistema, kuri remiasi jau humaniško, demokratiško, nacionalumo, paslankumo principais. Švietimas įsipareigojo keisti post-sovietinės visuomenės mentalitetą, ugdyti jos pamatines demokratijos vertybes, idealus, naują politinį ir ekonominį raštingumą, dorinės kultūros brandą, tapti pagrindiniu visuomenės raidos veiksniumi, socialinių reformų pagrindu, įtakoti bendrąją visuomenės raidą. Modeliuojama ir nauja Lietuvos ateities vizija – moderni Lietuvos tauta, atvira visuomenė, demokratinė valstybė (Bruzgeliavičienė, 2001). Lietuvos švietimo koncepcijoje pateikiami naujieji švietimo principai:

- è *Humaniškumas* (asmuo geba laisvai pasirinkti ir atsakyti už savo pasirinkimą);
- è *Demokratiškumas* (įsisaugojamos demokratijos vertybės, jomis grindžiamas gyvenimas, kuriami demokratiniai santykiai ir jų laikomasi);
- è *Dora* pripažįstama kaip demokratijos pagrindas,
- è *Švietimo visuotinis prieinamumas*;
- è *Nacionalumas* (švietimas rūpinasi Lietuvos kultūra, jos tapatumo saugojimu ir tęstinumu);
- è *Atsinaujinimas* (švietimas atviras kaitai, tačiau nauja priima kritiškai, išlaiko

universalias dorovės normas ir nacionalumo branduolį).

Lietuvos švietimo koncepcijoje pateikiami ir nauji esminiai švietimo uždaviniai: ugdyti visumiškai, kritiškai mąstantį žmogų, padėti asmeniui atskleisti bendražmogiškąsias vertybes, sudaryti sąlygas žmogui perimti ir kūrybiškai plėtoti šiuolaikinės Europos bei pasaulio žinių ir kultūros pagrindus bei profesinę patirtį (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Koncepcijoje galima išvelgti ir naujas ugdymo asmens bei ugdytojo – pedagogo vizijas. Ugdytinis – yra naujam krašto istorinės raidos laikotarpiui subrendęs ir išsipareigojęs, sąmoningas, savarankiškai apsisprendžiantis, socialiai veiklus asmuo, o pedagogai – kūrybingos asmenybės, žmogaus ugdytojai, ne vien tik dalykinių žinių teikėjai. Ugdytinio ir pedagogo sąveika grindžiama dialogu, tolerancija, dvasiniu bendrumu, teisingumu, reiklumu, pagarba, kūrybiškumu, lankstumu bei nuoširdumu (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Kaip tik šiais principais ir koncepcinėmis nuostatomis remiasi ir visi su švietimo sistema siejami tyrimai, kuriais stengiamasi atspindėti, kiek mūsų valstybei aktualus naujas gyvenimo būdas.

Švietimo sistemos pokyčius pagrindę konceptualūs ir juridiniai dokumentai – metodologinis švietimo vadybos srities tyrimų pagrindas. Sisteminei reformai parengti ir vykdyti paraleliai kurti teisiniai ir konceptualieji švietimo dokumentai. Jie tapo metodologiniu daugelio švietimo vadybos srities tyrimų pagrindu.

Sisteminės reformos idėjos buvo įtakojamos dviejų visą švietimo sistemą modeliavusių koncepcijų (Tautinės mokyklos koncepcija ir Lietuvos švietimo koncepcija) ir jų nuostatas laipsniškai įtvirtinusių įstatymų. Daugelis mokslininkų savotišku atskaitos tašku švietimo vadybos srities tyrimams laiko 1988 m. parengtą ir paskelbtą Lietuvos TSR vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepciją, modeliavusią nacionalinę mokyklą (ji dar vadinama Tautinės mokyklos koncepcija). Ji pateikė savarankiškos Lietuvos valstybės švietimo sistemos modelį, nuodugniau išskleisdama ir pagrįsdama Švietimo įstatymo įteisintą švietimo sistemą, nurodydama švietimo kūrimo gaires, motyvuodama raidos kryptis pateikdama konkrečią reformos veiksmų programą iki 1997 metų (Bruzgeliavičienė, 2001).

Švietimo reformą įforminančių teisinių aktų kūrimas buvo itin aktyvus procesas (Simonaitienė, 2001). 1990 m. sausį paskelbiamas naujojo Švietimo įstatymo projektas, o jau 1991 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba priėmė Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą. 1991m. paskelbiama švietimo reformos programa, kurios įgyvendinimas pradėtas nuo 1993 m. Įdomu tai, kad 2001 m. parengta nauja Švietimo įstatymo redakcija, atitinkanti naujus švietimo raidos ir valstybės politinės, sociokultūrinės raidos poreikius ir būklę. Vadinasi, švietimo reformos vyksmas buvo tirtas tiek, kad vertinimai padėjo suformuoti naują kryptį. Švietimo įstatymo projekto studijas atlikęs L.Jovaiša (2002) ragina neapsiriboti priimtais nutarimais, o dar kartą peržiūrėti teiginius apie švietimo proceso dalyvių teises ir pareigas, valdymą

reglamentuojančias nuostatas. 1991 metais sausio 26 d. metais priimamas *Mokslo ir studijų įstatymas*, reglamentuojantis mokslo ir studijų sistemą, jos struktūros ir strategijos klausimus (Mokslo ir studijų įstatymas, <http://jms.lei.lt/old/documents/Mokslo%20ir%20studiju%20istatymas.doc>).

Aktuali dokumentu švietimo vadybos srities mokslininkų diskusijos objektu laikytinas ir *Profesinio mokymo įstatymo* projektas (1992 m.) pristatęs profesinio rengimo raidos gaires gana problematiškais sąlygomis, nors tada dar sunku buvo spręsti apie ūkio raidos tendencijas (Bruzgeliavičienė, 2001). Aktualūs visuomeniniai pokyčiai – tiek vertybiniai, tiek praktinio bendravimo – siejami su *Specialiojo ugdymo įstatymo* (1998) priėmimu. Anot J.Ruškaus (2002), daugelis šio įstatymo nuostatų yra tik deklaruojamos. Susidūrimo su neįgalia žmogumi situacija suvokiama neigiamai, tik todėl buvo siekiama tirti nuostatas į neįgalų žmogų ir rasti tai, kas leistų integracijos idėjoms daryti visuomenę stiprią.

Įstatymais ir kitais teisiniais aktais bandyta nušviesti ir kitas aktualias švietimo sritis. 1998 m. paskelbiamas *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas*, apibrėžęs suaugusiųjų švietimo tendencijas (Bruzgeliavičienė, 2001). Švietimo sistemos kaitai pagrįsti mokslininkų reikšmingu laikomas ir *Aukštojo mokslo įstatymas* (2000), reglamentuojantis studijų kryptingumą ir net tam tikrus aukštųjų mokyklų bendruomenės narių santykių aspektus (Aukštojo mokslo įstatymas, <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=211739&Condition2=>). Tuo metu kaip tyrimų objektas aktualizuota aukštosios mokyklos kaip institucijos paskirtis (Kučinskienė, Kučinskas, 2005), studijų kokybės vertinimas ir įvairių lygių studijų kryptingumas (Jakavičius, 1998).

1.2.1. Švietimo sistemos kaitos veiksniai – švietimo vadybos tyrimų probleminis pagrindas

Švietimo vadyba kaip mokslinė disciplina siekia įvardinti ir apibrėžti ne tik švietimo sistemos kaitos nuoseklumą, bet ir aptarti tuos veiksnius, kurie tą kaitą labiausiai įtakoja. Labai dažnai šie veiksniai sudaro švietimo vadybos tyrimų probleminį pagrindą, t.y. remiantis būtent šiais veiksniais mokslininkai formuluoja tyrimų problemą. Pakankamai konkrečiai šie veiksniai įvardijami minėtame „Nacionaliniame švietimo plėtotės raporte“, tačiau Ž.Jackūnas (1993) savo tiriamosiose analizėse dar labiau sukonkretina šių veiksnių sampratą. Pasak autoriaus, švietimo sistemos raidą įtakančius veiksnius galima apibrėžti kaip:

- è Pačioje švietimo sistemoje susiformavusius aktualius reiškinius;
- è Kitų sociokultūrinio gyvenimo sričių sąlygotus faktorius.

Švietimo sistemos reformos ypatumus nulėmė būtinybė keisti buvusio sovietinio švietimo vertybines orientacijas, tikslus, uždavinius. Reikėjo atsisakyti vienpusiško scientistinio ugdymo turinio pobūdžio, įveikti ugdymo atotrūkį nuo praktikos ir nuo ugdymo asmens sociokultūrinės patirties. Naujas ideologijos pagrindas, besiremiantis esminėmis demokratijos vertybėmis diktavo ir poreikį įveikti sovietinės švietimo sistemos, mokyklos unifikaciją bei kurti švietimą kaip lanksčią,

gebančią atsinaujinti, šalies visuomenės ir pasaulio raidos poreikius atliepiančią sistemą. Ž. Jackūnas (1993) kiekvieną iš šių veiksnių aptaria atskirai.

1. *Paveldėtos spragos* suvokiamos kaip esminės egzistuojančios švietimo sistemos spragos. Būtina tikslinti švietimo tikslus ir uždavinius, kurių samprata net ligi šiol nėra atsikračiusi tarybinės ugdymo filosofijos bei pedagogikos nuostatų. Tokia sociokultūrinio determinizmo orientacija daugiausiai buvo nukreipta į mokslo žinių perteikimą, elementarios darbinės veiklos įgūdžių įgijimą bei valstybės globojamos ideologijos nuostatų įteigimą (Jackūnas, 1993).

2. *Vienpusiškas scientistinis ugdymo turinio pobūdis*. Tarybinė mokykla ypač vertino mokslo žinias, laikė jas esminiu asmenybės ugdymo veiksmu. Kitos kultūros šakos - dorovinė, politinė, religinė, teisinė, filosofinė ir meninė kultūra - atsidūrė ugdymo turinio paribyje. Nesiremta į holistinį kultūros kontekstą, nuslysta į kultūrinį partikuliarizmą. Vadovaujantis scientistinio ugdymo turinio samprata, buvo sumokslinamos estetinio ciklo disciplinos, siejant jas su teorijos ir istorinių žinių perteikimu, gnoseologine ar sociologistine dvasia interpretuojant meno paskirtį.

3. *Atotrūkis nuo praktikos*. Dėl ugdymo turinio nelankstumo ir atitrūkimo nuo realaus gyvenimo, mokykla tapo inertiška institucija, nereaguojančia nei į individo poreikius, nei į sociokultūrinio gyvenimo pokyčius. Tokia mokyklos būklė gali būti vertinama kaip krizinė.

4. *Unifikacija*. Ligšiolinė švietimo struktūra stokojo to, kas sąlygiškai gali būti įvardijama kaip įvairovės kultūra. Mokykla buvo unifikuota, mokymo ir mokymosi metodai visoje Sąjungoje buvo iš esmės tie patys. Jie neteikė žmogui pasirinkimo galimybių, neatvėrė alternatyvių, kompensacinių ugdymo formų.

5. *Kaitos atmetimas*. Griežtai reglamentuota mokykla neišsiugdė kitimo kultūros. Švietimo politika nesiekė nuolatinio struktūrų, turinio, metodų atsinaujinimo, netapo lanksčia, savireguliacijos mechanizmais grindžiama sistema.

Išvardintos švietimo sistemos problemos labai dažnai sudaro švietimo vadybos tyrimų probleminį lauką (Cibulskas, Janiūnaitė, 2005). Ž. Jackūnas (1993) pažymi, kad nurodytieji Lietuvos švietimo sistemos trūkumai nėra sietini vien su tarybinio laikotarpio socialinėmis bei kultūrinėmis sąlygomis. Šie ir kiti švietimo sistemos bruožai yra nuolat aptariami ir Vakarų šalių švietimo sistemų vertinimuose. Įsitvirtinęs neigiamas požiūris į šiuos bruožus yra vienas iš veiksnių, paskatinusių švietimo reformų bangą, ženklinančią daugelio Vakarų Europos šalių švietimo raidą pastaraisiais metais (Jackūnas, 1993).

R. Bruzgelavičienės (2001) manymu, Lietuvos švietimo plėtotės kryptys daug kuo priklauso ir nuo atsivėrusių krašto sociokultūrinės raidos perspektyvų, kurių sampratą turėtų lemti kritinis Lietuvos politinio, socialinio, ekonominio bei kultūrinio gyvenimo apmąstymas, visuomenės ir valstybės siekimas vadovautis demokratinėms visuomenėms būdingu raidos modeliu, blaivus žvilgsnis į dabartinę Lietuvos sociokultūrinę situaciją bei realistiškas požiūris į vidinius bei

tarptautinius veiksmus, turėsiančius esminę reikšmę ateityje. Sociokultūrinius švietimo plėtotės veiksmus, kurie taip pat neretai tampa mokslinių tyrimų problemomis, Ž.Jackūnas (1993) analizuoja atskirai.

è *Politinės raidos gairės.* Brėžiant šias gaires, visuomenė yra išivaizduojama esanti laisva, demokratinė, sugyvenanti su pasauline bendrija. Atsižvelgiant į istorinę Lietuvos praeitį, ugdytinas lietuvių tautinis atsparumas ir solidarumas, kartu puoselėjant ir kitų, Lietuvoje gyvenančių, tautų kultūrinį savitumą. Taip pat itin svarbu yra ugdyti politinę, teisinę ir pilietinę Lietuvos žmonių kultūrą.

è *Socialinės politikos tikslai.* Socialinė Lietuvos raida sietina su dinamiškos, mobilios, prisitaikančios, atviros pokyčiams visuomenės kūrimo perspektyva. Skatintina asmeninė iniciatyva, pliuralistiniai gyvenimo būdo pradai, prasmingos konkurencijos daigai įvairiose socialinio bei kultūrinio gyvenimo srityse.

è *Ekonominio vystymosi perspektyvos.* Ekonominio vystymosi perspektyvas Lietuvos visuomenė sieja su privačios nuosavybės įtvirtinimu, laisvos rinkos plėtote, privačios iniciatyvos bei konkurencijos principu išivyravimu. Atsižvelgiant į geografinės Lietuvos padėties ypatumus, plėtotinas tarptautinio bendradarbiavimo potencialas komunikacijos bei informacijos srityse. Gamybos srityje perspektyvia laikytina vadinamoji intelektualios gamybos kryptis. Ją diktuoja riboti vietinių žaliavų resursai bei palyginti aukšto išsilavinimo bei profesinės kompetencijos darbuotojai, kurių nemažai parengia Lietuvos mokyklos (aukštosios, aukštesniosios, profesinės).

è *Kultūros plėtotės linkmės.* Šią raidą turėtų lemti pastangos harmoningai plėtoti visas kultūros sritis, vengimas neperspektyvių, kultūriniu redukcionizmu paženklintų tendencijų, pavyzdžiui, vienpusiško ekonominio, technokratinio scientizmo ar konfesionalizmo. Kultūros plėtotę turėtų ženklinti atvirumas įvairioms kultūros tradicijoms ir inovacijoms, etninių bei kultūrinių pradų sąveika ir pan. Europos šalyse besiplėtojanti informacinė technologija neišvengiamai veikia ir Lietuvos gyvenimo raidą. Lietuvos švietimo sistema turi akumuliuoti ir pateikti jaunajai kartai žinias ir vertybes, atspindinčias Europos regiono geografijos, istorijos, kultūros savitus bruožus (Jackūnas, 1993).

Anot R.Bruzgeliavičienės (2001) labiausiai nerimą kelia tai, kad kartais švietimo reformos idėjos yra priimamos ne iš esmės, o tik deklaratyviai. Anot mokslininkės, visuomenės sąmonė kinta itin lėtai, ypač, jei nėra apjungiamas visų valstybinio gyvenimo sričių raida. Daugelis mokslininkų (Bruzgeliavičienė, 2001; Želvys, 1999, Barkauskaitė, 1997) išvelgia problemą tame, kad švietimo reformos idėjos yra per mažai siejamos su socialinio ir ekonominio gyvenimo reformomis, kurių švietimo reforma ne tik negali atstoti, bet net yra nuo kai kurių jos aspektų priklausoma. Šios problemos įvairios interpretacijos aptinkamos ir švietimo vadybos tyrimuose (Galiniene, Miškinis, 2005).

1.2.2. Švietimo vadybos kaitos problemų aktualizacija tyrimuose

Centralizacijos aktualizacija švietimo vadybos tyrimuose. Prof. R.Želvys (1999) pastebi, jog pirmuosiuose švietimo vadybos srities tyrimuose buvo siekta apibendrinti sovietinės švietimo sistemos ypatumus. Jis akcentuoja, kad Tarybiniu laikotarpiu Lietuvai kaip valstybei teko atlikti paklusnios vykdytojos vaidmenį. Per visą komunistinio valdymo laikotarpį švietimo sistema išliko itin centralizuota ir politizuota, kai net labai konkretūs kasdieninė švietimo įstaigų veiklą reglamentuojantys sprendimai buvo priimami ministerijos lygmenyje. Tai gerokai apribojo ne tik pačių mokyklų bendruomenių iniciatyvumą ir veiklos aktyvumą, bet lėmė ir tam tikrą stagnaciją švietimo sistemos tyrimų srityje.

Tarybiniu laikotarpiu daug dėmesio buvo skiriama mokyklų darbo kontrolei ir inspektavimui. Prof. R. Želvys (1999), apibendrinamas, teigia, jog, nepaisant tokios akivaizdžiai totalitariškos kontrolės neigiamybių, galima pastebėti išskirtinį dėmesį švietimo sistemai bei jos priežiūrai. Švietimo sistemos analitikai pripažino, kad net ir dėl tokios kraštutinės kontrolės pavyko pasiekti bendro gyventojų išsilavinimo lygio augimo. Bet tokia pernelyg centralizuota sistema ilgainiui neišvengiamai tampa gremėzdiška, nelanksti, biurokratizuota (Želvys, 1999). Ji nesiekia nuolat atnaujinti struktūrų, turinio, metodų, t.y. neturi to, kas vadinama kitimo kultūra. Tokių išvadų dėka atsirado poreikis, anot Ž. Jackūno (1993), atsikratyti sovietinės kultūros įtakos, atsiverti gyvam ir vaisingam dialogui su humanistines vertybes akumulavusia Vakarų Europos kultūra (Jackūnas, 1993).

Švietimo sistemos kontrolės nepriklausomybės laikotarpiu vertinimas. Lietuvai atgavus nepriklausomybę švietimo vadybos kaip mokslinės disciplinos reikšmė ėmė augti. Tyrimams atsirado nauja plotmė, nes švietimo įstaigos jau dirbo pagal Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintus mokymo planus ir bendrąsias programas, kurios nors ir išlaikė tam tikrus centralizacijos aspektus, jomis buvo galima naudotis kūrybiškai - pagal savo poreikius, siekius ir galimybes (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų bendrosios programos I-X klasei, 1997). Be to mokyklų vadovų veikla tapo daug sudėtingesnė ir įvairesnė (Želvys, 2003).

Po nepriklausomybės paskelbimo numatyti ir švietimo priežiūros vykdymo principai (66 str.), išryškinantys jos paskirtį – vertinti valstybinės švietimo politikos vykdymą, švietimo kokybės užtikrinimą, skiriamų lėšų naudojimo tikslingumą, švietimo valdymo sprendimų vykdymą (LR švietimo įstatymas; http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/i-1489.htm). Ir nepriklausomybės laikotarpiu visų švietimo įstaigų pedagoginę veiklą prižiūri bendra valstybinė švietimo inspekcija. Didelius įgaliojimus komunistinio valdymo metais turėjusi inspektavimo institucija išlieka, tačiau, kita vertus, tiek inspekcijos pobūdis, tiek pati inspektavimo sistemos struktūra gerokai pakito. Tokias tendencijas kai kurie autoriai (Jackūnas, 1996; Mačerinskienė, 1996)

vertina kaip siekį grįžti prie centralizuotesnio švietimo valdymo. Vis dėlto ir po šių pasikeitimų, palyginti su tarybine sistema, mokyklų inspektavimas daug mažiau autoritariškas. Akivaizdu, kad ministerijoje stengiamasi apibrėžti tik bendrus visoms švietimo įstaigoms veiklos principus (finansavimas, valdymas), o tai palieka pakankamai daug erdvės institucijų laisvėms įgyvendinti (Želvys, 1999).

Švietimo vadybos ir savivaldos nauja samprata. Nacionaliniame švietimo plėtotės raporte aptariamos ir prielaidos autoritarinės valstybės hierarchinio pobūdžio centralizuotą švietimo valdymo sistemą keisti demokratinio *švietimo valdymo decentralizavimu*. Šiuo laikotarpiu mokslininkų dėmesys sukonzentruotas į naują šių procesų rezultatą – instrumentą vadovų *vadybinei kompetencijai* didinti – *vadovų atestacija*. Jos turinys orientuotas į šiuolaikinę švietimo vadybos sampratą, švietimo reformos dokumentų suvokimą ir praktinės veiklos tobulinimą (Želvys, 1999).

Aktuali švietimo vadybos srities tyrimų objektu tapo ir nuostata, jog *švietimas – integrali kultūros dalis*. Ja remtasi kuriant naujas valstybės švietimo valdymo struktūras: *švietimo įstatymas* (1991) įteisino visų švietimo lygmenų *savivaldą*, be to konsultacinės, ekspertinės *tarybos* buvo kuriamos prie kiekvieno valdymo lygmens nuo ugdymo įstaigos iki Seimo. Naujas ir aktualus reiškinys buvo siekis per savivaldos institucijas įtraukti visuomenę dalyvauti švietimo kaitos procesuose ir juos įtakoti (Linkaitytė, Lukšytė, 2003; Mikoliūnienė, 2003). Net ir *moksleiviai*, dalyvaujantys *ugdymo įstaigos taryboje*, kuriantys savarankiškas savivaldos institucijas ar dalyvaujantys šalies *Moksleivių parlamento* veikloje yra reikšminga savivaldos procesų vertinimo kategorija, analizuojama švietimo vadybos tyrimuose (Dapkienė, 2002).

1.2.3. Švietimo sistemos struktūrų kaitos atspindys švietimo vadybos mokslo terpėje

Permanentinės švietimo sistemos struktūros ir raiškos pagrindimas. 1990 – 2000 m. laikotarpiu mokslinis dėmesys sukonzentruojamas į visuomenei pateiktą permanentinės švietimo sistemos sampratą. Tokia sistema turi garantuoti ne tik nenutrūkstamą, bet ir visuotinį švietimą(si) (Nacionalinis švietimo plėtotės raportas). Tai reiškia, kad ugdymas, būdamas vientisu ir nenutrūkstamu procesu, negali būti griežtai skirstomas į etapus. Esant nenutrūkstamam švietimui, mokslininkai sprendžia įvairias švietimo perimamumo problemas – kaip sėkmingai vadovauti pradinės ir pagrindinės mokyklos perimamumui (Andriekienė, Žilinskienė, 2004), kaip tinkamai organizuoti mokymo rezultatų tikrinimo ir vertinimo perimamumo procesą, pereinant iš vidurinės mokyklos į aukštąją (Grabauskienė, 1990), kaip kūrybiškai taikyti perimamumo principą vidurinėje ir aukštojoje mokykloje (Rajeckas, 1991).

Taip pat nepriklausomybės laikotarpiu išryškintas dvejopas švietimo sistemos struktūros pobūdis. Lietuvos švietimo struktūra apima formalųjį ir neformalųjį švietimą.

è *Formalusis švietimas* - valstybės reglamentuojamas ir kontroliuojamas švietimas, kurio kokybė vertinama egzaminų metu. Po jų išduodamas valstybės pripažįstamas diplomats arba pažymėjimas. Formalųjį švietimą sudaro nuosekioji švietimo, suaugusiųjų formalaus švietimo ir papildomo ugdymo sistemos.

è *Neformalusis švietimas* - tai asmeninės ar visuomeninės motyvacijos skatinama savišvietė, t.y. savarankiškas lavinimasis, neapibrėžtas valstybės švietimo registro.

Prie švietimo sistemos naujų komponentų galima priskirti ir naujus sektorius, kurie eliminuoja būtinybę mokytis ar steigti vien valstybines ugdymo įstaigas. Pakeistas ir pats privalomo mokymosi tarpsnis. Atsisakyta privalomo vidurinio išsilavinimo idėjos, privalomas mokymasis numatytas iki 16 metų

Viena iš pagrindinių Lietuvos švietimo reformos idėjų - sukurti nuolatinio mokymosi sistemą – neleidžia atsilikti nuo visuomenės mokslinės, kultūrinės ir technologinės raidos, tolygiai tobulinti savo profesinę kompetenciją, kuri taip pat turi atitikti laikmečio tendencijas, kurios lemia persikvalifikavimo, kvalifikacijos tobulinimo bei nuolatinio mokymosi būtinumą, o šis taip pat tapo aktuali švietimo vadybos specialistų stebėsenos objektu (Beresnevičienė, 1995).

Nuolatinio mokymosi sistemos struktūravimas ir charakterizavimas. Lietuvoje susiformavo tokia nuolatinio (formaliojo) mokymosi sistemos struktūra:

è *Ikimokyklinis ugdymas* - tai vaikų iki 3 metų priežiūra ir 3-6 metų amžiaus vaikų ugdymas pagal tam tikras programas tradiciniuose lopšeliuose-darželiuose, bendrojo lavinimo mokyklų ikimokyklinio ugdymo grupėse ar privačiuose ugdymo centruose. Ikimokyklinio ugdymo programoje (1991) pabrėžiamas laisvas ugdymo metodų pasirinkimas, išlaikant tik bendriausius ugdymo krypties principus. Prasidėjus švietimo reformai stengtasi visuomenėje aktualizuoti pilnaverčio ugdymo šeimoje reikalingumą (Monkevičienė, 1992), todėl ikimokyklinio ugdymo įstaigų sparčiai mažėjo: jos buvo laikomos nenaudinga sovietmečio palikimu (Šabajevaitė, 1999). Švietimo vadybos tyrimus atlikę mokslininkai pastebėjo, kad tokių tendencijų rezultatas – išaugęs tėvų, auginančių vaikus iki 3 m. namuose skaičius (Andriekienė, Kriščiūnienė, 2004). R.M.Andriekienė, I.Kriščiūnienė (2004) mano, kad šiuo metu ikimokyklinio ugdymo organizavimo ir vykdymo pagrindinė problema yra metodų, padedančių lavinti vaiko kūrybiškumą, paieška, vaikų iniciatyvumo skatinimas, su tokio darbo specifika susijusi pedagogų kvalifikacija.

è *Mokyklinis ugdymas* - dar viena struktūra, kurios įvairūs organizaciniai klausimai, kokybiško ugdymo problemos analizuojamos švietimo vadybos tyrimuose. Šis ugdymas organizuojamas, atsižvelgiant į moksleivių mokymosi poreikių ir socialinių interesų raišką. Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) išskiriami tokie etapai:

a) *Adaptavimosi tarpsnis* (V-VI kl.) - keičiasi mokymo organizavimo pobūdis (keletas mokytojų), pereinama prie dalykinės sistemos.

b) *Žvalgomasis tarpsnis* (VII-VIII kl.) - plečiamas savęs, savo socialinės aplinkos pažinimas, siūlant fakultatyvus.

c) *Orientavimosi tarpsnis* (IX-X kl.) apibendrina išeitą kursą, tarpdalykiniuose ryšiuose stripinamas konceptualumo lygmuo. Prasideda negilus profiliavimas.

d) *Apsisprendimo tarpsnyje* (XI-XII kl.) vyksta gilesnis profiliavimas. Galima rinktis humanitarinį, gamtamokslinį, ekonominių-komercinį profilius.

Vidurinė mokykla baigiama valstybiniais abiturų egzaminais, po kurių atsiranda galimybė stoti į universitetus, aukštąsias ar profesines mokyklas.

Nepriklausomybės laikotarpiu stebima ir kitų, gana naujų nuosekliojo švietimo sistemos mokyklų veikla. Per dešimtmetį, kintant gyventojų poreikiams, sistemoje susikūrė ir pradžioje nemodeliuotų tipų – *darželiai-mokyklos, neįgaliųjų ugdymo centrai, vaikų dienos centrai, vaikystės pedagogikos centrai, Tarptautinio bakalaureato mokykla, jaunimo mokykla, gimnazija* (Nacionalinis švietimo plėtotos raportas). Kiekviena jų yra apibrėžiama itin specifinėmis veiklos formomis ir veiklos orientacija ir yra skirtos įvairiems visuomeniniams poreikiams tenkinti. Švietimo vadybos srities tyrimams vis dar išlieka aktualus perėjimas iš mokyklinės įvairaus pobūdžio švietimo institucijos į profesines ar aukštąsias mokyklas: svarbu aiškiai įvardinti perimamumo tendencijas ir atrankos kriterijus (Šabajevaitė, 1999).

Kita švietimo vadybos srities problemų grupė siejama su devynmečių pagrindinių mokyklų pakeitimu dešimtmetėmis. Pastebėta, kad kaimo vietovėse išlieka tik dešimtmetės mokyklos, todėl tose vietovėse dažnai apsiribojama tik pagrindiniu išsilavinimu. Kita opi nepriklausomos Lietuvos švietimo problema - vis didėjantis skaičius vaikų iki 16 m., nelankančių mokyklos (Dereškevičius, Rimkevičienė, Targamadžė, 2001). Tyrinėjama ir kitų bendrąjį vidurinį išsilavinimą teikiančių institucijų (profesinių, sanatorinio, internatinio tipo, jaunimo, kalėjimų, suaugusiųjų mokyklų, spec.režimo ugdymo įstaigų) veikla (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992).

è **Specialusis ugdymas.** Vaikai su fiziniais ar psichiniais vystymosi trūkumais po nepriklausomybės atgavimo jau gali būti mokomi kartu su sveikaisiais vaikais, gaudami jiems reikalingą papildomą pagalbą. Manoma, kad tai užtikrina, jog sveikieji savyje ugdo dėmesį silpniesiems, kas pastariesiems leidžia lengviau integruotis į visuomenę (Ruškus, 2002). Į specialiąją mokyklą vaikas siunčiamas tik tais atvejais, kai mokyklos psichologo, vaiką mokančio pedagogo, „bendras mokymasis dėl fizinės negalios ar intelekto sutrikimo nėra įmanomas“ (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992, p.14). Šios koncepcijos nuostatų pagrindu kurti *Specialiojo ugdymo metmenys* (1993), kurių esminis principas – neįgaliųjų integravimas į bendrąsias ugdymo įstaigas. Specialiųjų poreikių vaikų integracijos tyrimai organizuojami, atsižvelgiant, kuria kryptimi – *visiška* (kai vaikas ugdomas bendroje grupėje) ar *daline* (kai bendrojo ugdymo įstaigoje sudaroma neįgaliųjų grupė) organizuojamas pats integracijos procesas. Keičiasi, bet vis dar itin

aktuali išlieka ir kitų institucijų vaikams su sunkiomis specifinėmis negalėmis (regėjimo, klausos, judėjimo ir pan.) veikla (Nacionalinis švietimo plėtotės raportas). Specialiojo ugdymo valdymas – taip pat gali būti švietimo vadybos tyrimų objektas.

è **Tautinių mažumų atstovų ugdymas.** Šiuo metu tautinių mažumų švietimo institucijos ugdymas organizuojamas pagal bendrus conceptualius Lietuvos švietimo principus, kad vaikai ir jaunimas gali įgyti “savąją tautinę kultūrą paremtą bendrąjį išsilavinimą” (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992, p. 14). Integruotis į Lietuvos kultūrą, valstybės ir visuomenės gyvenimą padeda tokiu lygiu išmokta valstybinė lietuvių kalba, kad moksleiviai gebėtų tęsti mokslą valstybine kalba aukštesiose mokyklose. Lietuvoje, kaip švietimo vadybos srities objektas, analizuotinos tautinių mažumų ugdymo institucijos, kuriose siekiama tautine kultūra paremtu išsilavinimo ir integracijos procesų dermės.

è **Profesinio ugdymo pertvarkymas.** Socialiniai, kultūriniai, ekonominiai Lietuvos pokyčiai ir jos geopolitinė situacija sąlygoja naują požiūrį į darbininkus ir specialistus. Pagrindiniais jų vertinimo kriterijais tampa profesionalumas, aktyvumas ir iniciatyvumas. Svarbiausia grandis, sprendžianti profesinio rengimo klausimus, apima profesines ir aukštesnias mokyklas (kolegijas) (Targamadžė, Večkienė, 1993). O.Gurskienė ir R.Laužackas (2001) profesinio rengimo sistemos reformą, kuri taip pat gali būti traktuojama, kaip švietimo vadybos tyrimų valstybiniu lygmeniu objektas, sąlyginai apibūdina mokymosi turinio atnaujinimo, profesinio rengimo standartų ir politikos kūrimo, profesijos pedagogų rengimo plėtotę, inovacijų sklaidą. Tokiomis priemonėmis siekiama ir per profesinį jaunąsios kartos rengimą stiprinti tautos kultūrinės brandos lygį bei sudaryti sąlygas profesinio rengimo sistemos mokiniams lanksčiai prisitaikyti prie darbo rinkos.

Švietimo vadybai, kaip mokslinei disciplinai, svarbu įvertinti pokyčius sistemoje, kai dešimtmečio pradžioje paliekama aukštesnioji profesinio rengimo grandis – *aukštesniosios mokyklos*, drauge numatant naują institucijų tipą – *kolegijas*, teikiančias aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą. (Nacionalinis švietimo plėtotės raportas). Jau moksliskai pagrįstas *4 pakopų* profesinio rengimo mokyklos reikalingumas:

I profesinės mokyklos pakopa priima pagrindinio išsilavinimo neįgijusius asmenis ir teikia dvejopas programas – tik profesinei kvalifikacijai įgyti bei profesinei kvalifikacijai ir pagrindiniam išsilavinimui įgyti.

II profesinės mokyklos pakopa priima pagrindinį išsilavinimą įgijusius asmenis ir teikia programas profesinei kvalifikacijai įgyti.

III profesinės mokyklos pakopa priima pagrindinį išsilavinimą įgijusius asmenis ir teikia programas profesinei kvalifikacijai bei viduriniam išsilavinimui įgyti.

IV profesinės mokyklos pakopa priima vidurinį išsilavinimą įgijusius asmenis ir teikia programas profesinei kvalifikacijai įgyti (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992).

Profesinės mokyklos struktūros mokslinė analizė parodė, kad ji nepakankamai atvira perimamumui: teorinės ir praktinės galimybės gerokai prasilenkdavo. Todėl Lietuvos švietimo ministerija turėjo 1996/97 m. koreguoti profesinės mokyklos struktūrą ir mokymo planus, tačiau pati naujovių konkretizavimo problema vis dar išlieka (Targamadzė, Večkienė, 1993).

☞ **Aukštojo mokslo reforma.** Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) teigiama, jog aukštosios mokyklos sudaro aukščiausią Lietuvos nuoseklaus švietimo sistemos grandį. P. Jucevičienė (1998) mano, kad demokratiškumo Lietuvos aukštosiose mokyklose principą galima apibrėžti kaip šių išvestinių principų realizavimą:

- § Institucinės autonomijos.
- § Mokslininkų akademinės laisvės.
- § Studentų akademinės laisvės.
- § Aukštosios mokyklos atvirumo visuomenei.

Aukštojo mokslo srityje intensyviai vykstantiems pokyčiams pagrįsti turi būti vykdomi tyrimai. Tokių pokyčių bei naujovių aukštojo mokslo sektoriuje inicijuota dikrai daug. Švietimo reformoje numatyta struktūrinė aukštųjų mokyklų naujovė - kelių pakopų studijos: *bakaluro (pagrindinės), magistro*, kurias baigus suteikiami atitinkami kvalifikaciniai laipsniai, *doktorantūra*, parengianti “aukščiausios kompetencijos mokslininkus ir pedagogus” (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Numatyti ir valstybinio aukštojo mokslo reguliavimo svertai – studijų institucijų *akreditacija* ir *licencijavimas* bei *finansavimas* bei įteisintas *nevalstybinių aukštųjų mokyklų steigimas* (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992). Tai leidžia užtikrinti veiklos dinamiškumą, palaikyti glaudžius ryšius su kitomis visuomenės institucijomis, būti lanksčios studijų programų kūrimo (Jucevičienė, 1998).

R. Želvys ir R. Žilinskaitė (2004) analizuoja aukštojo mokslo reformos laimėjimus ir problemas. Prie laimėjimų autoriai priskiria Mokslo ir studijų įstatymą, PHARE programos paramą, mokslo ir studijų plėtotės startegines nuostatas, Lietuvos aukštojo mokslo Baltąją knygą bei Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2003 – 2007 metų plėtros planą. Anot R. Želvio ir R. Žilinskaitės (2004), svarbiausios aukštojo mokslo reformos problemos yra stichiška aukštojo mokslo plėtra, silpna akademinė konkurencija, menka socialinių partnerių įtaka, neracionali finansavimo sistema.

☞ **Suaugusiųjų švietimo sistemos pokyčiai.** Suaugusiųjų švietimas įvardintas kaip „stambiausia permanentinės švietimo sistemos dalis, apimanti asmenis, paprastai vyresnius kaip 17 metų ir nesimokančius nuoseklaus švietimo mokyklų sistemoje“ (Lietuvos švietimo koncepcija, 1992, p. 24). Nusakyta nauja dvejopa *suaugusiųjų švietimo paskirtis*:

- § Sudaryti asmeniui sąlygas plėtoti savo galimybes pasirinktoje profesinės veiklos srityje.
- § Dėl visuomeninių aplinkybių ar asmeninių paskatų keisti savo veiklos kryptį, profesiją.

Švietimo reformos analitikų darbuose kalbama apie *su darbo rinkos poreikiais susijusi mokymąsi bei valstybės remiamų socialinių grupių švietimą*. Po nepriklausomybės paskelbimo kelta *suaugusiųjų mokymo ir nuoseklus švietimo dermės*, galimybių pereiti iš vieno sistemos posistemo į kitą problema, atsispindinti *Suaugusiųjų švietimo koncepcijoje*. Jos konceptualių pagrindų sukurtos formalaus suaugusiųjų švietimo struktūros – *Andragogų asociacija* (1992), *Distancinio švietimo taryba, neakivaizdinių studijų centrai, neakivaizdinių studijų studentų paramos centrai*, parengtos *Distancinio švietimo plėtros Lietuvoje gairės* (1999). (Nacionalinis švietimo plėtotės raportas). Suaugusiųjų švietimo sritis taip pat gali būti švietimo vadybos tyrimų analizės objektas.

➤ **Pedagogų rengimo sistema.** Nuomonių apie tai, kokiais principais ir kaip turėtų būti rengiami kvalifikuoti pedagogai yra pakankamai daug. Tačiau bene visur sutariama dėl pagrindinės nuostatos – toks specialistas turi kaip įmanoma labiau atitikti nuolat kintančios aplinkos reikalavimus. Kaip tik todėl parengta gana sudėtinga pedagogų rengimo sistema, apimanti studijas aukštesniojoje mokykloje, pagrindines studijas aukštojoje mokykloje (bakalauro kvalifikacinis laipsnis), magistratūrą (magistro kvalifikacinis laipsnis) ir doktorantūrą. Pedagogų nuolatinis tobulėjimas yra skatinamas ir pedagogų atestacijos nuostatais. Atestacijos tikslas - turėti veiksmingą instrumentą pedagogams pasirengti naujos švietimo sistemos kūrimui, sisteminei reformai: suvokti naują švietimo paskirties, ugdymo tikslų sampratą, keisti vertybines orientacijas, mokytis naujų dalyko žinių pateikimo strategijų, įgyti naujų darbo įgūdžių (pvz., informacinių technologijų naudojimo, kritinio mąstymo ugdymo ir t.t.) pasirengti dėstyti naujai į turinį įtrauktus dalykus, kol bus parengti šių dalykų specialistai (pvz., *dorinio ugdymo, pilietinės visuomenės pagrindų, ekonomikos* ir t.t.), įgyti gilesnių vaiko pažinimo psichologijos ir specialiosios psichologijos žinių, kurių pareikalavo nauji ugdymo organizavimo principai – neįgaliųjų integravimas, ugdymo diferencijavimas (Nacionalinis švietimo plėtotės raportas). Pedagogų rengimo Lietuvos aukštosiose mokyklose situaciją analizuoja mokslininkai A. Lukoševičius bei O. Tijūnėlienė (2002), mokytojų rengimo problemos ir perspektyvos užsienyje ir Lietuvoje tampa mokslininkų R. Petrauskaitės ir V. Kučinsko (1998) tyrimo objektu.

1.2.4. Ugdymo turinio atnaujinimo problematika švietimo vadybos tyrimuose

Turinio atnaujinimo problematika, bei ugdymo turinio kaitos valdymas valstybinio lygmeniu gali būti traktuojamas kaip švietimo vadybos tyrimų objektas. Nuo pat švietimo reformos pradžios ugdymo turinio atnaujinimas laikomas viena iš svarbiausių švietimo sistemos kaitos užduočių (Kuolys, 1997a). Ribą tarp senojo autoritarinio, akademinio ir naujojo, demokratinio, į dabarties gyvenimo poreikius orientuoto ugdymo turinio bandė išryškinti D. Kuolys (1997b). Anot mokslininko, ugdymo turinį turėtume aiškintis kaip integralią visos švietimo sistemos dalį ir vertinti

ją bendros švietimo kaitos kontekste. Kita vertus, autoriaus nuomone, reformos žmonių susitelkimas vien į ugdymo turinį šį klausimą iškreipia. Ir pačios mokyklos dėmesys turiniui, nematant konteksto, taip pat yra viena iš ugdymo turinio kaitos krizės priežasčių (Kuolys, 1997b).

Pastebėta, kad tarybinės mokyklos propaguojama reprodukcinė pedagogika remiasi supratimu, kad egzistuoja universali, mokslo sukaupia išmintis. Unifikuotą ugdymo turinį atitiko ir unifikuota, į mokėjimą įsiminti ir atkartoti orientuota egzaminų sistema, laiduojama griežta valstybės kontrole. Po 1988 m. kaip siekiamybė brėžiama nauja, gerokai sudėtingesnė, ugdymo turinio sistema. Šiuo metu mokslininkai pabrėžia tradicijų ir tikrovės paieškas ir jų akcentavimą ugdymo turinyje. Mokykla suprantama kaip bendruomenė, turinti savarankišką santykį su įvairiais turinio šaltiniais. Ugdymo turinio gairės yra tik rekomendacinio pobūdžio: lankstūs mokymo planai, bendrosios programos, bendrojo išsilavinimo standartai, lankstesnė egzaminų sistema. Švietimo vadybos tyrimais konstatuojama, kad tokiai sistemai reikalingas ir naujas požiūris į mokytojo vaidmenį: ieškoma ne griežto reikalavimų laikymosi, o kūrybiškumo apraiškų (Kuolys, 1997a).

D.Kuolys (1997a) išsamiai aptaria ir tuos reiškinius, kurie trukdo įgyvendinti ugdymo turinio kūrybišką kaitą:

1. *Vertinimo ir egzaminų sistemos lėta kaita*, kuri vis dar iš esmės remiasi reprodukcinio pobūdžio užduotimis.
2. *Mokyklų bibliotekų menkas vaidmuo ir skurdumas*.
3. *Inspektavimo sistemos nepakankamas reformavimas*. Nesugebėjusi išaugti į rimtą konsultacijų, tyrimų, vertinimo pagalbos tarnybą, ji iš esmės išliko kontrolės padaliniu

Naujas asmenybinis ir sociokultūrinis švietimo tikslų įprasminimas taip pat verčia peržiūrėti ugdymo turinį ir procesą. Ž. Jackūnas (1993) pastebi septynias ryškiausias šios kaitos tendencijas:

1. *Ugdymo turinio humanizavimas*: didinamas humanistines vertybes pateikiančių kultūros sričių – dorovės, kalbų, meninės kultūros, filosofijos – vaidmuo asmenybės ugdymui.
2. *Universaliosios sociokultūrinės programos*: ugdymo turinys papildomas universaliomis (nedalykinėmis) sociokultūrinėmis programomis.
3. *Bendrojo ir profesinio lavinimo santykis*: plėtojant švietimą, ribos tarp bendrojo ir profesinio lavinimo dažnai išblunka., nes reikalaujama taip rengti žmogų profesinei veiklai, kad įgūdžiai, jam praverstų bent keliose daugiau ar mažiau susijusiose profesinės veiklos srityse ir sudarytų galimybę nesunkiai pakeisti profesinės veiklos pobūdį.
4. *Ugdymas demokratijai*. Ugdymo turiniu pastaruoju metu siekiama atspindėti esminius Europos kultūros bruožus, jos istorinės raidos kelią, Europos lingvistinę, kultūrinę įvairovę, ugdyti nusiteikimą kolektyviai spręsti Europai iškylančius ekonominius, ekologinius, socialinius ir politinius uždavinius.

5. *Globalinė perspektyva.* Šiuolaikinė pedagogika nerekomenduoja apriboti ugdymo turinį vien tam tikros šalies ar regiono (Europos) sociokultūrinę patirtį atspindinčia medžiaga. Gilėjantys įvairiausiai ryšiai verčia vis daugiau skirti globaliniam, internacionaliniam švietimui.

6. *Diferenciacija.* Įgyvendinant ugdymo humanizavimo nuostatą, holistinės švietimo sampratos principus, šiuolaikinėse švietimo sistemose itin daug reikšmės teikiama ugdymo turinio diferencijavimo klausimui. Tai gali būti realizuojama įvairiais keliais: atskirų dalykų programų turinio pertvarkymu, siekiant dermės su mokymosi kryptimi; dalykų lygių-pagrindinio ir sustiprinto-įvedimas mokymo programose ir egzaminuose, pasirenkamųjų ir fakultatyvinių disciplinų teikimu, vadovėlių rinkimosi galimybe. Anot Ž. Jackūno (1993), vykdant ugdymo turinio diferenciaciją, reikalingas tam tikras atsargumas, - kad diferenciacija netaptų vienu iš veiksnių, padedančių regeneruoti socialinės nelygybės santykiais saistomas visuomenės struktūras.

7. *Integracija.* Integracijos problema jau anksčiau buvo plačiai ir įvairiai sprendžiama (Vaitkevičius, 1994). Ugdymo turinio integracija siekiama užtikrinti ugdymo turinio sąsajas su sociokultūrinio gyvenimo kontekstu, atitinkančiu moksleivių amžių, patirtį bei interesus (sociokultūrinis integracijos aspektas), vidinį atskiro mokojo dalyko turinio vieningumą bei sistemiskumą; tarpdalykinius ryšius. Lietuvoje daugiausiai dėmesio skiriama tarpdisciplininei integracijai (ikimokykliniame ugdyme) ir konceptualinei integracijai (viso ugdymo proceso metu) (Jackūnas, 1993). Tarpdalykinė ugdymo integracija, anot Ž. Jackūno (1993), gali būti vykdoma tokiais būdais: suderinant artimas turinio požiūriu disciplinas (tarpdisciplininė integracija); panaudojant kelių mokomųjų dalykų žinias tai pačiai temai nagrinėti (probleminė integracija); mokymo metodų integracija; išryškinant disciplinų konceptualius pagrindus.

1.2.5. Ryškiausių švietimo sistemos problemų vertinimas

Švietimo vadybos srities tyrimai dažniausiai yra siejami su tam tikru pagrindinių švietimo procesų įvertinimu. Jų pagalba buvo įvertintos šios probleminės sritys:

⇒ *Patikslinti švietimo reformos prioritetai.* Moksliniai tyrinėjimai leidžia teigti, kad 1997 m. baigėsi Lietuvos švietimo koncepcijos pateiktas nuoseklios sisteminės reformos programos vykdymas. Konstatuota, kad programa įvykdyta ne iki galo: stigo materialinių išteklių, žmonių, ypač jų pasirengimo tokio masto reformai ir visiškai naujiems švietimo uždaviniams, nebuvo nuoseklaus politikų palaikymo. Įvertinus šiuos procesus 1997-1999 m. imta vėl diskutuoti apie reformos tolesnę eigą, prioritetus. Išskirti tik trys sąlygiškai vadinamo švietimo reformos antrojo etapo prioritetai (Įsakymas dėl antrojo švietimo reformos etapo prioritetų vykdymo, 1999):

- ⇒ *Ugdymo bei studijų modernizavimas ir švietimo kokybės kėlimas.*
- ⇒ *Socialinių ir pedagoginių mokymosi ir studijų sąlygų gerinimas.*

⇒ *Švietimo sistemos harmonizavimas.*

⇒ *Konkretizuoti ir paskelbti šių prioritetų pasirinkimo tikslai.* Laikomasi nuostatos, kad svarbiausia garantuoti sisteminės reformos tąsą, ją sukonkretinti ir vienyti reformos veiksmų kryptingumą. Be to, siekiama priimti švietimo kokybės vertinimo iššūki, būtinybę valdyti mokslo informacijos kiekį, teikti visiems prieinamas kokybiškas švietimo paslaugas. Keistinas požiūris į švietimo įstaigų tinklą: teritorinis prieinamumas dar negarantuoja ir kokybiško paslaugos teikimo. Būtinai bendrojo ugdymo modernizavimas bei socialinių pedagoginių sąlygų sudarymas per švietimo įstaigų tinklo pertvarką ir jo įstaigų renovavimą. Negalima ignoruoti įvairesnių mokyklų tipų poreikio. Jaunimo mokyklos, modeliuotos iš nuosekliojo švietimo iškrentantiems vaikams, kol kas teikia tik nuoseklų pagrindinį išsilavinimą, tad esamų poreikių netenkina. Kaip išeitis siūlomas atviros mokyklos modelis, kur pritaipytų socialinių, pedagoginių ir psichologinių problemų, vystymosi sutrikimų turintys, įvairių socialinių sluoksnių vaikai, o dirbtų jų problemas suvokiantys kompetentingi pedagogai (Įsakymas dėl antrojo švietimo reformos etapo prioritetų vykdymo, 1999).

⇒ *Naujos švietimo finansavimo tvarkos parengimas* – dar viena švietimo vadybos tyrimų sritis. Numatytos kelios lėšų skirstymo kategorijos:

Besimokančiojo krepšelis – lėšų kiekis, valstybės kasmet skiriamas kiekvieno moksleivio ugdymo finansavimui. Tai lėšos ugdymo planui realizuoti, pedagogų kvalifikacijai, ugdymo priemonėms, valdymui, mokyklos bibliotekai, pedagoginei psichologinei pagalbai. Moksleivio krepšelio idėja yra vertinama labai priešaringai. M.Godfrey (2004), analizavęs įvairių šalių švietimo finansavimo būklę ir kartu su kitais ekspertais atlikęs išsamų Lietuvos švietimo finansavimo tyrimą, teigia, jog kalbėdami apie švietimą per dažnai akcentuojame, kad jis yra nemokamas. Pasak eksperto, nėra nemokamo švietimo – jis labai daug kainuoja. Tačiau svarbu suvokti, kas ir kiek už jį moka: valstybė ar kiekvienas besimokantysis. Decentralizuotą švietimo finansavimo modelį „pinigai paskui besimokantįjį“ tyrėjas įvardijo kaip dabar pasaulyje praktikuojamą naują ir iš tiesų radikalų švietimo finansavimo būdą (Mokymosi visą gyvenimą finansavimo būklė, 2004). E.Leontjeva (2000) teigia, jog „krepšelio“ suteikimas moksleiviui kartu su teise rinktis mokyklą – būtina sąlyga kurtis realiai mokyklų rinkai. Būtina, kad tas krepšelis būtų vienodas kiekvienam moksleiviui. „Naujosios švietimo finansavimo tvarkos kūrėjai padarė kompromisų: regis, „krepšeliai“ vienodi, tačiau vis tiek numatomi skirtumai (kaimo mokykla, neįgalus vaikas ir t.t.). Jei tie skirtumai bus užfiksuoti visam laikui, tai švietimo sistemos efektyvumo bus sunku tikėtis“ (Leontjeva, 2000, p.12).

Lėšos mokymo aplinkai – patalpų eksploatacijos ir šildymo išlaidoms, socialinei pagalbai besimokančiajam, moksleivių pavėžėjimui, techninio personalo išlaikymui.

Tikslinės lėšos programoms, projektams vykdyti, rėmėjų lėšos.

Siekiant įvertinti, ar tokia finansavimo politika padės garantuoti moksleiviams ir jų tėvams

teisę rinktis švietimo įstaigą, efektyviau naudoti švietimui skirtas lėšas, garantuoti tolygų švietimo įstaigų finansavimą ir konkurencingumą, reikia išsamių švietimo vadybos srities tyrimų.

☞ *Švietimo įstaigų tinklo pertvarkai* pagrįsti reikia organizuoti valstybinio lygmens tyrimus. Lietuvos valstybei privalu ugdymą orientuoti ne tik į žinių perteikimą, bet ir į asmens savarankiško, kritinio mąstymo įgūdžių, vertybinių nuostatų bei konkrečių gebėjimų veikti formavimą. Atviros informacinės visuomenės sąlygomis švietimas turi rasti naujų būdų žmonių pilietinei savimonei stiprinti. Bendrojo lavinimo švietimo įstaigų tinklo pertvarkymo gairės nusakė mokyklų tinklo pertvarkos etapus, susietus su ugdymo turinio struktūravimo darbais (profilinio mokymo įvedimu), su mokyklų tipų kaita (Bendrojo lavinimo švietimo įstaigų tinklo pertvarkymo gairės, 1999). Apibrėžtas ir profesinio rengimo mokyklų tinklo optimizavimas per poreikių, gyventojų lūkesčių tenkinimą, pedagoginio personalo veiklos, materialinių išteklių panaudojimo, finansinį efektyvumą.

☞ *Švietimo juridinių dokumentų kūrimas ir tobulinimas*. Nacionaliniame švietimo plėtotės raporte teigiama, jog būtinybė rengti naują Švietimo įstatymo redakciją atsirado priėmus Valstybės tarnybos įstatymą, Civilinį kodeksą bei Lietuvos Respublikos Konstituciniam teismui pateikus išvadas apie Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo atskirų straipsnių neatitikimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai. 2001 m. rengiamas Švietimo įstatymo naujosios redakcijos projektas. Vienu iš svarbiausių švietimo tikslų laikomas siekis užtikrinti visuotinį švietimo prieinamumą, lygias visų Lietuvos gyventojų galimybes mokytis ir įgyti kokybišką išsilavinimą. Po tam tikrų įstatyminės bazės praktinių atspindžių studijų manoma, kad naujoji Švietimo įstatymo redakcija turi sietis su dabartinėmis valstybės raidos aktualijoms, švietimo reformos antrojo etapo iškeltais prioritetais, švietimo siekiu integruotis į Europos valstybių švietimo erdvę.

1.2.6. Švietimo vertinimo politikos, metodų ir instrumentų kūrimo pagrindimas

Valstybinis švietimo sistemos vertinimo lygmuo. Per sisteminės reformos pirmąjį dešimtmetį vientisa visą sistemą apėrianti vertinimo sistema dar nesukurta, tačiau jos pagrindimas jau yra. Vertinimo metodikos kūrimas yra veikiamas daugybės švietimo sistemai aktualių reiškinių.

☞ *Švietimo priežiūros sampratos ir pobūdžio kaita* įprasminama ugdomojo inspektavimo sampratos ir raiškos tyrinėjimais, kuriuose švietimo priežiūra laikoma įvairių lygmenų švietimo valstybinio valdymo, savivaldybių ir visuomenės savivaldos institucijų tikslinga veikla, apimanti visų tipų ugdymo įstaigų (išskyrus aukštąsias mokyklas), ugdymo programų, proceso, rezultatų švietimo reformos vyksmo stebėjimą, analizę, ekspertizę, kontrolę. Švietimo priežiūra – tai procesas, suformuojantis “ne tiek atskaitomybę aukštesniam lygmeniui, kiek kūrybišką bendradarbiavimą siekiant bendrų ugdymo tikslų” (Švietimo įstaigų priežiūra, 1996, 27). Ž.

Jackūnas ir M. Lukšienė (1997) monitoringo sampratoje akcentuoja pagrindinį Lietuvos švietimo monitoringo tikslą – laiduoti išsilavinimo standartus atitinkančią ugdymo kokybę, efektyvų visų švietimo sistemos grandžių funkcionavimą ir pažangą vietos, regioniniu bei valstybiniu mastu. Kai kurie mokslininkai (Želvys, 1997) aptaria ir inspektoriaus darbe taikomus ugdomojo proceso tyrinėjimo būdus.

è *Atskirų švietimo posistemų arba atskirų sričių būklės vertinimas*, rengiant svarbius reformos sprendimus. Remiantis įvairių švietimo kaitos pokyčių tendencijomis parengtos Baltosios knygos: profesinio rengimo, aukštojo mokslo, mokslo ir technologijų. Jų tikslas – įvertinti atitinkamo posistemio raidą, rezultatus ir jų pagrindu modeliuoti tolesnę posistemio plėtotę. Be to, reguliariai atliekami šalies masto ir tarptautiniai tyrimai pedagogų ir moksleivių požiūriui į reformos įgyvendinimą išaiškinti (Barkauskaitė, 1997a, 1997b), stengiamasi įvertinti profesinio rengimo reformos raidą (Gurskienė, Laužackas, 2001). Tokiuose tyrimuose siekta įvertinti ir šalies, savivaldybių, mokyklų resursus – materialinius ir žmogiškuosius, kas labai svarbu vykdant visų švietimo sistemos struktūrų reformas. Lietuvos mokslininkai vertina ir švietimo kokybę įvairiais aspektais: mokyklos vadovų kvalifikacijos kokybės tobulinimo (Arbatauskas, 1997), studijų kokybės sistemos kūrimo ir valdymo (Kučinskienė, Kučinskas, 2005), švietimo sistemos tobulinimo ir švietimo paslaugų kokybės (Želvys, 2002).

Atlikti vertinimai laikomi veiksmingais, nes sudarė sąlygas jų pagrindu rengti švietimo juridinių dokumentų pakeitimus, organizuoti pedagogų kvalifikacijos renginius, eksperimentus teoriniams pokyčių modeliams patikrinti ir koreguoti.

è *Bandymai įvertinti visą švietimo sistemą*. Kasmet rengiami ugdymo įstaigų, savivaldybių, apskričių lygmenų švietimo būklės sąvadai. Tai raportai, kuriuose teikti statistiniai ir aprašomieji būklę atspindintys duomenys pagal nustatytą sąvado formą – švietimo kiekybinius ir kokybinius rodiklius. Jų pagrindu buvo galima parengti Lietuvos švietimo būklės sąvadą, atlikti XX a. paskutiniojo dešimtmečio švietimo visuminės reformos darbų, rezultatų, tendencijų apžvalgą Lietuvos švietimo būklės raporte.

è *Atskiros švietimo sritys vertintos dalyvaujant tarptautiniuose lyginamuosiuose tyrimuose*. Tarptautiniu lyginamuoju tyrimu PINGIS PINGS siekta mokyklos veiklą įvertinti iš paauglių pozicijos (Barkauskaitė, 1997a). Ugdymo rezultatus ir tam tikrų aspektų pokyčius Lietuva įsivertino dalyvaudama tarptautiniame moksleivių matematikos ir gamtos mokslų pasiekimų tyrime – TIMSS, TIMSS-R. Pilietinio ugdymo tyrime CivEd, inicijuojame ir koordinuojamame IEA (International Association for Evaluation of Educational Achievement), tirtas Lietuvos paauglių pilietiškumas (Zaleskienė, 2001). Tyrime - studijoje Informacijos technologija mokyklose (SITES M-1), organizuojamame IEA, įvertinti informacijos ir komunikacijos technologijos diegimo Lietuvos mokyklose rodikliai. Švietimo būklė vertinta ir pasaulio švietimo ekspertų. Lietuvos

švietimo sistemos pokyčius 1996 m. ir 1999 m. įvertino OECD ekspertai, kurių nuomonė turi didelės įtakos priimamiems švietimo reformos veiksnių sprendimams (Nacionalinis švietimo plėtotos raportas).

☞ *Kurtos švietimą vertinančios struktūros.* Kaip savotiški tyrimų vykdymo objektai, o kartu ir subjektai dominuoja valstybinė švietimo inspekcija, studijų kokybės ir vertinimo centras organizuojantis aukštųjų mokyklų mokslinės ir pedagoginės veiklos savianalizės procesus, Nacionalinis egzaminų centras (Želvys, 1999). Be to, pedagogikos institute 2000–2001 m. buvo specialus Švietimo tyrimų sektorius, o nuo 1997 m. veikia Baltijos šalių vadovėlių tyrimo ir informacijos centras. Egzistuoja ir Švietimo reformos strategijos grupė, kuri domisi rengiamais ministerijos lygmens strateginiais sprendimais ir atlieka patariamąją funkciją. Vertinti atitinkamus posistemius ir dalyvauti modeliuojant pagrindines raidos kryptis turi teisę: Lietuvos profesinio mokymo taryba, Lietuvos neakivaizdinio (distancinio) švietimo taryba, atskirų dalykų ar jų grupių pedagogų asociacijos, atskirų ugdymo įstaigų tipų vadovų asociacijos, kitos atitinkamų švietimo valdymo lygmenų savivaldos institucijos.

☞ *Nuoseklios švietimo įstaigų ir švietimo sistemos apskritai vertinimo sistemos kūrimas.* 2000 m. parengti ir paskelbti Švietimo įstaigų vertinimo koncepcijos, Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito modelio, Lietuvos švietimo kokybės rodiklių ekspertinio sąrašo projektai. Bendrojo lavinimo mokyklos audito metodikos projekte jau išsamiai pateikiama kokybės samprata, švietimo įstaigos vertinimo koncepcija, siūlomas mokyklos vidaus audito modelis. 2000 m. Pedagogikos institute įsteigtas Švietimo modernizavimo ir monitoringo sektorius, 2001 m. institutas reorganizuotas į Švietimo plėtotos centrą, kuriame įsteigtas Švietimo monitoringo skyrius. Būsimo monitoringo bei audito institucinės struktūros, jų funkcijos, dar tikslinamos ir rengiamos, todėl ši sritis vis dar aktuali tarp švietimo vadybos srities moksliniams tyrimams (Želvys, 1997; Jackūnas, 1997).

Mokslinis švietimo sistemos pokyčių ir efektyvumo vertinimas. Atskiras švietimo sistemos vertinimo tendencijas galima pastebėti švietimo vadybos kaip mokslinės disciplinos raidoje. Čia švietimo problemos iškristalizuojamos į mokslinės problemos lygmenį, kas leidžia peržiūrėti ne tik jos konceptualų pagrindimą, bet ir numatyti, kokia bus tų koncepcijų, nuostatų ar stereotipų kaita. Lietuvoje yra tam tikra mokslinių leidinių rengimo ir publikavimo tradicija, kuri padeda susidaryti sistemingesnę nuomonę apie tokių tyrimų tendencijas. K. Kardelis (2002) pastebi, kad mokslinių publikacijų rengimu yra suinteresuoti įvairių sričių ir laipsnių mokslininkai. Tokie darbai paprastai tampa tam tikru įvadu į kur kas rimtesnes problemas studijas, virstančias į monografijas, disertacijas ir kt. Mokslinės publikacijos rengimui yra numatoma tik rekomendacinė struktūra. Turinys taip pat yra sietinas su mokslininko asmenine nuomone apie tyrinėjamo reiškinio aktualumą. Žinoma, griežtesnės procedūros yra sietinos su tyrimo metodų patikimumu ir validumu,

gebėjimu aiškiai formuluoti tyrimo tikslus, hipotezes, parinkti optimaliai populiaciją atspindinčią imtį ir aktualizuoti tyrimo problematiką tiek, kad būtų verta publikuoti tyrimo rezultatus ar net kurti problemos įveikimo strategijas valstybiniu lygiu. Mokslinės problemos analizavimas yra sietinas su tam tikros struktūros laikymusi (Kardelis, 2002). Švietimo vadybos srities tyrimai taip pat siekia atitikti visuomenės poreikį daugiau sužinoti apie tam tikras problemas, jas konkretizuoti. Negalima teigti, kad valstybiniu mastu kuriama vertinimo sistema yra atsiejama nuo mokslinio švietimo problemos analizavimo. Priešingai, šios vertinimo sistemos pusės yra dažnai siejamos: mokslinių tyrimų rezultatai tampa pagrindu reformai, o reformos efektyvumas – aktuali mokslinių tyrimų objektu.

1.3. Švietimo vadybos tyrimų metodologinės tendencijos

Kaip jau buvo minėta, siekiant, kad mokslinė švietimo vadybos tyrimų analizė būtų orientuota ne tik į turinį, bet ir į formą, siekiama išsiaiškinti „kaip, kokiomis priemonėmis yra atliekami švietimo vadybos srities tyrimai?“ (metodai). Šiame skyriuje analizuojamos tyrimų metodologinės orientacijos. Metodologija, anot G. Merkio (1995), – tai mokslinio pažinimo procesą, principus, metodus bei mokslinio tiriamojo darbo procedūras nagrinėjanti teorija. Analizuojant švietimo vadybos tyrimų metodologines tendencijas, svarbūs tampa šie tyrimų kriterijai: tyrimo pobūdis (empirika), tyrimo metodologija, tyrimo organizavimo būdas, tyrime naudojami metodai, tyrimo imtis, respondentų tikslinės grupės ir t.t.

1.3.1. Tyrimo būdų švietimo vadybos tyrimuose orientacijos

Tyrimo pobūdis. Švietimo vadybos, kaip ir kitų mokslinių disciplinų, tyrimai gali būti orientuoti arba į teoriją, arba į empiriką. K. Kardelis (2002) išskiria du mokslinio pažinimo lygius: jutiminį (empirinį) ir racionalųjį (teorinį). Pirmasis pažinimo lygis yra susijęs su žmogaus pojūčiais, suvokimais bei vaizdiniais, tuo tarpu antrasis – su mąstymo operacijomis. Jutiminis ir loginis pažinimas visada yra sintezuojamas. Empirinių duomenų kaupimas negali tapti galutiniu tyrimo rezultatu. Greta jo reikalingas teorinis rezultatų interpretavimas. Skirtingai negu empirinis pažinimas, kurio pagrindinė funkcija yra įvairių faktų apie tikrovę rinkimas, teorinis pažinimas apibendrinamas mokslinius tyrimų faktus ir atskleidamas priežastinius jų ryšius, veda prie dėsnių formulavimo. Būtent šis pažinimas yra laikomas aukščiausia ir orientacine švietimo vadybos turimų objektų pažinimo forma (Kardelis, 2002). G. Merkys (2000) teigia, jog „empirinio tyrimo“ ir „empirijos“ sąvokų traktuotė šiuolaikinėje socialinių ir elgsenos mokslų metodologijoje nėra vienalytė. Jis išskiria du galimus sąvokų interpretacijos lygius – „siaurąjį“ ir „universalųjį“.

Pozityvistinėje tradicijoje susiformavusia empirijos ir empirinio tyrimo samprata remiasi siaurasis interpretacijos lygis, o universalusis interpretacijos lygis atspindi platesnį požiūrį į empirinį tyrimą. Šis požiūris neišsitenka griežtose pozityvistinės traktuotės ribose (Merkys, 2000). Anot K. Kardelio (2002), ne mažiau svarbu įvertinti empirinio ir teorinio pažinimo santykį, kuris gali būti aiškinamas tam tikrais atvejais:

1. Intensyvi teorijos plėtra, kuomet empiriniai faktai aiškinami jau esama teorija, tačiau analizuojant faktus išryškėja nauji ryšiai, naujos savybės; nauji faktai teoriją pagilina, todėl ji turtėja bei intensyviai plėtojasi;

2. Ekstensyvi teorijos plėtra, kai keičiasi faktų sritis, kurią aiškina teorija, t.y. teorinės ribos plėtėja arba siaurėja;

3. Kombinuota (intensyvi – ekstensyvi) teorijos plėtra, kai keičiasi ir jos apimtis, ir turinys;

4. Probleminė situacija – konfliktas tarp esamos teorijos ir naujų faktų, kurių teorija negali paaiškinti; kyla krizė, o kartu susidaro ir prielaidos susiformuoti naujai teorijai; taip atsiranda problema, kurios kelias į teoriją eina per hipotezę (Kardelis, 2002).

G. Šaparnis ir G. Merkys (2000) išskiria hermeneutinę ir empirinę analizę. Hermeneutinis metodas – iš esmės yra subjektyvus ir spekuliatyvus filosofinis metodas. Būtent hermeneutikai būdingas subjektyvus ir ideologinis charakteris, kuris traktuojamas ir kaip jos trūkumas, ir kaip privalumas. Hermeneutiniai metodai, pasak empiristų, nėra nei reliabilūs, nei validūs ir todėl sukuria subjektyvius rezultatus. Pasak mokslininkų, yra svarbi ir reikšminga „hermeneutinės ir empirinės pozityvistinės prieigų konstruktyvaus suderinamumo idėja“ (Šaparnis, Merkys; 2000, p. 46). Analizuojant švietimo vadybos tyrimus, publikacijas svarbus tampa empirikos kriterijus: kiek nagrinėjamos publikacijose orientuojamasi į empirinius tyrimus, jų duomenų pateikimą, analizę, duomenų interpretaciją siejant su teorine medžiaga, o kiek tiesiog pateikiama teorinė analizė.

Kiekybinių ir kokybinių tyrimų sampratos pagrindimas. Mokslininkai diskutuoja dėl kiekybinių ir kokybinių tyrimų taikymo galimybių švietimo vadybos srityje ir jų derinimo dėsningumų. K. Kardelis (2002) kokybinius tyrimus laiko sistemingais, nestruktūrizuotais atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimais natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti analizuojamus reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį jų paaiškinimą. Kiekybinių tyrimų autorius apibūdina, kaip struktūrizuotą, besiremiantį iš mokslinės problemos išplaukiančia hipoteze, tyrimą, taikant matematinės statistinės analizės būdus tyrimo rezultatams – skaičiams sutvarkyti. Kiekybinių ir kokybinių tyrimų metodologija yra grindžiama dvejomis filosofinėmis socialinių reiškinių aiškinimo paradigmomis: pozityvistine (arba normatyvine) ir fenomenologine (arba interpretacine). Normatyvinė paradigma socialinę realybę aiškina objektyvistiniu, o interpretacinė – subjektyvistiniu požiūriu. Normatyvinė paradigma labiau būdinga kiekybinam tyrimui, o

interpretacinė – kokybiniam tyrimui. Socialiniuose moksluose yra taikomi tiek kokybiniai, tiek kiekybiniai tyrimai (Kardelis, 2002). Anot G. Šaparnio (2000), kiekybine paradigma pagrįstas tyrimas disponuoja žymiai svaresniais tyrimo reprezentatyvumo, validumo ir objektyvumo principais, tačiau šios paradigmos esminis trūkumas – tyrimo selektyvumas ir uždarumas. Kiekybinio tyrimo metu empirinėje realybėje ieškoma faktų, kurie patvirtintų (arba paneigtų) jau preliminariai suformuotą teorinę poziciją. Kokybinis tyrimas atveria galimybę iš realybės ekstrahuoti autentišką informaciją, jis leidžia daug lanksčiau rinktis teorinį interpretacijos pamatą iš jau egzistuojančių teorijų įvairovės. Tačiau kokybinis tyrimas, pasak G. Šaparnio (2000), pasižymi ribotumu, kurį įmanoma įveikti kiekybine prieiga – jos reprezentatyvumu, validumu, objektyvumu.

Daugelis mokslininkų (Šapanis, Merkys, 2000) pasisako už kiekybinių ir kokybinių metodų derinimą. Derinimas, anot G. Šaparnio ir G. Merkio (2000), patrauklus todėl, jog kiekvienos metodinės priegos privalumai išsaugojami, o trūkumai kontroliuojami. Derinimas remiasi kokybinio tyrimo semantiškai „jautrių“ kategorijų sudarymu, remiantis teksto turiniu ir kokybinio tyrimo argumentuotu metodikos validumu ir objektyvumu. G. Šaparnis (2000) teigia, jog esminės mokyklos vadybos problemos bus identifikuotos autentiškai, kuomet kokybinė ir kiekybinė priegos bus suderintos viename ir tame pačiame tyrime, išsaugant kiekvienos iš jų privalumus ir kontroliuojant jų trūkumus. Kiekybinių ir kokybinių tyrimų santykio problemą analizuoja ir K. Kardelis (2002). Anot autoriaus, norint pasiekti kokybinių ir kiekybinių tyrimų metodų integracijos, svarbu atsižvelgti į jos prielaidas bei į šių metodų skirtumus, būdingus vienam ar kitam mokslinio tyrimo proceso etapui (Kardelis, 2002). Kiekybinių ir kokybinių tyrimų santykis – svarbus kriterijus analizuojant švietimo vadybos tyrimų tendencijas.

Tyrimų organizavimo būdų, remiantis laiko kriterijumi, pagrindimas. K. Kardelis (2002) išskiria du aprašomojo pobūdžio tyrimų organizavimo būdus: trumpalaikius ir ilgalaikius tyrimus. Trumpalaikiai tyrimai mokslinėje literatūroje dar vadinami „skerspjūvio“, arba momentiniais, vienkartiniais tyrimais. Tokie tyrimai vyksta neilgai ir jų metu užfiksuojama tam tikra situacija konkrečiu momentu. Dauguma edukologijos, ir ypač socialinių mokslų krypčių, mokslo darbų apsiriboja būtent taip organizuotais tyrimais (Kardelis, 2002), nes jais siekiama tiesiog įvertinti esamos situacijos būklę ir tokių vertinimų pagrindu suformuluoti tendencingas prognozes. Ilgalaikiuose tyrimuose tyrimo objekto stebėjimas organizuojamas numatant jau pakankamai ilgą laikotarpį ir remiasi vieninga tyrimo metodika, kuria siekiama sudaryti bet iš dalies vienodas stebėjimo sąlygas. Tokio pobūdžio tyrimai dar vadinami longitudinaliniais. Jie leidžia tyrėjui sukaupti daugiau vertingos mokslinės informacijos, giliau pažinti analizuojamą reiškinių negu vienkartiniai tyrimai. Nepaisant pripažįstamo ilgalaikių tyrimų naudingumo ir efektyvumo, edukologijos ir panašių mokslinių disciplinų tyrimuose jie palyginti reti (Kardelis, 2002).

1.3.2. Švietimo vadybos publikacijų struktūrinių elementų pagrindimas

Mokslinių tyrimų įvado struktūra. Socialinių tyrimų metodologijos tyrinėtojai (Kardelis, 2002; Tamošiūnas, 2003; Lileikienė, Šaparnis, Tamošiūnas, 2004; Tidikis, 2003) iš esmės sutaria dėl tyrimo aprašymo struktūrinių elementų, reikalingų pateikti mokslinių tyrimų įvaduose. Svarbiausiais laikomi:

- è tyrimo problemos ir aktualumo išskyrimas;
- è tyrimo objekto, tyrimo dalyko formulavimas,
- è tyrimo tikslas ir uždavinių numatymas;
- è tyrimo hipotezės iškėlimas
- è tyrimo bazės, t.y. metodologijos, strategijos, rezultatų naujumo, jų teorinio ir praktinio reikšmingumo, konceptualizavimo.

Publikacijų struktūriniai elementai. Mokslinių publikacijų rengimo tendencijos yra priklausomos nuo laikmečio charakteristikų. Vienos ar kitos aktualijos yra siejamos ir su mokslinių tyrimų vykdymo ypatumais. Pastaruoju metu siekiama sisteminti reikalavimus moksliniams darbams, pateikti apibendrintus redakcinius reikalavimus. K.Kardelis (2002) išskiria tokius mokslinėms publikacijoms būtinus elementus:

- è Įvadas su tyrimo problematikos aktualizavimu;
- è Tyrimo tikslo konkretizavimas;
- è Tyrimo metodų aprašymas;
- è Tyrimo rezultatų aptarimas ir apibendrinimas.

Mokslinių žurnalų reikalavimuose publikuojamiems straipsniams šis sąrašas papildytas dar keliais elementais. Lietuvos mokslo taryba reikalauja, jog leidiniuose publikuojamuose straipsniuose autorius ne tik nurodytų tyrimų tikslą, bet ir konkretizuotų tyrimo objektą. Svarbu nurodyti ir esmines metodologines tendencijas, kuriomis organizuodamas tyrimą vadovavosi autorius. Be to, tyrimo rezultatai yra apibendrinami konkrečiomis išvadomis. Autorius savo kompetenciją teoriškai pagrįsti tyrimo organizavimą ir pačią tyrimo idėją pademonstruoja kitų mokslininkų minčių apibendrinime. Todėl reikalingas ir naudotos literatūros sąrašas (Lietuvos mokslo tarybos reikalavimai straipsniams, 2000).

Daugumoje mokslinių leidinių daug dėmesio skiriama mokslinės problemos pagrindimui. Tačiau čia svarbiausi akcentai nėra vien literatūros šaltinių analizėje. Svarbu nustatyti tos mokslinės problemos ištirtumo laipsnį (Reikalavimai leidinyje „Socialiniai mokslai“ publikuojamiems mokslo darbams). Mokslinių tyrimų publikacijose nėra būtina pateikti tyrimo uždavinius, nes tai daugiau orientyras pačiam tyrėjui, kaip ir kokiais etapais organizuoti tyrimo procesą. Tas pats pasakytina ir apie tyrimo hipotezę. Tačiau, nepaisant to, kartais publikacijų autoriai šias tyrimo dalis taip pat publikuoja, siekdami išsamesnės tyrimo rezultatų analizės

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Tyrimo tikslas yra labai svarbi tiek publikacijos, tiek apskritai tyrimo organizavimo dalis, nes atspindi tiriamojo darbo problemos pagrindinę idėją, viso tyrimo kryptingumą. Tikslas, anot R. Tidikio (2003), - rezultato, kurį tyrėjas numato ir kurio siekia, suvoktas vaizdas. Jis orientuojamas į pagrįstą mokslinės problemos sprendinio radimą (Tamošiūnas, 2003) ir atskleidžia tyrimo idėją, pagrindinę jo mintį, kuri tampa vadovu visame tyrėjo mokslinės veiklos procese (Tidikis, 2003). K. Kardelis (2002) teigia, jog paprastai yra vienas tyrimo tikslas, dažniausiai sutapatinamas su temos pavadinimu bei atspindintis tyrimo objektą. Kartais tyrimo tikslas laikomas bendru uždaviniu, leidžiančiu formuluoti atskirus tyrimo etapus atspindinčius uždavinius, kurie labiau reikalingi kaip bendro uždavinio sprendimo priemonės. Tai tarpiniai arba antraeiliai tikslai. Tyrimo tikslas ir uždaviniai apibendrintai nusako tyrimo logiką ir numatomo rezultato siekiamybės tendencijas (Tamošiūnas, 2003). Konkretūs tyrimo uždaviniai kyla iš bendrųjų ir specifinių tam tyrimui suformuluotų klausimų. Kiekvienas tyrimo uždavinys tam tikrais aspektais turi atsispindėti išvadose (Kardelis, 2002).

Tyrimo objektas. Tyrimo objektu gali būti socialinis procesas, socialinės realybės sritis arba socialiniai santykiai, kuriuose glūdi tam tikra socialinė problema, prieštaravimas. Objektu gali būti visa tai, kas turi socialinį prieštaravimą ir sukelia probleminę situaciją (Tamošiūnas, 2003). Tyrimo objektas yra tai, į ką nukreiptas pažinimo procesas (Tidikis, 2003), arba, kitaip tariant, visi problemą sąlygojantys veiksniai (Kardelis, 2002). Tyrimo objekto apibrėžimas parodo, kas, kokie reiškiniai, santykiai, faktai ar jų ryšiai bus tiriami (Merkys, 1995). T. Tamošiūnas (2003) teigia, jog socialinių objektų visuma pasižymi plačia įvairove. Socialinio proceso struktūroje slypi įvairi šio proceso raiška, priklausanti nuo realiai fiksuojamų jo komponentų, t.y. nuo to, koks yra visuomenės užsakymas (socialiniai tikslai), kas yra intervencijos adresatas (asmenys, jų grupės), kas perduoda jiems intervencijos turinį (vadovai ir jų veikla) (Tamošiūnas, 2003).

Kartais mokslinių tyrimų publikacijose mokslininkai pateikia ir tyrimų **hipotezę**. Pasak K. Kardelio (2002), „hipotezė – tai mokslinio pažinimo forma, išreiškianti moksliskai pagrįstą, tačiau dar nepatvirtintą ir nepatvirtintą naujų dėsnių, priežastinių ryšių, objektų, bei jų struktūrų ir savybių numatymą“ (Kardelis, 2002, p.95). Mokslinis numatymas arba prognozė – labai svarbus tyrimo elementas. I. Luobikienė (2000) hipotezę vadina pagrįsta prielaida susidaryti tam tikrą nuomonę apie socialinių objektų struktūrą, ryšių tarp tiriamų socialinių objektų pobūdį ir galimus socialinių problemų sprendimo būdus. Hipotezės kyla iš mokslininkų realių įvykių stebėjimų bei bandant šiuos įvykius paaiškinti tam tikra teorija ir sąvokomis (Tamošiūnas, 2003).

Mokslinėse publikacijose privalo būti nurodomi **tyrimo metodai**. Metodai – tai požiūrių spektras, naudojamas moksliniuose tyrimuose duomenims rinkti (Kardelis, 2002). Mokslinėje literatūroje (Merkys, 1995; Kardelis, 2002) yra skiriami teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai. Svarbiausią metodologijos grandis – empirinio tyrimo metodai. G.Merkys (1995) mano, kad

socialinei realybei, o tuo pačiu ir švietimo vadybos srities tyrinėjimas, svarbūs ir naudotini yra tokie empiriniai metodai kaip kontent-analizė, stebėjimas, eksperimentas, apklausa, sociometrija, skalių metodai, testavimas bei ekspertizė. K.Kardelis (2002) taip pat išsamiai analizuoja šiuos tyrimo metodus, papildydamas socialinių tyrimų metodikos sampratą metaanalize, laiko biudžeto analize, tyrimo metodu, paremtu vaidmenimis imitaciniuose žaidimuose, tyrimo metodu, grindžiamu istorinių duomenų analize. Mokslininkai pateikia išsamią atskirų metodų analizę.

Apklauso metodas yra pats populiariausias socialinių ir elgsenos mokslų metodas, kuriuo tiriamos nuomonės, nuostatos, žinios. Metodo populiarumą, anot G. Merkio (1995), lemia santykinis apklauso atlikimo paprastumas, pigumas ir galimybė greitai surinkti daugybę duomenų. Mokslininkai (Merkys, 1995; Kardelis, 2002; Tidikis, 2003) išskiria šias apklauso rūšis: anketinė apklausa, interviu, anketinė apklausa paštu, telefoninė apklausa, apklausa per masines komunikacijos priemones ir kt. Lietuvos mokslinėje praktikoje, pasak K. Kardelio (2002), vyrauja anketinė apklausa.

Stebėjimas, anot G. Merkio (1995), - bendramokslinis metodas, kurį sudaro tokie komponentai: stebėtojas; stebimas objektas; stebėjimo aplinkybės; priemonės; teorinės žinios, leidžiančios sieti minėtus komponentus. Stebėjimo duomenys visada kruopščiai protokoluojami. Ypač svarbu, kad būtų preciziškai apibrėžtas ir užkoduotas kiekvienas stebėjimo indikatorius bei jo metrologiniai kriterijai (Merkys, 1995). Stebėjimas yra vertingas tuo, kad tikslingai ir planingai atliekamas suteikia galimybę gauti duomenų apie reiškinius, procesus, elgesį, vykstančius natūralioje aplinkoje elgesį, nekeičiančius ir nedarančius įtakos šių reiškinių tėkmei, t.y. matyti tikrovę tokią, kokia ji yra. Visos mokslinės pirminės žinios prasideda kaip tik nuo stebėjimo metodo taikymo (Kardelis, 2002).

Eksperimentas – ypatinga stebėjimo forma. Eksperimento metu stebima kontroliuojant ir modeliuojant tyrinėtoją dominančius kintamuosius (Merkys, 2000). G. Merkys (2000) teigia, jog vieningos eksperimento traktuotės nėra ir neretai dabartinėje Lietuvoje pasireiškia eksperimento sąvokos traktuotės ribotumai. Labai dažnai šios sąvokos turinys, pasak profesoriaus, išplečiamas ir sutapatinamas su „bandymo“ sąvokos turiniu (Merkys, 2000). K. Kardelis (2002) išskiria pagrindinį eksperimento bruožą, jog tyrėjas apgalvotai gali manipuliuoti ir kontroliuoti sąlygas, kurios lemia jį dominančius įvykius. Mokslininkai išskiria tokias eksperimentų rūšis: preliminariniai tyrimai, tikrieji eksperimentiniai tyrimai bei kvaziekperimentiniai tyrimai. Socialiniuose tyrimuose eksperimento metodas nėra dažnas. Tokie tyrimai, anot K. Kardelio (2002), yra sudėtingi ir reikalauja kiek naujesnio – interpretacinio požiūrio į pedagoginių situacijų valdymą. Be to autorius siūlo tobulinti eksperimento metodą, kurio realizacija socialinių tyrimų erdvėje (o taip pat ir švietimo vadybos) yra sudėtingesnė nei kituose moksluose (Kardelis, 2002).

Testavimas – matavimo procedūra, kurios metu iš anksto sukonstruotų ir pagrįstų etaloninių užduočių, klausimų pagalba įvertinamas individualių savybių kiekybinės išraiškos laipsnis (Merkys, 1995). Tyrėjai prieš atlikdami matavimus, nustato juos dominantį konstrukta, po to operacionalizacijos būdu nustato to konstrukto matavimo būdus (Kardelis, 2002). Testai skaičiuojami šimtais, o jų atmainų yra tūkstančiai (Merkys, 1995). G. Merkys (2000) konstatuoja, jog šiuo metu moksle nėra vieningos, priimtinos testų klasifikacijos ir geriausiu atveju galima kalbėti tik apie daugiamates, „negriežtas“ klasifikacijas. Deja Lietuvoje „testavimas ir kaip socialinė praktika, ir kaip mokslinių tyrimų sritis šalyje ženkliai atsilieka nuo analogiškų modernaus mokslo ir švietimo kraštų pasiekimų“ (Merkys, 2000, p. 62).

Mokslinėje literatūroje dokumentų turinio (content) analizės metodas pateikiamas, kaip retai socialinių tyrimų praktikoje taikomas metodas. Pristatydami šį terminą, mokslininkai (Merkys, 1995; Charles, 1999) iliustruoja jį pedagoginės praktikos pavyzdžiais. Turinio (content) analizė – tai tekstų, piešinių, nuotraukų ir pan. turinio tyrimas, panaudojant empirinį – analitinį metodą (Merkys, 1995). Mokslinėje literatūroje pateikiama labai daug termino turinio analizė atmainų: kontentanalizė, sisteminė teksto analizė, raiškumo analizė, reikšmių analizė, kiekybinė turinio analizė, kokybinė turinio analizė, hermeneutinė – klasifikacinė teksto analizė ir t.t. Kiekviena šių sąvokų yra skirtinga tam tikru analizės fonu, technika, bet visuomet kalbama apie turinio analizę (Šaparnis, Merkys, 2000). Bendriausia prasme dokumentų turinio (content) analizė yra technika, leidžianti objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus teksto ypatybes, daryti patikimas išvadas (Tidikis, 2003). Šio metodo esmė – suskaičiuoti informaciniame masyve tyrimui įdomius prasminius vienetus. Sudėtingiausia ir atsakingiausia, pasak R. Tidikio (2003), yra išskirti šiuos vienetus ar tam tikrus simbolius, prasmingus tyrėjui. Prasminis tyrimo vienetas gali būti išreikštas įvairiomis kalbos priemonėmis, sąvokomis, todėl tyrėjas turi suformuluoti jų konkrečius empirinius indikatorius, t.y. bendrus požymius, rodiklius, kuriais šiems požymiams suteikiamas vienareikšmingumas (Tidikis, 2003). Mokslininkai (Šaparnis, Merkys, 2000) turinio analizės metodus skirsto į hermeneutiškai interpretuojančios turinio analizės ir empiriškai aiškinančios turinio analizės metodus. Hermeneutinis metodas tarnauja tam, kad perteiktų tekstų giluminę, užslėptą prasmę, tuo tarpu empirinė teksto analizė apsiriboja tik tiesiogiai suprantamo turinio aprašymu (Šaparnis, Merkys, 2000).

Metaanalizės metodas Lietuvos socialinių tyrimų praktikoje taikomas labai retai arba apskritai neaptinkamas. Labai dažnai ši sąvoka vartojama, tačiau kita, perkeltine prasme, klaidingai manant, jog ji susijusi su įvairios literatūros apibendrinimu (Kardelis, 2002). Metaanalizė – tai toks tyrimo metodas, kai iš daugelio jau atliktų (dažniausiai kitų tyrėjų) eksperimentinių tyrimų daromos apibendrinančio pobūdžio išvados, kitaip tariant, tai tyrimų sintezės metodas, kuriame atliktų tyrimų rezultatų kvalifikacijai taikomi atstatinės analizės metodai (Kardelis, 2002). Visi analizuoti metodai

yra svarbūs, kadangi jais remiantis gauti duomenys leidžia daryti apibendrinimus ir išvadas net apie tokius sudėtingus ir kintančius tyrimo objektus, kurie priskirtini pakankamai naujai mokslinei disciplinai – švietimo vadybai.

Tyrimo imtis. Tyrimo reikšmingumas dažnai yra nustatomas pagal autoriaus gebėjimą pasirinkti tyrimo imtį. Anot K.Kardelio (2002), empiriniuose tyrimuose beveik visada daroma išankstinė atranka, t.y. parenkama atsitiktinė generalinės aibės elementų dalis, ištiriamas nagrinėjamo požymio pasiskirstymas šioje dalyje ir iš jos sprendžiama apie šio požymio pasiskirstymą visoje generalinėje aibėje. Ši pasirinktoji dalis ir vadinama tyrimo imtimi. Reikalaujama, kad imtis būtų pakankamai reprezentatyvi (imties duomenų taikymo populiacijai pagrįstumas), kad pagal jos rezultatus būtų galima spręsti apie generalinę aibę (Merkys, 1995). Socialiniuose tyrimuose imties tūrį nulemia tyrimo rezultatų pritaikomumas, t.y. jų ekstrapoliacija visos populiacijos ar tik tiriamosios dalies atžvilgiu, o taip pat ir laukiamų rezultatų tikslumas bei patikimumas (Kardelis, 2002). Švietimo vadybos tyrimuose taip pat reikia nurodyti tiriamųjų skaičių ir tai, iš kokios populiacijos, koku būdu jie parenkami. Tyrimui apibūdinti labai aktualu kiekviena respondentų savybė. Todėl tam tikra tyrimo dalis yra orientuojama į respondentų demografinių charakteristikų išaiškinimą (Tamošiūnas, 2003).

Siekiant apibendrinti švietimo vadybos tyrimų tendencijas, vienas iš analizės kriterijų – gali būti **literatūros šaltinių skaičius**. Analizuojant lietuvių, užsienio autorių bei elektroninių šaltinių panaudojimą moksliniuose tyrimuose, galima nustatyti šių šaltinių populiarumą, taip pat išsiaiškinti koks didžiausias ir mažiausias panaudotų literatūros šaltinių skaičius. Mokslinio žurnalo „Tiltai“ straipsnių rengimo reikalavimuose nurodoma, jog literatūros sąrašas pateikiamas po straipsnio teksto ir literatūra aprašoma originalo kalbomis pagal nustatytą Lietuvos standartą (Straipsnių rengimo reikalavimai). Literatūros sąrašas atspindi pirmiausia autoriaus gebėjimą operuoti jau turima informacija apie tyrimo problematiką ir kartu parodo mokslinį problemos nagrinėjimo lygmenį.

1.3.3. Faktinės medžiagos šaltinių (empirinių duomenų) klasifikacija

Faktinės medžiagos šaltiniai – tai empirinio tyrimo duomenys, kurie yra tam tikrų daiktų, reiškinių, požymių arba objektyvios tikrovės ryšių atspindys. Duomenys, anot K. Kardelio (2002), tampa bet kurio mokslinio tyrimo žaliava. Be to, tyrimo rezultatų sistemingumas yra esminis dalykas, tikrinant hipotezės pasitvirtinimo raišką. Moksliniuose tyrimuose išskiriami pirminiai ir antriniai duomenys. Duomenys, gautami empirinio tyrimo metu ir leidžiantys sudaryti tyrimo instrumentą, yra vadinami pirminiais arba empiriniais duomenimis. Tačiau dauguma duomenų turi būti statistiškai sugrupuoti ir apibendrinti tam tikros teorijos pagrindu. Susisteminti duomenys yra vadinami antriniais.

Pagal pobūdį duomenys gali būti klasifikuojami į mokslinius ir nemokslinius, sociologinius, edukologinius, psichologinius, biologinius ir t.t., o pagal tyrimo metodus – į stebėjimo, apklausos, eksperimento ir kt. (Kardelis, 2002). Edukologijos ir kitiems socialiniams mokslams būdinga tai, jog stebimi procesai aprašomi, naudojantis netiesioginiais informacijos gavimo šaltiniais. Visi tiriami duomenys yra skirstomi į keturias aktualias grupes:

è *Kiekybiniai požymiai*: (visa, ką galima išmatuoti) yra tikslesni, objektyvesni, gerai tinka matematinei analizei;

è *Kokybiniai požymiai*: (elgesys, požiūriai, interesai, vertybinės orientacijos ir kiti motyvai) yra sunkiau nustatomi, įvertunami bei statistiškai apdorojami. Tai subjektyvūs duomenys, galintys turėti daug interpretacijų, juos sunkiau palyginti su kiekybiniais požymių rodikliais;

è *Klasifikaciniai arba nominaliniai požymiai*: (lytis, amžius, gyvenamoji vieta, profesija, išsilavinimas ir kt.) patogūs darant tiriamųjų atranką bei įvairius palyginimus;

è *Reiškinio eiliškumo požymiai* arba požymiai pagal reiškinio pasireiškimo laipsnį (pavyzdžiui, fizinė būklė, sveikata, žinios bei kitų požymių charakteristikos) (Kardelis, 2002).

Empiriniai tyrimai, anot K. Kardelio (2002), socialiniuose moksluose yra sudėtingesni nei laboratoriniai tyrimai, atliekami tikslųjų mokslų srityse. Jie yra sudėtingi tuo, jog žmonių elgesys bei individualios savybės priklauso nuo aplinkos sąlygų, kurios veikia motyvacijos kitimus. Kita vertus, žmonių nuomonės bei elgesys labai kinta arba jų požiūriai ne visada atitinka realų elgesį (Kardelis, 2002). Kaip tik šias bendrąsias tyrimų organizavimo problemas ir tenka spręsti švietimo vadybos srities mokslininkams. Jų situacija problematiška dar ir dėl to, kad dauguma švietimo vadybos srities tyrimų objektų yra ne tik pakankamai naujos socialinės realybės atspindys, bet ir patys nuolat kinta, reaguodami į visuomeninius pokyčius.

Teorinės dalies apibendrinimas. Akivaizdu, kad sukurti vieningus švietimo sistemos raidos ir perspektyvos Lietuvoje vertinimo kriterijus yra sudėtinga. Švietimo situacija yra didžia dalimi lemiamą socialinių, ekonominių, politinių pokyčių ir turi lanksčiai į juos reaguoti. Todėl reikalinga nuolatinė stebėseną tiek moksliniu, tiek praktiniu aspektu. Švietimo reformos buvo įgyvendinamos įvairiais laikotarpiais, tačiau visas jas vienija aktualumas Lietuvos kaip valstybės gyvenimui. Kaip tik to aktualumo pagrindu yra keliami nauji švietimo sistemos kaitos klausimai, neapsiribojama pasiektais rezultatais ir siekiama sukurti naujas raidos tendencijas, reformuoti tai, kas nepavyko ar pavyko itin prastai. Šiaip ar taip, švietimo sistemos raidos perspektyvos yra tiesiogiai priklausomos nuo individo poreikių aktualizavimo, demokratiškumo principų užtikrinimo, visybiškumo ir perimamumo principų praktinio įgyvendinimo. Kaip tik šių tendencijų tyrinėjimas yra aktuali terpė švietimo vadybai kaip mokslinei disciplinai plėtotis.

2. 1990-2005 M. ŠVIETIMO VADYBOS TYRIMŲ LIETUVOJE TENDENCIJOS: TYRIMO PROCEDŪRA IR REZULTATAI

2.1. Tyrimo metodologija ir eiga

Švietimo vadybos publikuotų tyrimų tendencijų išaiškinimas buvo organizuojamas remiantis kokybinės ir kiekybinės turinio (content) analizės derinimu. Atliekant šį tyrimą buvo remtasi įvairių autorių (Kardelis, 2002; Merkys, 1995; Šaparnis, Merkys, 2000; Charles, 1999; Bitinas, 1998;) šaltiniais. Apibendrinami šių autorių mintis, galime teigti, kad šio metodo taikymo ir analizavimo metodika iš esmės nesiskiria.

2.1.1. Tyrimui aktualūs kokybinės ir kiekybinės turinio (content) analizės ypatumai.

Turinio (content) analizė socialiniuose moksluose taikoma gana retai. G. Merkys (1995) pateikia tokį turinio (content) analizės apibrėžimą: content analizė – tai tekstų, piešinių, nuotraukų ir pan. turinio tyrimas, panaudojant empirinį – analitinį metodą (žr. 43 p. 1 pastraipa). K. Kardelis (2002), aprašydamas turinio analizės metodą, pabrėžia įvairių dokumentų, žinių bei informacijos grupavimo į kategorijas ir šių kategorijų pasikartojimo visuose dokumentuose dažnio skaičiavimo svarbą. C.M. Charles (1999) taip pat siūlo naudotis analizės gairėmis, kurios turėtų sąlygoti tyrimo uždavinius ir galėtų teikti kriterijus reikiamų elementų buvimui ir kokybei nustatyti. G. Merkys (1995) siūlo visus pastebėjimus užkoduoti ir perkelti į teksto analizės matricą, kuriuos vėliau išanalizuoti statistiškai. Sudaryta vertinimo sistema būtina įvertinti jos patikimumą.

C.M.Charles (1999), K. Kardelis (2002) išskiria kiekybinius (statistinius) ir kokybinius (loginius) dokumentų turinio analizės metodus. Atliekant kokybinę turinio analizę tas pats dokumentas gali būti analizuojamas iš įvairių pozicijų. Analizės rezultatas gali būti pateiktas interpretacijos ar hipotezės forma. Kokybiniai turinio analizės metodai naudojami, kai reikia išsamiau pažinti reiškinius, jų priežastis, išsiaiškinti aplinkos daromą įtaką. Pagrindiniu tokių tyrimų privalumu laikomas lankstumas bei duomenų indukcinė analizė. Svarbiausia kokybiniame tyrime yra surasti ir suvokti esmę. „Kokybinis tyrimas apibrėžiamas kaip kasdienio, socialinio fenomeno prasmės konstravimo tyrimas, kuris siekia išsaugodamas socialinio fenomeno formą, turinį ir kontekstą analizuoti jo kokybinę charakteristiką“ (Ruškus, Vaitkevičienė, 2002, p.76). Žinoma, tokiuose tyrimuose labai didelė reikšmė tenka tyrėjui, jo subjektyviam suvokimui bei aplinkos įtakos tiriamajam reiškiniui kontekstui. C. M. Charles (1999) teigia, jog kokybinių duomenų rinkimui ir jų analizė pasižymi subjektyvumu ir netikslumu, todėl pasikliauti tokia informacija, anot K. Kardelio (2002) esant nedideliam imties tūriui, ne visada tikslinga, be to atliekant turinio analizę galime susidurti su dokumentų bei įrašo senumo problema.

Šaparnis, Merkys (2000) kiekybinę teksto analizę laiko tam tikra turinio analizės atmaina, kurios atsiradimas sietinas su socialinių pokyčių 20 a. įvairove ir yra naudotinas publicistinei medžiagai susisteminti ir kategorizuoti. Kiekybinės turinio analizės pagrindiniais privalumais yra laikomas objektyvumas, grindžiamas sisteminė ir kiekybine analize. Tokiu būdu atsiranda galimybė įvairių požymių raišką palyginti tarpusavyje pagal kiekybines charakteristikas (Šaparnis, Merkys, 2000). Taikant kiekybinės turinio analizės metodą, įvairūs publikuojami reiškiniai, dažniausiai susiję su įvairių nuostatų raiška komunikacijoje, tiriama ir analizuojami:

è sistemiškai (atrenkama pagal tam tikrus principus ir taisykles; visi duomenys nagrinėjami pagal tuos pačius principus);

è objektyviai (subjektyvios tyrėjų nuostatos neturėtų daryti įtakos rezultatams; vis dėlto retai pasiekiamas absoliutus objektyvumas, nes vienetų išskyrimas nėra vienodas);

è kiekybiškai (tikslios “užrašytos informacijos” struktūros reprezentacija).

Pastaruoju metu diskutuojama apie tai, kaip edukaciniuose, socialiniuose tyrimuose galima naudoti kiekybinę ir kokybinę turinio (content) analizę. Bitinas (1998) pastebi, kad ugdymo tyrimuose vien statistikos išryškinimas turi prasmę tik tuomet, kai mokslininkas jau turi duomenų apie tiriamą reiškinį. Tuomet kiekybine turinio analize jau bus galima turimą informaciją apibendrinti, išskirti esminius jos aspektus ir tokiu būdu transformuoti į mokslinę informaciją. Tačiau siekiant išsamiau atskleisti tyrimo objekto ypatumus, tenka statistines išraiškas derinti su kokybine turinio (content) analize. Anot Kardelio (2002), dauguma socialinių tyrimų metodologų visgi yra linkę siekti sisteminio požiūrio į tyrinėjamas problemas. Koks bus kiekybinių ir kokybinių tyrimo metodų derinimas, kokiems aspektams tirti jie bus pasirinkti apsprendžia tyrimo tikslas ir numatytas tyrimo objektas (Kardelis, 2002). Šaparnis, Merkys (2000) teigia, jog kokybinės ir kiekybinės turinio analizės derinimas, patrauklus todėl, jog kiekvienos privalumai išsaugojami, o trūkumai kontroliuojami. J. Ruškus išskiria standartizuotą ir nestandartizuotą turinio (content) analizę. Standartizuota turinio analizė pasižymi griežta analizės atlikimo reglamentacija: tiksliai apibrėžiamos analizės aplinkybės, klausimų formuluotės, nuoseklumas, duomenų statistinio apdorojimo būdai, tuo tarpu nestandartizuotoje turinio (content) analizėje griežtai apibrėžiamas tik jos tikslas, o via kita improvizuojama, tyrėjui suteikiama daug kūrybinės laisvės. Todėl šiame darbe švietimo vadybos publikuotų tyrimų tendencijų išaiškinimas buvo organizuojamas remiantis standartizuotos ir nestandartizuotos turinio (content) analizės derinimu.

2.1.2. Kiekybinės ir kokybinės 1990-2005 m. švietimo vadybos publikacijų turinio analizės struktūra. Standartizuotas turinio (content) analizės metodas leidžia atskleisti pagrindinę užrašytos informacijos turinio struktūrą ir publikacijos pateikimo principus. Švietimo vadybos tyrimų turinys klasifikuojamas pagal iš anksto apibrėžtas kategorijas – analizės vienetus (1 lentelė), kurie išskirti remiantis teorine švietimo vadybos srities tyrimų tematine bei metodologine analize.

1990-2005 m. švietimo vadybos srities publikacijų tendencijų analizės schema

Tyrimo autorius charakterizuojantys duomenys	Formalieji požymiai	A autorių skaičius
		A autorių lytis
		Tyrimo institucinė priklausomybė
		Tyrimo publikavimo vieta
Tyrimo būdai	Tyrimo pobūdis (empirika)	O orientacija į teoriją
		O orientacija į empiriką
	Tyrimo metodologija	K kiekybinis
		K kokybinis
		D derinami kiekybinio ir kokybinio tyrimo elementai
	Tyrimų organizavimo būdas laiko atžvilgiu	V vienkartinis (trumpalaikis)
D daugkartinis		
I ilgalaikis		
Tyrimų tematikos ypatumai	Tyrimo tematikos aktualumas pagal laikotarpio ypatumus	1990-1995
		1996-2000
		2001-2003
		2004-2005
Tyrimo objekto kryptingumas	Skirtingų švietimo institucijų veiklos ypatumai	D darželis
		P pradinė mokykla
		P pagrindinė mokykla
		G gimnazija
		V vidurinė mokykla
		P profesinė mokykla
		A aukštesnioji mokykla
		A aukštoji mokykla
		K kita (papildomas ugdymas ir t.t.)
	Pagrindinės švietimo vadybos funkcijos	P planavimas
		O organizavimas
		V vadovavimas
		Š švietimo priežiūra (kokybės laidavimas)
	Švietimo vadybos sritys	Š švietimo politika
		Š švietimo finansavimas
		Š švietimo teisinė bazė
		Š švietimo struktūra
		Š švietimo materialinė bazė
		Š švietimo turinio vadyba
		Š švietimo reforma
		P pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas
		P pedagogų rengimo sistema
		P pedagogų atestacija
		V vadovų atestacija
		S savivaldos procesas
		Š švietimo vadybos patirties lyginimas
	Publikuojamo darbo struktūros elementai	Įvado struktūra
T tikslo nurodymas		
U uždavinių nurodymas		
H hipotezės nurodymas		
M metodų nurodymas		
Literatūros šaltinių skaičius		L lietuviškos literatūros šaltinių skaičius
		U užsienietiškos literatūros šaltinių skaičius
	E elektroninių informacijos šaltinių skaičius	
Tyrimė naudojami metodai	Metodai	A apklausa
		S stebėjimas
		E eksperimentas
		T testavimas
		D dokumentų turinio (content) analizė

		Metaanalizė
		Teorinis modeliavimas
		Ekspertų vertinimas
		Istorinė – lyginamoji analizė
		Literatūros šaltinių analizė
Respondentų tikslinės grupės	Reikšmingos populiacijos	Imtis
	Tiriamųjų - stebinių kategorijos	Ikimokyklinukai
		Pradinukai
		Viduriniųjų klasių mokiniai
		Vyresniųjų klasių mokiniai
		Studentai
		Pedagogai
		Vadovai
Tyrimo faktinės medžiagos šaltiniai	Duomenų orientacija	Mokinių tėvai
		Nuomonė
		Nuostata
		Įsitikinimas
		Motyvacija
		Elgesio orientacija
		Elgesys
		Dokumentai

Remiantis šia tyrimo objekto operacionalizacijos schema, buvo sudarytas 67 požymių tyrimo instrumentas (1 priedas). Tyrimų tematikos ypatumai pagal laikotarpį analizuojami, remiantis kokybine nestandartizuota turinio (content) analize.

2.1.3. Tyrimo rezultatų apibendrinimo prielaidos. Tyrimų rezultatų apibendrinimas iš dalies remiasi kokybine turinio analize. Ja siekta apibendrinti švietimo vadybos srities publikuotų 1990-2005 m. tyrimų tematikos tendencijas. Kita tyrimo dalis buvo atliekama, remiantis kiekybinės standartizuotos turinio analizės principais. Skaičiuotas išskirtų kategorijų pasikartojimo dažnis. SPSS programa buvo apskaičiuoti išskirtų požymių moda, mediana, minimalios ir maksimalios reikšmės. Atsižvelgiant į tiriamo požymio ypatumus tendencijos analizuojamos arba nurodant požymių pasikartojimo skaičių arba išvesta procentine išraiška. Tyrimo rezultatų vaizdžiam pateikimui buvo pasirinkta Microsoft Exel programa. .

2.2. Tyrimo imtis

Tyrimui pasirinkti keturi reikšmingiausi periodiniai, mokslinius tyrimus publikuojantys, 1990 – 2005 metų laikotarpio leidiniai: "Acta paedagogica Vilnensia", "Pedagogika", "Tiltai", "Socialiniai mokslai". Iš jų išrinkta 152 švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų (4 priedas).

2.3. Tyrimui pasirinktų mokslinių leidinių ypatumai

"Acta paedagogica Vilnensia", "Pedagogika", "Tiltai", "Socialiniai mokslai" reprezentuoja skirtingų universitetų mokslines orientacijas, turi savo leidybos tradicijas ir istoriją. Akivaizdžiai su švietimu sietinas „Pedagogikos“ leidimas. Šiam Vilniaus pedagoginiame universitete leidžiamam žurnalui aktualios ir švietimo vadybos temos. Kauno technologijos universitete leidžiami „Socialiniai mokslai“ stengiasi apjungti ekonomikos, vadybos, edukologijos ir sociologijos mokslinių darbų aktualijas. Mažiausiai į švietimo ir švietimo vadybos problemas orientuotas Klaipėdos universitete leidžiamas žurnalas „Tiltai“. Šis žurnalas apima dar platesnį mokslinių temų spektrą.

Švietimo vadybos tyrimų aktualumą moksliniuose recenzuojamuose žurnaluose, remiantis publikacijų dažnumu, reikėtų vertinti tik atsižvelgus į žurnalo leidimo periodiškumą. "Acta paedagogica Vilnensia" yra leidžiamas pakankamai trumpą laiką. Be to, šio žurnalo leidimo istorijoje gausu pertraukų. „Pedagogika“ yra pats seniausias, net nuo 1962 metų leidžiamas mokslinis žurnalas. Jame analizuojamos įvairaus lygio pedagogikos problemos. Didžiausias „Pedagogikos“ leidimo periodiškumas buvo 2001-2002 m., o mažiausias – 1962-1998 m. Kauno technologijos universiteto mokslininkų leidžiamas žurnalas „Socialiniai mokslai“ ir Klaipėdos universiteto „Tiltai“ yra panašaus periodiškumo, tačiau pastarasis periodinis leidinys yra rengiamas trumpesnę laiką. Minėtų mokslinių recenzuojamų žurnalų ypatumai, būdingos charakteristikos pateiktos 2 lentelėje.

2 lentelė

„Acta paedagogica Vilnensia“, „Pedagogikos“, „Tiltų“ ir „Socialinių mokslų“ charakteristikos

Pavadinimas	Leidimo pradžia	Periodiškumas	Leidėjas	Publikacijų tematika
<i>"Socialiniai mokslai"</i>	1994m.	4 - 6 numeriai per metus.	Kauno technologijos universitetas	Publikuojamos keturių socialinių mokslų kryptių - ekonomikos, vadybos, edukologijos ir sociologijos - serijos, jose savo darbus pateikė Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkai.
<i>"Acta paedagogica Vilnensia"</i>	1991m.	1-2 numeriai per metus.	Vilniaus universitetas	Įvairios ugdymo problemos.
<i>"Pedagogika"</i>	1962m.	1962-1998m. -1, 1999m.-2, 2000m.-7, 2001m. - 8, 2002m.- 9, 2003m.- 5, 2004m.- 5, 2005m.- 3 numeriai.	Vilniaus pedagoginis universitetas	Įvairių pedagogikos sričių ir problemų analizė.
<i>"Tiltai"</i>	1995m.	4 numeriai per metus.	Klaipėdos universitetas	Įvairių sričių mokslinių problemų analizė.

2.4. 1990 – 2005 m. švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų pagrindinės tendencijos ir jų charakteristikos

Analizuojant švietimo vadybos srities penkiolikos metų laikotarpio publikacijų tendencijas, paaiškėjo, kad daugumą jų galima sieti su įvairiais švietimo reformos etapais ir pačios švietimo sistemos vertinimu bei tobulinimu.

2.4.1. Su švietimo vadybos sritimi sietinų tyrimų publikacijų chronologiniai tematikos pokyčiai. Švietimo vadybos srities tyrimai, kaip ir kitų mokslinių sričių tyrinėjimai, yra lemiami laikmečio diktuojamų aktualijų. Švietimo vadybos objektas taip pat turi būti analizuojamas per jau esamų ypatumų įvertinimą, naujų strategijų kūrimą ir jų įsitvirtinimo pobūdžio išaiškinimo ypatumus.

2.4.1.1. Švietimo vadybos srities moksliniai tyrimai, kaip prielaida optimaliam švietimo reformos organizavimui. 1990-1995 m. švietimo vadybos srities tyrimai nėra gausiai publikuojami. Per šį laikotarpį kasmet pasirodydavo vos po keletą tyrimų publikacijų, kuriose dar pakankamai atsargiai aptariama švietimo reforma ir jos determinantės.

Nuo 1990 m. švietimo vadybos srities tyrimai yra orientuojami daugiau į esamos situacijos aptarimą. Šis aptarimas yra sąlygojamas besikeičiančių politinių, ideologinių, ekonominių ir socialinių sąlygų. Mokytojo, mokinio ir paties ugdymo proceso organizavimo sampratos pastebimai pakito. Per praeities tradicijų prizmę siekiama kurti naujus mokytojo rengimo principus ir orientyrus, bandoma nustatyti savo padėtį, atsižvelgiant į naujus kriterijus. 1990-1995 m. publikacijose dažniausiai analizuojamos įvairios pertvarkos kryptys. Svarbu suvokti savivaldos organizavimo ypatumus, įgyvendinti veiklos perimamumo principą bei numatyti naujas įvairių švietimo sričių pertvarkos kryptis.

2.4.1.2. Mokslinių tyrimų orientacija į švietimo reformos efektyvumo vertinimus. Nuo 1995 m. švietimo vadybos srities tyrimus galima apibūdinti kaip siekį nustatyti, kaip vyko švietimo reforma. Tai bandoma padaryti pirmiausia per įvairių ugdymo institucijų veiklos analizę.

Aukštųjų mokyklų veiklos ypatumų apibūdinimas. Didžiausias dėmesys skiriamas aukštosioms mokykloms. Mokslininkams įdomu, kokia linkme vystosi šios kone svarbiausios profesinio rengimo institucijos veikla. Bandoma išsiaiškinti, kaip universitetai spėjo persiorientuoti pakitusioje socialinėje realybėje. Aukštųjų mokyklų padėtis tarp kitų švietimo institucijų yra ypatinga. Aukštosios mokyklos veikla niekada neapsiribojo vien ugdymu. Čia vykstanti mokslinė pažintinė, tiriamoji veikla reikalauja ne tik formalaus susipažinimo su ugdymo turiniu, bet ir kritiško jo apmąstymo bei naujų produktų kūrimo ir plėtros. Ši ugdymo institucija nepriklausomybės laikotarpio mokslininkų yra suvokiama ir kaip visuomenės švietėja: tai, kas būna

atrasta, sukurta ar pastebėta yra pristatoma ir kitiems visuomenės nariams. Kaip sako Jucevičienė (1998), ilgus amžius buvo įprasta, jog aukštasis mokslas būdamas visuomenės „viršūnėje“ ją įtakojo, kūrė naujas fundamentalias mokslo žinias. Žinoma, informacinė visuomenė jau ir pati kelia tam tikrus reikalavimus švietimo institucijoms. Ji jau pati formuluoja socialinį uždavinį ir siekia patenkinti savo poreikius. Kuo toliau, tuo labiau akcentuojamas žinių pritaikymo praktikoje aspektas. Tai labai aktualus klausimas aukštųjų mokyklų dėstytojams, ten dirbantiems mokslininkams. Jiems reikia rasti pusiausvyrą tarp žinių suteikimo ir praktinių įgūdžių ugdymo. Tai nėra lengva, nes kiekviena mokslinė disciplina reikalauja vis kitokio darbo pobūdžio, skirtingos tiriamosios veiklos, svarbiomis laiko vis kitas nuostatas.

Švietimo vadybos srities mokslininkams dar aktualus pasirodė ir pati aukštųjų mokyklų kaip švietimo institucijų valdymo sistema. Ką tokio aukšto lygio organizacijai reišia decentralizacijos principai ir kaip jie yra įgyvendinami, atspindi ir tai, kaip šioje institucijoje – formaliai ar nuoširdžiai – yra laikomasi demokratiško gyvenimo būdo diktuojamų kryptių. Moksliniuose tyrimuose akcentuojama nauja vadovo pozicija, naujos veiklos kryptys. Vis dažniau aptariamos efektyvios vadovo darbo strategijos. Demokratiškumas paveikė ne tik valdymo struktūras. Demokratiškumo ugdymo apraiškų mokslininkai ieškojo ir studijų programų planuose. Svarbu buvo, kaip ir kokiais principais vadovaujantis rengiami aukštos kvalifikacijos specialistai (magistrai, doktorantai). Kitas svarbus tokios patirties apibūdinimo kriterijus – Lietuvos aukštųjų mokyklų patirties lyginimas su kitų šalių universitetų patirtimi.

Įdomu ir tai, kad švietimo vadybos srities tyrimuose atsiranda ir poreikis išsiaiškinti, kokie veiklos ypatumai galėtų padaryti aukštąjį mokslą patrauklesnį. Vadinasi, švietimas nebelaikomas savaimė suprantamu. Jis tampa paslauga, kuri turi būti įdomi ir net patraukli klientams – ugdytiniams. Švietimo vadybos tyrimuose siekiama išsiaiškinti, ką aukštosios mokyklos numato savo strategijose, kad aukštasis mokslas neprarastų aktualumo pakankamai sudėtingomis sąlygomis, kai labiau vertinamas materialistinis, praktinis požiūris nei idealistiškas žinių ieškojimas.

Ugdymo proceso dalyvių tarpusavio santykių aspektai moksliniuose tyrimuose.

Panašiai, kaip aukštųjų mokyklų veikla, analizuojama ir kitų ugdymo institucijų veikla. Įvairaus tipo mokyklos pamažu įsisavina vidaus auditavimo sistemas, taip pat kuria strategijas, kaip būtų galima išlikti konkurencingomis sąlygomis. Moksliniuose tyrimuose daug dėmesio skiriama veiklos efektyvumo kriterijų nustatymui ir paieškai ugdymo institucijų kasdienybėje.

Tačiau mokyklų kaip švietimo institucijų veikloje kone didžiausias dėmesys skiriamas ugdymo proceso dalyvių santykių aktualizavimui. Svarbiausiu institucijos veiklos efektyvumo kriterijumi dažnai tampa tiesiog švietimo dalyvių savijautos ypatumai. Mokyklos veikla yra orientuojama į optimalią visų bendruomenės narių veiklą ir pagarbių santykių kūrimą.

Švietimo reformos atspindžių dažniausiai siekiama ieškoti kaip tik mokytojų ir mokinių nuomonėse. Mokiniai kaip švietimo paslaugos gavėjai yra laikomi svarbiais mokyklų veiklos vertintojais. Dar daugiau. Mokinys jau mokykloje yra raginamas imtis veiklos organizavimo ir vertinimo. Švietimo vadybos srities mokslinių tyrimų publikacijose labai daug pamąstymų apie tai, koks dabar yra mokinio ir mokyklos kaip švietimo institucijos santykis. Kaip jaunas žmogus mokosi būti drąsiu ir reikalingu visuomenei piliečiu. Lietuvos švietimo sistemos kūrėjai vis dar svarsto, kurie ugdymo principai turi būti akcentuojami, kaip būtų galima užtikrinti ugdymo turinio ir dalyvaujančių pedagoginiame procese tarpusavio santykių humanizavimą, įtvirtinti, o ne tik deklaruoti šioje institucijoje demokratijos vertybes. Tokiu tikslu jau buvo atliktas ne vienas eksperimentas: siekiama, kad švietimo sistema kiek galima labiau atitiktų šalies poreikius ir atliktų visuomenės kultūros ugdytojos vaidmenį. Vis daugiau kalbama apie mokyklinės socializacijos įtaką asmenybės augimui, reikalingų faktorių – tinkamo socialinio – psichologinio klimato, pagalbos atsiradus socialinėms problemoms, pozityvaus įvairių pagalbos šaltinių (pvz., šeimos ir mokyklos bendruomenės) bendradarbiavimo, užtikrinimą. Mokslinių tyrimų išvadose galima vis dar rasti ir teiginių apie tai, kad daugelis mokyklos socialinių problemų vis dar yra spęstinos, vis dar reikia ieškoti tinkamų būdų pedagoginio ugdymo aspekto ir mokyklos socialinių problemų sprendimo galimybių suderinimui.

Apibendrinant tokius tyrimus galima pasakyti, kad mokykla domimasi kaip viena svarbiausių socialinių institucijų, kuri turi kone didžiausią įtaką žmogaus kaip asmenybės formavimui, jo vertybinių orientacijų, gyvenimo būdo ir siekių kūrimui. Švietimo vadybos srities mokslininkams svarbi ne tik švietimo sistemos funkcionavimo schema. Šios srities mokslininkai, apibūdindami švietimo vadybos tyrimo objektus, mano esant reikalinga išskirti ir apibendrinti naują visų svarbiausių socialinių institucijų santykį. Juk švietimo sistema turi orientuotis į tai, kaip kinta žmogaus ugdymas šeimoje, koks jo santykis su religija ir kaip jis priima visuomenės diktuojamas gyvenimo normas.

Švietimo vadybos kaip mokslinės disciplinos vystymosi prielaidos ir mokslinė veikla. Nuo 1995 metų atsiranda ir atskira tyrimų grupė, kuri yra orientuojama konkrečiai į švietimo vadybos kaip mokslinės disciplinos konkretizavimą.

Švietimo vadyba, net ir kaip pakankamai jauna mokslinė disciplina, šiuo laikotarpiu 1995-2000 m. jau yra sukūrusi esmines savo aktualijas ir mokslinį kryptingumą. Jau yra pagrįstas profesionalių vadovų rengimo būtinumas ir net numatytos tokio rengimo gairės. Be to, mokslininkams svarbu buvo išsiaiškinti ir apibendrinti švietimo vadybos srities raidos etapus. Jie turėtų tapti nuoroda tolesnei disciplinos plėtotei.

Švietimo vadyba moksliniuose tyrimuose aptariama ir kaip disciplina, turinti savo mokslinės veiklos tradicijas. 1995-2000 m. jau galima apibendrinti tam tikrus švietimo vadybos

srities tyrimus, apibūdinti pagrindines metodologines kryptis ir suformuluoti rekomendacijas kitiems šios srities moksliniams darbams.

Švietimo vadybos srities tyrimai labai stipriai orientuoti į vadovų nuomonę apie savo veiklą įvairiose ugdymo institucijose ir galimybes tą veiklą optimizuoti. Svarbiu švietimo vadybos srities tyrimų objektu tapo ir vadovo profesinių santykių realijos: bendradarbiavimas ugdymo institucijoje ir tarpinstituciniai ryšiai. Švietimo vadybos srities mokslininkams taip pat aktualiu tyrimo objektu pasirodė ir vadovų požiūris kaip tam tikro trukdžio švietimo srities inovacijoms tyrimas.

2.4.1.3. Bandymai suformuluoti švietimo institucijų raidos tendencijas švietimo vadybos srities mokslinių tyrimų publikacijose. 2001-2003 m. pagal švietimo vadybos tyrimų gausumą laikomas tam tikru šios srities aktualumo pakilimo laikotarpiu. Kokybiškai šį laikotarpį galima apibūdinti kaip bandymą, remiantis švietimo reformos pokyčių pagrindinių tendencijų išaiškinimu, numatyti tolimesnes švietimo sistemos raidos gaires.

Švietimo institucijų veiklos ypatumų tyrimai. Dažniausiai švietimo vadybos srities tyrimai yra siejami su mokyklos kaip vienos iš aktualiausių švietimo institucijų veiklos analize. Mokykla skatinama ne tik orientuotis švietimo sistemos pokyčiuose, atitikti tam tikrus reikalavimus, bet ir pačiai siekti savo veiklos įsivertinimo. Toks požiūris yra pakankamai naujas ir netradiciškas, turint omeny, kad tarybiniais laikais buvo gaji nuostata deklaruoti vien savo teigiamybes. Šių dienų švietimo organizacijoms svarbu išmokti pripažinti ir savo trūkumus, siekiant, kad mokyklos veikla ir paslaugos būtų tobulinamos. Tai svarbu dar ir todėl, kad kiekviena ugdymo institucija susiduria su gana skirtinga socialine realybe, t.y. sprendžia vis kitokias socialines savo narių problemas. Vadinasi, kad būtų užtikrintas veiklos efektyvumas, nepakanka vadovautis vien bendraisiais dėsningumais. Būtina susikurti savas strategijas ir kryptis.

Kitas labai svarbus tyrinėjamas švietimo institucijų veiklos principas – nuolatinio organizacijos mokymosi užtikrinimas. Mokykla mokosi ne tik mokydama savo ugdytinius. Visi kiti bendruomenės nariai yra įpareigoti rengtis kasdien besikeičiančiai kasdienybei. Tai reiškia, kad mokytojų ir net vadovų nuolatinis lavinimasis yra būtina mokyklos kaip organizacijos sąlyga. Švietimo vadybos srities mokslininkai akcentuoja tai, kad mokykla nebeturėtų būti suvokiama siaurąja prasme. Iš esmės tai ir viso mikrorajono kultūros dalis. Todėl į mokyklos kaip bendruomenės raidą negali būti neįtraukiami ir tėvai. Švietimo vadybos srities tyrimuose akcentuojama, kad tėvų švietimas lemia švietimo konstruktyvumą, o mokyklos, nors ir pakankamai skirtingai sprendamos šias problemas, visgi neeliminuoja tėvų ir laiko juos svarbiais savo veiklos vertintojais. Mokyklos kaip bendruomenės tobulėjimas mokslinių tyrimų publikacijose yra siejamas su dar viena – modernizavimo sąvoka. Mokslininkams yra svarbu, kiek yra pasikeitęs visų ugdymo dalyvių mąstymas ir kokios nuostatos lemia naujovių atsiradimą įvairiose srityse. Tokiems

pokyčiams atsirasti labai svarbia prieda laikomas vadovo nusistatymas, komunikacijų struktūrų tarp bendruomenės narių ypatumai. Gebėjimas modernizuoti savo veiklą leidžia mokyklai kurti optimalius santykius su kitomis švietimo paslaugas teikiančiomis organizacijomis.

Švietimo vadybos srities mokslininkams tiriant ugdymo proceso dalyvių nuomones ir vertinimus apie švietimo reformas 2001-2003 m. ypatingas dėmesys skiriamas mokytojo profesinių nuostatų tyrimui. Tai galima sieti su paties mokytojo vaidmens pokyčiais. Pedagoginė veikla nebelaikoma prestižine. Ji tiesiog sietina net su poreikiu susitaikyti su tam tikru pažeminimu, pasireiškiančiu materialinio ir moralinio vertinimo aspektais. Mokytojas, priešingai nei tarybiniais laikais, nebelaikomas neklystančiu autoritetu. Jis jau turi nuolat informuoti mokinį apie veiklos tikslus ir uždavinius. Asmenybei tokia aplinka darosi vis sudėtingesnė. Todėl švietimo srities mokslininkai daugiau dėmesio skyrė kaip tik mokytojo vaidmens pokyčių tyrimams. Bandyta nustatyti ir tai, ar tame naujajame mokytojo vaidmens suvokime yra numatytos mokytojo nuolatinio tobulėjimo strategijos. Kitas svarbus tyrinėjimo aspektas – mokytojo įpareigojimas spręsti ugdytinių socialines problemas. Dėl to mokytojo veikla darosi tik sudėtingesnė ir pavojingesnė.

Švietimo srities mokslininkams 2001-2003 m. laikotarpyje buvo labai svarbu surasti dėsningumus, kurie leistų užtikrinti veiklos tarp mokyklos ir universiteto perimamumą. O pats aukštasis mokslas tuo metu yra apibūdinamas masiškumo charakteristikomis. Aukštasis mokslas tapo kone privaloma daugelio žmonių siekiama. Toks požiūris paneigia kitų profesinio rengimo institucijų svarbą, kas rodo nepakankamas pastangas diferencijuoti ugdymo programų turinį, o tai trukdo ugdytiniams optimaliai atskleisti savo interesus ir galimybes. Aukštųjų mokyklų bendruomenių nariai taip pat kuria tam tikras modernizavimo strategijas, visi drauge siekia patrauklesnės studijų aplinkos kūrimo, tobulėjimo kryptį apibendrinimo.

Švietimo reformos kaip iššūkio pokyčių lavinai analizė. Švietimo vadybos srities mokslininkai 2001-2003 m. ir toliau tęsia švietimo reformos efektyvumo analizę. Jai atlikti pasirenkami vis kiti aktualūs aspektai. Šiuo laikotarpiu svarbiausias ir ryškiausias jų – švietimo reformos rezultatų vertinimas kitų šalių patirties atžvilgiu. Lietuvai toks švietimo reformos organizavimas buvo tam tikras iššūkis, kuris buvo siekiamas įveikti labai didelėmis organizacinėmis pajėgomis.

2001-2003 m. galima išskirti ir naują švietimo vadybos tyrimų objektą. Šiuo laikotarpiu aktyviau imami tyrinėti švietimo institucijų interesų laukai. Lyginamos kiekvienos švietimą organizuojančios interesų ir poreikių plotmės. Tokiomis sąlygomis labai svarbu nustatyti tuos sąlyčio taškus, kurie leistų kurti bendradarbiavimo ryšius, padėtų išvengti tų pačių paslaugų dubliavimo, trukdančio veiklos perimamumui.

Švietimo reformos tyrimai siejami su dar vienu labai svarbiu visuomeniniu tyrimo objektu. Švietimo reforma buvo siejama su kardinaliais vertybiniais pokyčiais. Kartu su

demokratiškumo idėjomis į visuomenę smelkėsi ir ne tokios pažangios materialumo, komerciškumo idėjos. Edukacinė sistema tokioje aplinkoje visgi siekia išlikti esminių vertybių teigėja ir kartu rengti jauną žmogų tokiam gyvenimui, kuriame nuolat tektų išskirti prioritetus.

2.4.1.4. Švietimo vadybos srities tyrimo objektų plėtotės tendencijos. 2004-2005 m. švietimo vadybos srities tyrimai apibūdinami pirmiausia gana įvairiais tyrimų objektais. Įdomu tai, kad nebeapsiribojama mokyklos ir aukštosios mokyklos veiklos vertinimu. Vis dažniau tyrinėjamas profesinės mokyklos, ikimokyklinio ir alternatyvių ugdymo įstaigų ypatumai. Tarp aukštųjų mokyklų funkcionavimo tyrimų išskiriamas domėjimasis būtent kolegijų veikla. Šie nauji tyrimo objektai yra sietini su nauja, reformų padiktuota problematika. Finansinės, profesinio rengimo, veiklos strategavimo problemos buvo sisteminamos švietimo vadybos srities mokslininkų, kurie savo tyrimų pagrindu, kūrė ir rekomendacines tokių problemų sprendimo kryptis. 2004-2005 m. vis labiau akcentuojama mokymosi visą gyvenimą idėja. Vadinasi, švietimas tampa ne tik jauno žmogaus pareiga ir privilegija. Jis tampa tiesiog gyvenimiška būtinybe.

Mokyklos kaip vienos iš švietimo institucijų veiklos tyrimuose taip pat atsirado naujų mokslinių problemų. Pastaruoju metu stiprėja mokyklos kaip bendruomenės vaidmuo. Ji laikoma organizacija, kurios visi nariai turėtų gebėti pasinaudoti teise į valdymo įtakojimą. Ši švietimo institucija yra sietina su bendruomenės valdymo tendencijomis, o tai diktuoja visai naują vadovo kompetencijų sistemos poreikį. Kitas svarbus mokyklos kaip institucijos funkcionavimo ypatumas – komandinio darbo įsigalėjimas. Komandinis darbas yra laikomas efektyvia darbo priemone, leidžiančia pasiekti tolygaus atsakomybes tarp visų bendruomenės narių pasiskirstymo.

2.4.2. Kiekybinės turinio analizės rezultatų apžvalga. Išaiškinus kokybines švietimo vadybos srities 1990-2005 m. tyrimų publikacijų tendencijas, buvo išskirtos ir kiekybinės tų tendencijų charakteristikos.

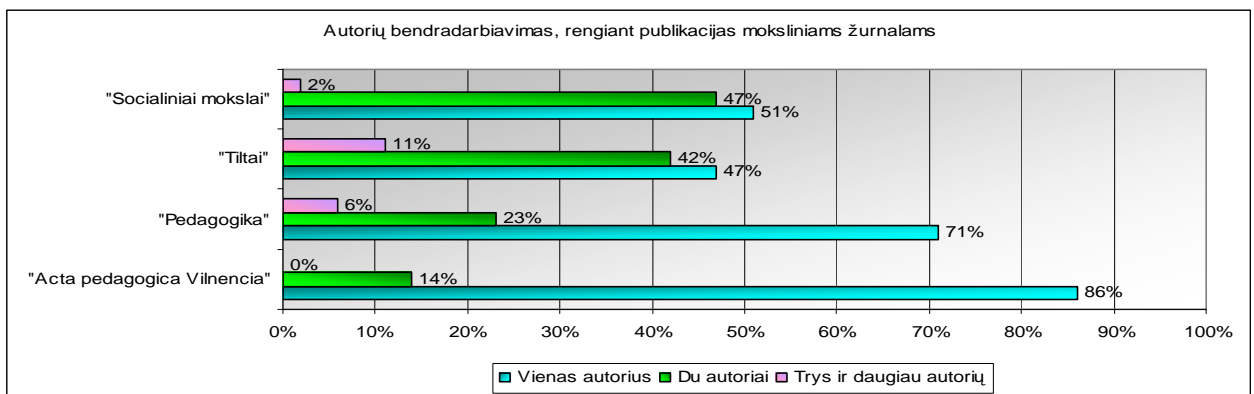
2.4.2.1. Tyrimo autorius charakterizuojančių duomenų analizė

Švietimo vadybos srities atliekančių mokslininkų bendradarbiavimo ypatumai. Analizuojant 1990-2005 m. publikuotų švietimo vadybos srities tyrimų tendencijas, paaiškėjo, kad šios pakraipos moksliniai tyrimai dažniausiai yra atliekami vieno autoriaus (2 priedas, 12 pav.). Net 65,8% autorystė priskiriama vienam asmeniui. Dviejų autorių bendradarbiavimo ryšiais grįsti yra 30,3% tiriamuoju laikotarpiu atliktų tyrimų. Daugiau mokslininkų į tyrimą ir publikacijos rengimą yra įtraukta vos 3,9% skelbtų tyrimų. Vadinasi, švietimo vadybos srities tyrimuose dominuoja individualios tyrimo problemos suvokimo, tyrimo atlikimo ir publikacijos rengimo tendencijos. Matyt, čia vėlgi daugiausia reikšmės turi laiko sąnaudų faktoriaus įvertinimas. Komandinis darbas, nors ir laikomas efektyvesniu, tačiau savo esme tyrimo procesą daro daug sudėtingesnį.

Panašios tendencijos ryškėja ir atlikus atskirų mokslinių žurnalų mokslininkų kooperavimosi tyrimams analizėje (1 pav.). Daugiausia individualių darbų yra parengta „Acta

peadagogika Vilnensia“ savo darbus publikavusių mokslininkų. Šiek tiek mažiau vieno autoriaus atliktų tyrimų publikuoja „Pedagogikoje“. Tačiau pastarajame moksliniame leidinyje dažniau skelbiami dviejų autorių moksliniai darbai. Tokio dažno individualumo publikacijų rengime faktą galima sieti ir su mokslininkų institucine priklausomybe. Šiuose moksliniuose žurnaluose dažniausiai skelbiami Vilniaus universitetui ir Vilniaus pedagoginiam universitetui priskiriami mokslininkai. O toks didelis individualių darbų skaičius liudija apie šių institucijų darbo kryptis.

Ryškiausiai bendradarbiavimo tendencijos atsiskleidžia „Socialinių mokslų“ ir „Tiltų“ publikacijose. „Socialiniuose moksluose“ skelbti net 47%, o „Tiltuose“ - 42% darbų, kuriuose autorystė priskiriama dviem mokslininkams. Trys ir daugiau autorių dažniausiai bendradarbiauja „Tiltuose“ publikuotų tyrimų organizavime ir atlikime.

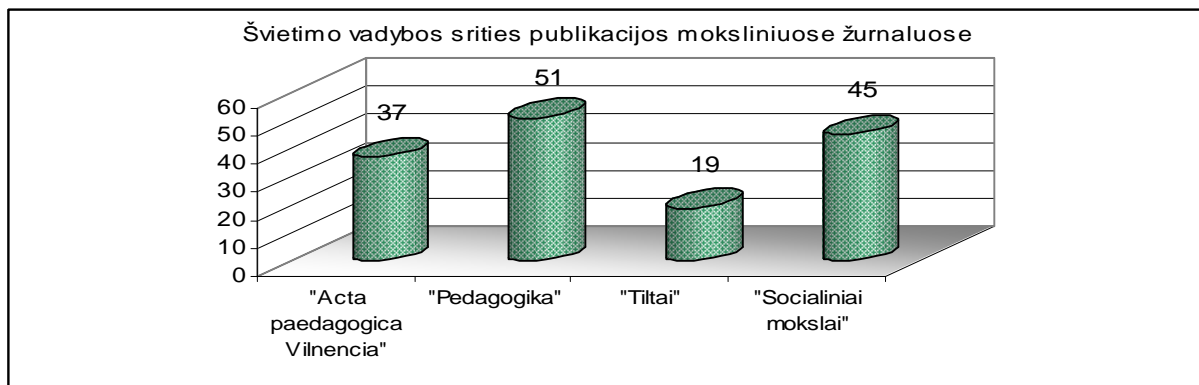

1 pav. Autorių bendradarbiavimas, rengiant mokslines publikacijas „Acta pedagogica Vilnensia“, „Pedagogikai“, „Tiltams“ ir „Socialiniams mokslams“

Publikacijų autorių lyties pasiskirstymas. Švietimo sritis paprastai yra laikoma moterų dominavimo erdve. Tačiau analizuojant švietimo vadybos srities tyrimų publikavimo 1990-2005 m. tendencijas, paaiškėjo, kad autorių moterų vyravimas nėra visiškai ir yra priklausomas nuo tam tikro laikmečio charakteristikų (2 priedas, 13 pav.). Štai 1990 m. dažniau buvo publikuojami moterų mokslininkų darbai, o 1991-1994 m. švietimo vadybos sritis buvo išimtinai tyrinėjama vyrų. 1995-1999 m. moterų ir vyrų, tyrinėjusių švietimo vadybos sričiai aktualius objektus pasiskirstymas skiriasi nežymiai, o vėliau ima dominuoti mokslininkės moterys. 2004 m. ir 2005 m. dažniau ši sritis tampa moterų tyrinėjimų sritimi. Vadinas, ir analizuojant švietimo vadybos sritimi besidominčių mokslininkų darbus ryškėja bendrieji stereotipai, kad švietimas – moterų interesų kryptis.

Švietimo vadybos srities klausimų analizės dažnumas. Tyrime atlikta keturių reikšmingiausių švietimo raidos tendencijas aktualizuojančių žurnalų ("Acta pedagogica Vilnensia", "Pedagogika", "Tiltai", "Socialiniai mokslai") 1990 -2005 m. publikacijų analizė (2 pav.). Jos metu paaiškėjo, kad per šį laikotarpį švietimo vadybos klausimai buvo aptariami 152

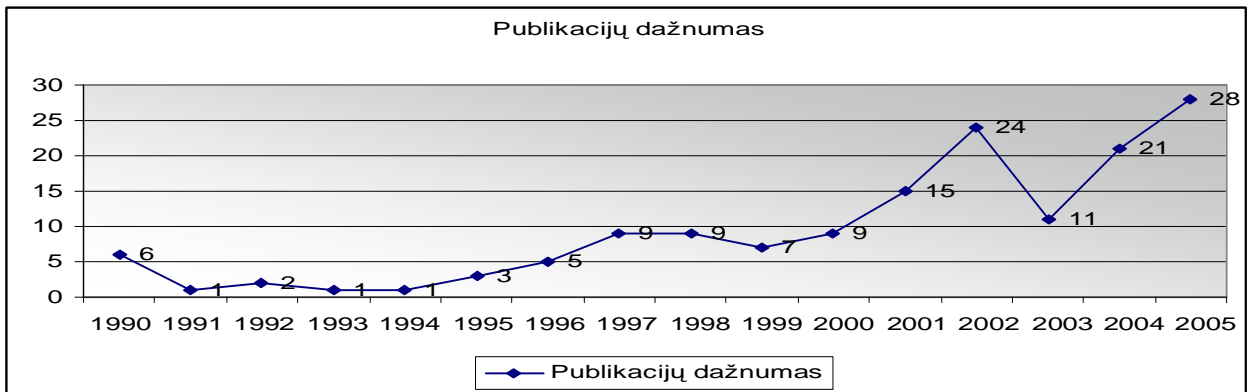
moksliniuose straipsniuose. Apie trečdalį tokių publikacijų pateikta „Pedagogikoje“ (51). Pakankami dažnai švietimo problemos analizuojamos ir „Socialiniuose moksluose“ (45). Mažiausiai informacijos apie švietimo būklę galima rasti žurnale „Tiltai“. Šie rezultatai turėtų būti siejami su kiekvieno žurnalų tematika, prioritetiniais klausimais. Vilniaus pedagoginio universiteto leidžiamoje „Pedagogikoje“ švietimo vadybos klausimai analizuojami kaip tam tikras pedagoginio proceso organizavimo ir optimizavimo atspindys. O Klaipėdos universiteto „Tiltai“ sietinas su plataus profilio mokslinių problemų analize. „Socialiniuose moksluose“ edukologijos problemų analizei turėtų būti skiriama maždaug ketvirtadalis straipsnių, tačiau, įvertinus šio periodinio leidinio leidimo dažnumą, galima teigti, kad jo redakcinė komisija tikrai aktualiomis ir reikalingomis pateikti visuomenei laiko būtent švietimo įvairius aspektus analizuojančių mokslininkų darbus.

2 pav. Švietimo vadybos srities publikacijų moksliniuose žurnaluose dažnumas (N=152)

Kiek švietimo vadybos klausimai yra aktualūs kaip mokslinio tyrinėjimo objektai, galima pamatyti ir analizuojant tokių straipsnių publikavimo chronologiją (3 pav.). Akivaizdu, kad kintančios socialinės, ekonominės, politinės gyvenimo sąlygos lėmė tai, kad švietimo vadybos aktualumas išaugo keleriopai. 3 paveikslėlyje pavaizduota, kaip kito mokslinių publikacijų dažnumas nuo 1990-2005 m. Moksliniuose periodiniuose leidiniuose mažiausiai dėmesio tyrimams, susijusiems su švietimo institucijų veiklos ir problemų analize, buvo skiriama 1991-1995 m. Akivaizdu, kad šis laikotarpis buvo savotiškas susitaikymas su reformų koncepcijomis, siekis pagal naują ideologiją sukurti optimalią švietimo sistemą. Šios sistemos efektyvumas po tų ketverių metų darbo imtas tikrinti vis dažniau: koncepcijoms, kurios buvo „nuleistos iš viršaus“, įvertinti reikėjo tiesioginių švietimo dalyvių įvertinimų ir nuomonės, kuria linkme turėtų būti organizuojami tolimesni veiksmai. 2002 m. su švietimo vadyba siejamų publikacijų atsirado net keturis kartus daugiau. Vadinasi, dešimties metų laikotarpis, kuomet buvo pradėtos ir įgyvendintos dauguma reformų, mokslininkų buvo laikomas optimaliausiu nuomonei apie švietimo funkcijos vykdymą susidaryti. 2003 m. švietimo vadybos tyrinėjimuose yra savotiška krizė. Tačiau pastaraisiais dviem

metais mokslinių publikacijų su įvairiais tyrimų duomenimis, su švietimo institucijų veiklos ypatumų analize vis daugiau. 2005 m. susidomėjimas šia moksline sritimi yra didžiausias per visą aptariamą laikotarpį.

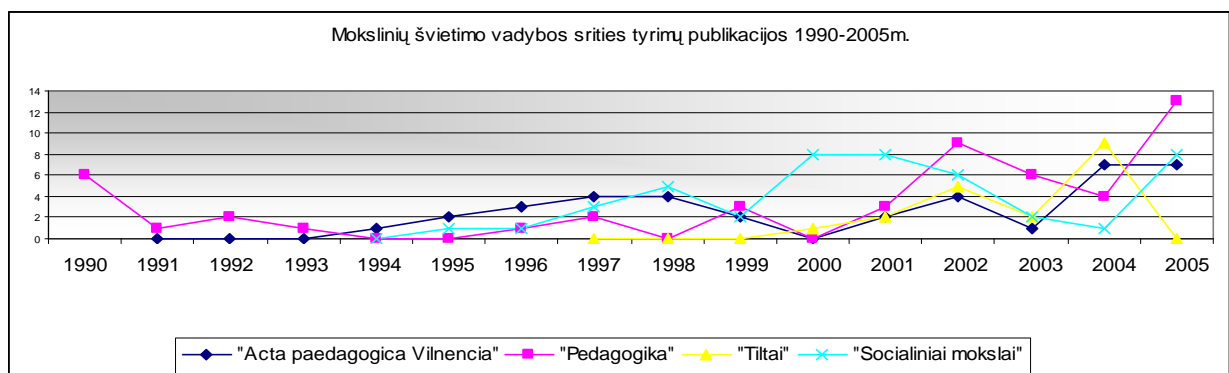
3 pav. Švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų dažnumo chronologija (N=152)

Švietimo svarbos kitimas gali būti apibūdinamas ir chronologiniu parametru. Analizuojant keturių svarbiausių mokslinių leidinių Lietuvoje švietimo vadybos srities tyrimų publikavimo tendencijas, galima pastebėti gana panašų šių klausimų analizės publikavimo dažnumo kitimą (4 pav.). Tolygiausiai pasiskirstė švietimo vadybos tyrimų publikacijos „Pedagogikoje“. Šiame itin gilią mokslinių švietimo problemų analizavimo tradicijas turintis leidinys 1990 pakankamai aktyviai sureagavo į švietimo reformas ir naujas paskelbtas koncepcijas. Iki 1993 tai buvo kone svariausias mokslinis leidinys. Tik vėliau besiplėtojanti kitų Lietuvos miestų universitetų veiklai atsirado poreikis leisti savus periodinius leidinius. „Pedagogikoje“ švietimo vadybos srities publikacijų skaičius itin išaugo. Vadinas, šio žurnalo redakcinė komisija atitinkamai suvokia švietimo sistemos pokyčių ir efektyvumą tiriančių mokslininkų darbų aktualumą. Todėl šalia ugdomosios veiklos organizavimo labai svarbi vieta tenka ir švietimo kaip socialinio instituto efektyvinimo krypties nustatymas ir aktualizavimas.

Labai panašiai švietimo vadybos tyrimų publikacijų skaičius kito ir "Acta paedagogica Vilnensia" bei „Tiltuose“. Prasidėjusi gerokai vėliau nei „Pedagogikos“ šių mokslinių žurnalų leidyba neturėjo įtakos publikacijų dažnumui. Švietimo vadybos klausimų aktualumas šiose leidiniuose yra toks pat, kaip ir kituose leidiniuose. Vienintelis išskirtinis laikotarpis yra 2004. Šiais metais „Pedagogikoje“ švietimo vadybos klausimai analizuojami yra palyginti retai. „Tiltuose“ šios problemos analizavimo svarba net išaugo. Tačiau 2005 m. nebuvo publikuota nė vieno švietimo vadybos tendencijas analizuojančio tyrimo. 2004 m. švietimo vadybos srities pozicijos sustiprėjo ir žurnale "Acta paedagogica Vilnensia". Tačiau priešingai nei „Tiltai“ šis Vilniaus universiteto mokslinės periodikos leidinys tendencijų nekeičia: 2005 m. švietimo vadybos srities tyrimų publikuojama tiek pat.

Išskirtiniausia yra „Socialinių mokslų“ žurnale publikuojamų švietimo vadybos klausimus analizuojančių tyrimų dažnumo raida. Tokius tyrimus atlikusių mokslininkų darbų publikacijų dažnumas išaugo 1998 m., dar vienas pakilimo laikotarpis – 2000-2001 metai. Šiuo laikotarpiu šiame leidinyje švietimo vadybos klausimai aptariami kur kas dažniau nei kituose moksliniuose žurnaluose. Tuo metu žurnalas „Socialiniai mokslai“ buvo aktyviausias švietimo vadybos tyrėjų darbų skelbėjas. Tačiau nuo 2002 m. švietimo vadybos klausimai imami analizuoti vis rečiau. Šiuo laikotarpiu lyderio pozicijas susigražino Vilniaus pedagoginiame universitete leidžiama „Pedagogika“. Iki 2004 m. „Socialiniai mokslai“ publikuodavo vos keletą švietimo vadybos tyrimus analizuojančių straipsnių. 2005 m. vėl galima pastebėti tai, kad grįžtama prie pakilimo laikotarpiu buvusio švietimo vadybos ir kitų mokslinių sričių straipsnių publikavimo santykio.

Ir visgi 2005 m. švietimo vadybos mokslininkų darbai dažniausiai publikuojami turbūt seniausiame ir kryptingiausiame šiuo požiūriu moksliniame žurnale „Pedagogika“. Labai panaši „Socialinių mokslų“ ir "Acta paedagogica Vilnensia" reikšmė švietimo vadybos srities plėtotei. Klaipėdos universiteto „Tiltai“ šiuo metu orientuojasi į kitų mokslinių sričių tyrimus.

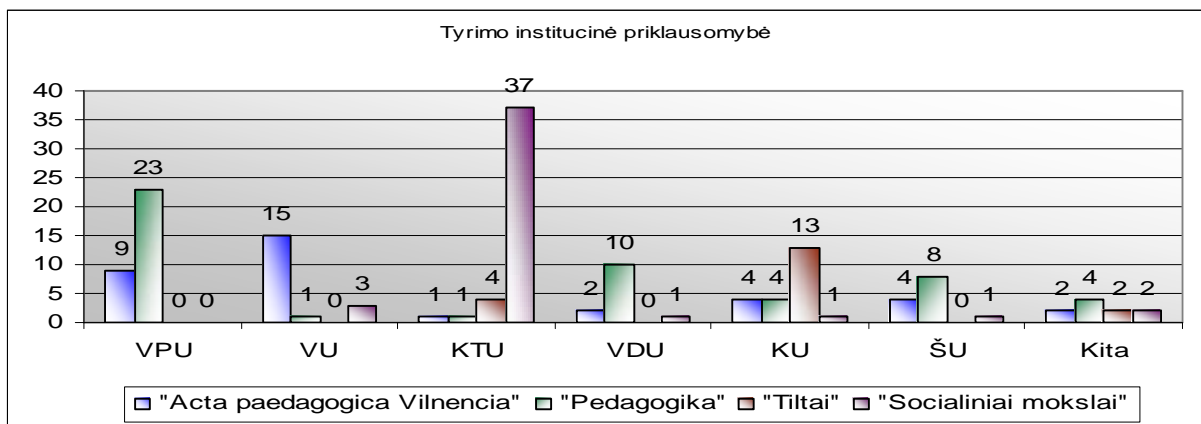
4 pav. Mokslinių švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų dažnumas 1990-2005m (N=152)

Švietimo vadybos klausimų aktualumas įvairių Lietuvos universitetų mokslininkų darbuose. Šiame tyrime analizuojami mokslinės periodikos leidiniai nėra saistomi vien tik žurnala leidžiančios aukštojo mokslo institucijos mokslininkų publikacijų. Tačiau akivaizdu, kad tai labai svarbus faktorius, lemiantis kaip tik tokių tyrimų publikavimo dažnumą.

Štai Vilniaus pedagoginio universiteto mokslininkai, analizuojantys švietimo vadybos aktualizuojamas problemas, yra linkę savo mokslinius darbus dažniau pateikti kaip tik Vilniuje leidžiamuose žurnaluose "Acta paedagogica Vilnensia" ir „Pedagogika“ (5 pav.). Nė vienas jų straipsnis per 1990-2005 m. laikotarpį nepasirodė „Socialiniuose moksluose“ ar „Tiltuose“. Žinoma, šis faktas gali būti siejamas ir su tam tikrais žurnalo redakcinės komisijos vertinimo kriterijais, jų nuostata į įvairias edukologijos problemas.

Vilniaus universitete atliekami tyrimai ypatingai dažnai publikuojami "Acta paedagogica Vilnensia". Publikacijų „Pedagogikoje“ ar „Socialiniuose moksluose“ yra ypatingai mažai, o „Tiltų“ leidiniuose šiai institucijai priskiriamų mokslininkų darbų apskritai neaptikta. Panašios straipsnių publikavimo tendencijos išlieka ir Kauno technologijos universitete. Jo mokslininkai dažniausiai savo straipsnius pateikia „Socialinių mokslų“ redakcijai. Įdomu tai, kad šio universiteto mokslininkai skelbiasi ir „Tiltuose“. Tai gali reikšti, kad Kauno technologijos universiteto mokslininkai turi sukūrę optimalesnius bendradarbiavimo ryšius su Klaipėdos universitetu, nei kad Vilniaus universitetas ar Vilniaus pedagoginiu universitetu.

Kitas Kauno mieste esantis universitetas – Vytauto Didžiojo universitetas su Klaipėdos universitetu švietimo vadybos klausimų analizės aspektu vėlgi negali būti siejamas. Šio universiteto mokslininkai dažniau nei su šalia esančiu Kauno technologijos universitetu bendradarbiauja su kolegomis iš Vilniaus pedagoginio universiteto. Keletas Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų darbų švietimo vadybos tematika pasirodė ir "Acta paedagogica Vilnensia".

5 pav. Švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų rengimo pasiskirstymas pagal švietimo institucijas (N=152)

Klaipėdos universitetas kaip vienintelė tokio rango švietimo institucija vakarų Lietuvoje yra pakankamai jaunas, tačiau aktyvus savo veikla. Čia leidžiamas mokslinės periodikos leidinys „Tiltai“ siekia paskelbti itin įvairių ir skirtingų mokslinių problemų tyrimines analizes. Šio universiteto mokslininkai, savo tyrimo objektu pasirinkę įvairias švietimo vadybos sritis, dažniausiai skelbiasi savo universiteto periodiniame leidinyje. Tačiau jie lygiai taip pat kryptingai siekia užmegzti bendradarbiavimo ryšius ir su kitais universitetais. Klaipėdos universiteto mokslininkų atlikti tyrimai publikuojami ir "Acta paedagogica Vilnensia", ir „Pedagogikoje“. Mažiausiai šio universiteto mokslininkų darbų aptikta Kauno technologijos universitete leidžiamuose „Socialiniuose moksluose“.

Panaši ir Šiaurės Lietuvoje esančio Šiaulių universiteto padėtis. Šio universiteto mokslininkai taip pat siekia kurti tam tikras savo mokslinės veiklos tradicijas, tačiau siekiama

stiprinti bendradarbiavimo ryšius su didesnę istorinę patirtį turinčiomis aukštojo mokslo institucijomis. Šiaulių universiteto mokslininkai savo mokslinius darbus dažniausiai pateikia Vilniaus pedagoginiame universitete leidžiamos „Pedagogikos“ redakcinei komisijai. Ši tradicija gali būti siejama su abiejų universitetų aiškia orientacija į pedagogikos specialistų rengimą. Perpus mažiau nei „Pedagogikoje“ Šiaulių universiteto mokslininkų švietimo vadybos srities darbų pasirodė "Acta paedagogica Vilnensia".

Kad visi nagrinėjami mokslinės periodikos leidiniai yra atviri įvairiai aktualiai mokslinei veiklai, liudija paskutinė institucijų kategorija. Moksliniai darbai atliekami ne tik universitetuose, bet ir kitose švietimo institucijose, įvairiuose tyrimų centruose. Galima pastebėti, kad švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų, nors ir vos po keltą, bet visgi yra ir "Acta paedagogica Vilnensia", ir „Tiltuose“, ir „Socialiniuose moksluose“. „Pedagogika“ tokių mokslininkų darbų spausdina daugiausia, ji turi gilesnes švietimo problemos analizės tradicijas, todėl ir šioje kategorijoje ji yra lyderė.

Analizuojant mokslinių publikacijų rengimą pagal tyrimą atliekančio mokslininko priskyrimą vienai ar kitai aukštojo mokslo institucijai, matyti, kad daugiausia publikuojamų švietimo vadybos srities tyrimų atlieka Kauno technologijos universitetas (2 priedas, 14 pav.). Gilias pedagogų rengimo tradicijas turinčiame Vilniaus pedagoginiame universitete tokių darbų publikacijų yra šiek tiek mažiau. Tai gali būti siejama su faktu, jog švietimo vadyba yra kaip galimybė apibendrinti įvairius švietimo sistemos aspektus apskritai, o pedagoginės problemos taip pat neturėtų likti nuošalyje, jei mąstoma apie efektyviai dirbančio pedagogo rengimą. Įdomu tai, kad trečiasis pagal tokių tyrimų publikacijų parengimą yra kaip tik Klaipėdos universitetas. Ir nors jame leidžiamuose „Tiltuose“ analizuojamos gana plataus profilio mokslinės problemos, akivaizdu, kad švietimo vadybos sritis yra analizuojama pakankamai dažnai, neatsilikant nuo kitų universitetų. Šiaulių universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas turi labai panašias švietimo vadybos klausimų analizavimo tradicijas. Pirmojoje institucijoje toks mokslinių straipsnių publikavimo dažnis gali būti siejamas su švietimo vadybos kaip atskiros mokslinės srities aktualizavimu ir Socialinių mokslų fakulteto atsiradimu. O Vytauto Didžiojo universitetas turi gilesnes įvairių skirtingų vadybos sričių problemų tyrimų tradicijas.

Akivaizdu, kad švietimo vadybos srities problematika yra labiau plėtojama universitetinėse aukštojo mokslo institucijose. Čia atliekamų tyrimų skaičius yra keleriopai didesnis nei kitose mokslinius tyrimus atliekančiose institucijose.

2.4.2.2. Švietimo vadybos srities tyrimų būdų apibendrinamoji analizė. Analizuojant švietimo vadybos mokslinių straipsnių publikacijų tendencijas tyrimo būdų aspektu gauti gana įvairūs rezultatai. Tai liudija, kad ši sritis yra analizuojama įvairiais požiūriais, kas skatina rinktis vis kitokią tyrimo struktūrą, kurti atitinkamą požiūrį į švietimo vadybos mokslines problemas.

Tyrimo empirikos ypatumai švietimo vadybos tyrimuose. Moksliniai tyrimai gali būti orientuojami tiek į teorinių aspektų aktualizaciją, tiek į tam tikrų empirinių duomenų kategorizavimą. Sunku numatyti vieno ar kito požiūrio privalumus. Mokslinės problemos analizavimas visada siejamas su tam tikra filosofija, žinių apie tiriamąjį objektą visuma. Toks teorinis pažinimas dažnai tampa pagrindu empirinių duomenų rinkimui. O šiam procesui jau aktualesnis gautų rezultatų grupavimas ir lyginimas su teorinių žinių pagrindiniais koncentrais. Empiriniai duomenys tampa naujų teorinių krypčių pagrindu, patvirtina arba paneigia jau žinomus dalykus. Toks sisteminis požiūris leidžia kiek galima išsamiau pažinti tyrėjo keliamos problemos įvairius aspektus (Kardelis, 2002).

Išanalizavus, kokius sau tikslus kelia švietimo vadybos srities mokslininkai, paaiškėjo, kad tarp empirinių duomenų rinkėjų ir tam tikrų teorinių samprotavimų analitikų labai didelio kiekybinio skirtumo pamatyti negalima (2 priedas, 15 pav.). Šiek tiek daugiau visgi atliekama teorinio pobūdžio tyrimų. Tai galima sieti su faktu, kad švietimo vadyba yra pakankamai nauja mokslinė sritis, kuriai tarp kitų mokslinių sričių tenka išgryninti jai aktualiausius socialinės realybės tyrimo aspektus. Švietimo kaip institucijos vadybiniai elementai dar nėra iki galo pagrįsti tvirta teorine ideologija, todėl pakankamai dažnai mokslininkai renkasi kaip tik tokį požiūrį į švietimo vadybos problemas. Ta teorinė analizė tikrai nebūtų prasminga, jei lygiagrečiai nebūtų plėtojama empirinių duomenų rinkimo bazė.

Tyrimo metodologijos prioritetai. Atsižvelgdami į tyrimo objekto ypatumus ir savo kompetenciją, tyrėjas teikia prioritetą vieniems ar kitiems tyrimo metodams. Teigiama, kad išsamiausi duomenys gaunami tuomet, kai į tyrimo problemą žvelgiama sistemingai, taip pat sistemingai parenkant ir tyrimo metodus (Kardelis, 2002).

Švietimo vadybos tyrimai kol kas daugiau remiasi kiekybine duomenų analize (2 priedas, 16 pav.). Net 62% atliekamų ir analizuojamuose moksliniuose žurnaluose publikuojamų mokslinių tyrimų remiasi kiekybinių tyrimų metodologija. Vos 6% visų atliktų tyrimų yra kokybiniai. Žinoma, kokybiniai tyrimai padeda kategorizuoti tam tikrus prasminius reiškinių elementus, tačiau nuolat diskutuojama dėl jų objektyvumo. Kokybinių tyrimų kritikai akcentuoja tokių metodų taikymo didelę priklausomybę nuo autoriaus pasaulėžiūros (Kardelis, 2002). Kokybiniai tyrimai laikomi sudėtingais ir dėl to, kad neturi griežtos struktūros. Kita vertus, tyrėjas šį faktorių laikyti veiksmu, leidžiančiu pakankamai efektyviai manipuluoti struktūra, keisti ją taip, kad būtų atsižvelgta į kuo daugiau aspektų, kas lemia gaunamų duomenų išsamumą.

Kaip buvo minėta teorinėje dalyje (žr. 33 p. 1 pastraipa), pakankamai dažnai švietimo vadybos srities mokslininkai apjungia kiekybinio ir kokybinio tyrimo elementus. 32% visų atliktų tyrimų derina kaip tik abi metodologijas. Tai reiškia, kad nors ir vengiama grynai kokybinio

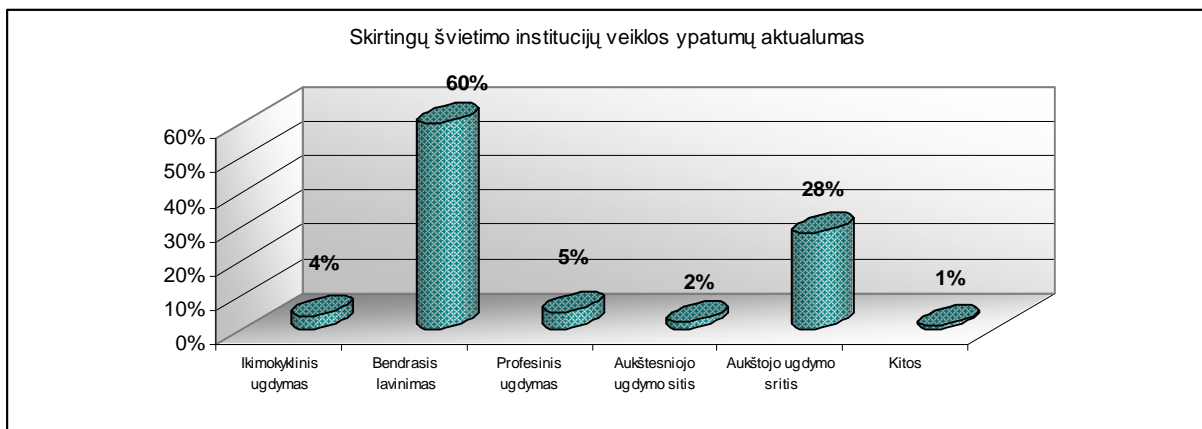

požiūrio į analizuojamas švietimo vadybos problemas, visgi siekiama sisteminio požiūrio, kuris leistų labiau pažinti mokslinių švietimo vadybos tyrimų objektus.

Tyrimo organizavimo būdo aktualizavimas mokslinėse švietimo vadybos publikacijose. Švietimo vadybos srities publikacijų tendencijų tyrimo metu paaiškėjo, kad dažniausias tokio pobūdžio tyrimams pasirenkamas tyrimo būdas yra trumpalaikiai tyrimai (2 priedas, 17 pav.). Tokiu būdu pasitvirtino K. Kardelio išsakyta mintis (žr. 33 p. 2 pastraipa). Net 92% mokslininkų darbų remiasi momentine situacijos analize. Ilgalaikiais situacijos stebėjimo mechanizmais pagrįsti vos 8% visų 1990-2005 m. publikuotų darbų. Vadinasi, labai reali prielaida, kad organizuojant švietimo vadybos tyrimus turbūt svarbiausias yra laiko ekonomijos faktorius. Kita vertus, išskirtiniai švietimo reformos elementai dar nėra patys savo esme apibūdinami ilgalaikėmis kategorijomis. Švietimo reforma kaip tik ir remiasi momentiniais arba „pjūvio“ tyrimais, kuriais yra konstatuojama esama padėtis ir numatomos tolimesnių pokyčių kryptys.

2.4.2.3. Tyrimo objekto kryptingumas, kaip mokslinių tyrimų publikacijų savybė.

Analizuojant švietimo vadybos srities publikacijas gali pastebėti gana platų pačių tyrimų spektrą. Daugelis šios srities objektų vis dar mokliškai aktualūs ir problemiški.

6 pav. Skirtingų švietimo institucijų veiklos ypatumų aktualumas švietimo vadybos srities moksliniuose tyrimuose

Švietimo sistemos institucijų veiklos efektyvumo tyrimų publikacijos. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kurios švietimo sistemos dalys yra dažniausiai tiriamos. Paaiškėjo, kad švietimo vadybos srities tyrinėjimais besidomintys mokslininkai prioritetine laiko bendrojo lavinimo ugdymo sistemą ir ją dažnai pasirenka kaip tyrinėjimo objektą (6 pav.). 60% visų su švietimo vadyba siejamų publikacijų 1990-2005 m. analizuoja vienus ar kitus bendrojo lavinimo mokyklos veiklos ir jos optimizavimo aspektus. Mokykla yra suvokiama kaip vienas svarbiausių žmogaus socializacijos institutų, darančių žymią įtaką žmogaus gebėjimui adaptuotis visuomeninėje santvarkoje ir joje orientuotis. Šiai švietimo sistemos daliai teko itin daug reformų. Pradedant ideologijos pasikeitimu ir baigiant paties ugdymo proceso pokyčiais.

Daugiausia dėmesio švietimo vadybos tyrimuose skiriama vidurinių mokyklų funkcionavimui (2 priedas, 18 pav.). 37,1% švietimo vadybos srities tyrimų esmę sudaro švietimo vadybai svarbių reiškinių vidurinėje mokykloje tyrinėjimas. Dar 31,6% tyrimų vidurinė mokykla yra vienas iš keleto pasirinktų analizei objektų. Švietimo vadybos srities mokslininkams kitas aktualus ir dažnai iš esmės analizuojamas mokyklos tipas yra pradinė mokykla. Šios mokyklos funkcionavimo ypatumai yra aptariami 26,3% 1990-2005 m. publikuotų tyrimų. Dar tokioje pat dalyje tyrimų pagrindinės mokyklos raidos tendencijos tyrinėjamos epizodiškai. Vadinasi, labai dažnai tyrimai būna orientuoti į kokybišką ugdymo organizavimo pradžią, kur ir nulemiama didesnė dalis mokinių, jų tėvų ir kitų ugdymo proceso dalyvių nuostatų į pačią švietimo sistemą. Pagrindinė mokykla ir jos veikla iš esmės analizuojama vos 5,6% visų tyrimų, tačiau epizodiškas šios švietimo sistemos dalies vertinimas yra kur kas dažnesnis – 33,3%. Tai įdomus dėsningumas, turint omeny tai, kad visgi pagrindinei mokyklai tenka itin daug reformų. Gimnazijų veiklos efektyvumas analizuojamas taip pat tik epizodiškai. 27,8% per penkiolika metų publikuotų švietimo vadybos srities tyrimų kaip viena iš aktualių mokyklų tipų pasirinkta gimnazija, tačiau šie tyrimai visuomet epizodiški. Gimnazija kaip institucija turėtų būti suvokiama taip pat kaip itin išskirtinė institucija, nes kitaip nei kitos mokyklos sprendžia mokinių skaičiaus, pedagogų atrankos, vadybos ir kt. klausimus.

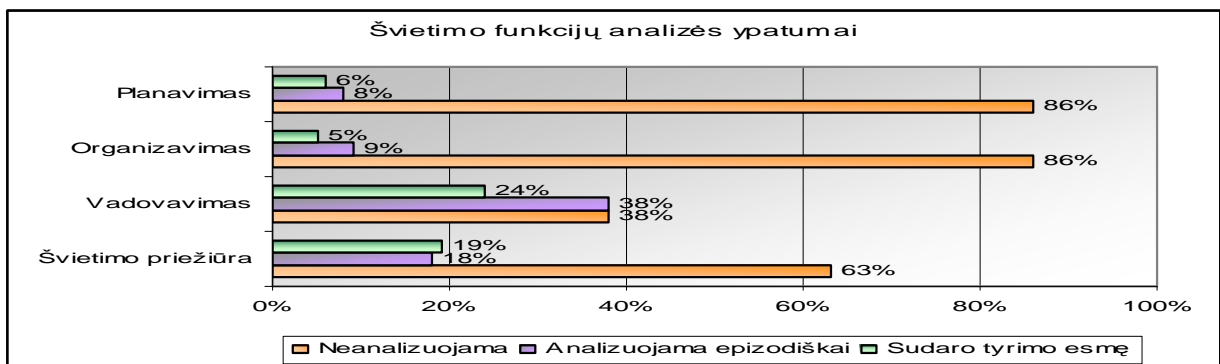
Kita pagal aktualumą tyrinėjimų sritis – aukštojo mokymo sritis. Po nepriklausomybės paskelbimo daugelis socialinių, politinių ir ekonominių pokyčių neišvengiamai buvo susieta ir su šia ugdymo institucija, kadangi jai priskiriamas tam tikras intelektualiausios visuomenės dalies lavinimas, kuriuo remiasi pati visuomeninė raida. 28% įvairių švietimo vadybai priskiriamų tyrimų publikacijų analizuoja įvairius pokyčius kaip tik aukštojo mokslo srityje (6 pav.). P. Jucevičienė (1996b) teigia, jog labai pasikeitusi Lietuvos universitetų aplinka (atkurta Lietuvos nepriklausomybė, iš planinės ekonomikos einama į rinkos santykius, atsivėrė galimybės bendrauti su pasauliu, keistis patirtimi) sukėlė poreikį organizacijoms pasikeisti (modernizuotis). Pasak autorės (Jucevičienė, 1998), aukštasis mokslas Lietuvos valstybei yra strategiškai svarbi veiklos sritis, kuria siekiama gausinti žmogiškuosius ir informacinius išteklius – pagrindinius mūsų šalies resursus. Kraujutaitytė (1997) aukštąjį mokslą vadina ypatinga socialinės veiklos sritimi, akcentuodama ypatingą jos funkciją: būti ne tik visuomenės vystymosi šaltiniu, bet ir varikliu. Tačiau net ir taip aukštai vertinamas aukštasis mokslas neišvengia visuomenės įtakos, o ypač į visas gyvenimo sritis besiveržiančių rinkos santykių: aukštoji mokykla turi tenkinti verslo ir pramonės poreikius profesiniam ugdymui, teikti kuo įvairesnes intelektualines paslaugas, už tai gauti papildomas pajamas. Per pastaruosius 15-ka metų Lietuvos aukštųjų mokyklų gyvenime įvyko daug reikšmingų pokyčių. Jie buvo inicijuojami liberalių idėjų plitimo Lietuvos kaip valstybės gyvenime. Žmonėms demokratinis būdas pateikė labai daug naujovių, pareikalavo naujų socialinių įgūdžių.

Taigi visai švietimo sistemai buvo pateikti nauji uždaviniai, pagrįstos daugelio etapų reformos. Dar vienas reikalavimas aukštosioms mokykloms yra dinamiškumas (Jucevičienė, 1998). Tai reiškia, kad jos turi palaikyti glaudžius ryšius su kitomis visuomenės institucijomis, būti lanksčios studijų programų kūrimo. Nuolat turi būti svarstoma, ar dirbama taip, kad gautas rezultatas būtų naudingas visuomenei, ar tarp visuomenės ir aukštųjų mokyklų vyksta lygiavertis mainų procesas. Kaip tik šiuos klausimus išsamiau nagrinėja švietimo vadybos specialistai, savo tyrimų objektu pasirinkę aukštųjų Lietuvos mokyklų aspektus. Kitos švietimo sistemos sritys – ikimokyklinis, profesinis ir aukštesnysis ugdymas - yra analizuojami gana fragmentiškai ir bendroje apžvalgoje šių klausimų aktualumas nėra ryškus.

Mokslinis pagrindinių švietimo vadybos sričių analizavimas ir aktualizavimas.

Pagrindinėmis švietimo vadybos funkcijomis yra laikomas planavimas, organizavimas, vadovavimas ir švietimo vadybos kokybės priežiūra.

Atlikus visų 152 straipsnių analizę paaiškėjo, kad pagrindinių švietimo vadybos funkcijų analizė nėra tokia dažna, kaip būtų galima tikėtis iš švietimo vadybos srities tyrimus organizuojančių mokslininkų (2 priedas, 19 pav.). Tik apie 41% visų darbų yra orientuojami į išsamesnę ar epizodišką šių vis dar pakankamai naujų aktualių tyrimo objektų analizę. Akivaizdu, kad vis dar yra poreikis išsamiau pažinti pačius švietimo vadybos objektus, svarbiausias ir aktualiausias švietimo sistemos dalis nei kad analizuoti švietimo vadybos funkcijų vyksmo ypatumus.

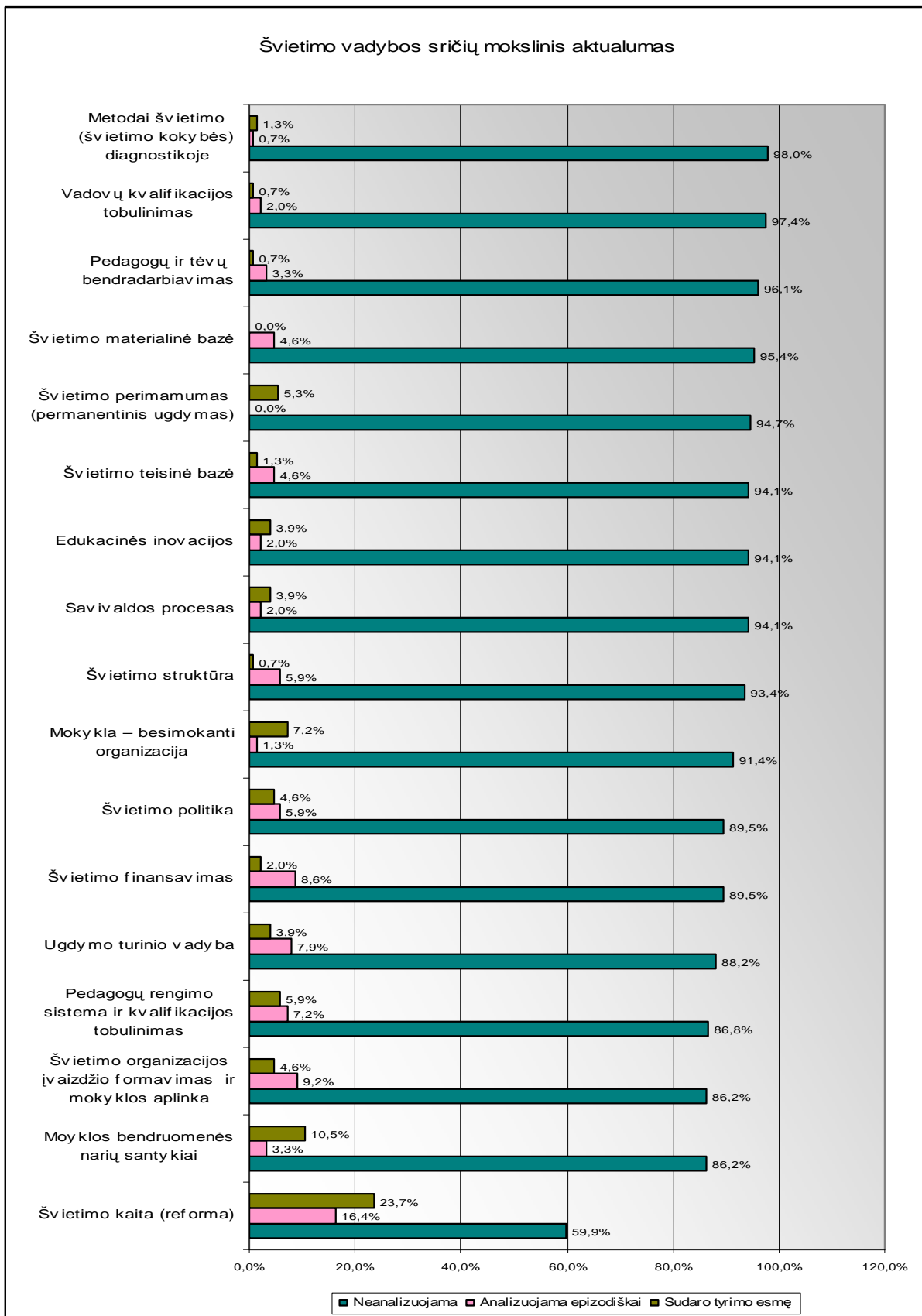
7 pav. Švietimo vadybos funkcijų analizavimo mokslinėse publikacijose ypatumai

Šiam darbui aktualiausia buvo tų mokslinių publikacijų, kuriose visgi analizuojamos švietimo funkcijos, analizė. Paaiškėjo, kad aktualiausi šiuo metu kaip tyrimo objektai yra vadovavimas (7 pav.). 24% švietimo vadybos srities publikacijų tyrimų vadovavimas pasirenkamas kaip esminis tyrimo objektas. Pastaraisiais 15 metų kito ir švietimo sistemos vadovų pozicijos. Demokratiškumo idėjoms skverbiantis į visas visuomeninio gyvenimo sritis tapo labai svarbu įvertinti ir skirtingų vadovavimų stilių efektyvumą, įtaką kitų institucijos bendruomenės narių savijautai ir gebėjimui efektyviai dirbti. Optimaliausia laikoma drąsi ir charizmatiška vadovo

asmenybė, kurios svarbiausia funkcija – organizuoti veiklą ir nuolat vertinti jos efektyvumą. Autoritariškas ar pernelyg liberalus požiūris laikomi gana kraštutiniais, kas tik trukdo pasiekti tinkamo atliekamo darbo efektyvumo. Šios tendencijos nėra dar pakankamai gerai iširtos.

Pakankamai daug dėmesio skiriama ir švietimo priežiūrai bei planavimui: švietimo priežiūros sistemos analizė sudaro 19% tyrimų esmė, o planavimas reikšmingiausias laikomas 6% darbų. Greičiausiai toks pasiskirstymas nėra atsitiktinis. Šiuo metu švietimo vadyba yra susijusi su tam tikro mąstymo pokyčiais, kurio pagrindinė išraiška yra naujų ir veiksmingų planų rengimas. Švietimo institucijos yra mokomos rengti tiek ilgalaikes strategijas, tiek veiklos programas trumpam laikotarpiui, kuriose pagrindinis dėmesys skiriamas gebėjimui tiksliai formuluoti tikslus, uždavinius ir nustatyti veiklos efektyvumo nustatymo kriterijus. Akcentuojama, kad labai svarbu pažinti savo organizacijos materialiuosius ir žmoniškuosius išteklius, kad būtų pasiekta bet kokios veiklos optimizavimo pačiomis mažiausiomis ekonominėmis sąnaudomis. Kad planai būtų pagalbos priemone, reikia tinkamo veiklos organizavimo. Mūsų švietimo sistemoje vis dar daug deklaratyvumo, biurokратиškumo, kas ne visuomet gali būti siejama su organizuojamos veiklos ypatumais. Švietimo priežiūra yra šiek tiek daugiau pažintina sritis. Kokybės laidavimas yra labai svarbi bet kurios veiklos, ne tik švietimo, sąlyga. Kaip tik todėl bandoma suvokti tuos mechanizmus, kurie leidžia efektyvinti švietimo srities tobulinimą, įvertinti konceptualių pokyčių reikšmę ir net praktinio darbo metodų taikymo efektyvumą. Kita svarbi problema – pats švietimo kokybės priežiūros organizavimas. Išskyla poreikis nusistatyti kriterijus, kuriais būtų galima įvertinti realiai vykstančių procesų reikalingumą ir pokyčius.

Švietimo vadybos sričių analizės mokslinis išbaigtumas. Analizuojant įvairių švietimo vadybos sričių analizės išsamumą mokslinėse publikacijose tenka pastebėti, kad dauguma švietimo vadybos sričių yra labai menkai tyrinėtos (8 pav.). Tokios tematikos tyrimai arba išvis neatliekami arba jų duomenys pateikiami labai epizodiškai, trūksta konkrečių empirinių duomenų, kurie leistų spręsti apie šių sričių funkcionavimo ypatumus. Daugiausia mokslinėje periodikoje paskelbta straipsnių švietimo kaitos aspektų išaiškinimui. Domimasi mokyklos bendruomenėse vykstančiais procesais, faktoriais lemiančiais tokių bendruomenių narių santykių pokyčiais ir reiškinius, leidžiančiais jiems optimizuotis švietimo veikloje. Tokių tyrimų 1990-2005 m. laikotarpyje pateikiama apie 24%. Epizodiškas šios srities problemų analizavimas dar aptinkamas 17% visų publikacijų. Kita pagal kiekybiškai aktuali švietimo vadybos mokslinių straipsnių turimo sritis – mokyklos bendruomenės santykiai. Tokių tyrimų publikacijų yra apie 10%.

8 pav. Švietimo vadybos sričių mokslinis aktualumas

Mažiausiai dėmesio skiriama tokioms problemoms kaip materialinės bazės, vadovų kvalifikacijos tobulinimas, pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas, švietimo struktūros elementų išaiškinimui. Nors probrėkšmiai šie klausimai aptariami suteikiant jiems pakankamai didelį aktualumą.

Vadinasi, švietimo vadybos srities publikacijose galima išskirti akivaizdžius prioritetus, greičiausiai lemiamus socialinės realybės suvokimo elementų. Mokslininkų orientacija dažniausiai yra siejama su pačiomis aktualiausiomis, gal net keistomis ar netinkamai organizuojamomis sritimis. Bet kuriuo atveju, švietimo vadybos klausimai reikalauja išsamesnių mokslinių tyrimų. Tokių sričių kaip švietimo materialinės bazės pokyčių ar efektyvumo, įvairių švietimo institucijų programų ir veiklos suderinamumo, savivaldos organizavimo moksliniai tyrimai būtų labai aktualūs moksliniai objektai. Jie sudaro turbūt didžiausią dėl nepažintumo mokslinių tyrimų poreikių dalį.

Švietimo vadybos patirties lyginimas skirtingų šalių patirties aspektu. Analizuojant mokslinių publikacijų tendencijose polinkį Lietuvos patirtį sieti su kitų šalių švietimo vadybos organizavimu ir patirtimi, paaiškėjo, kad dažniausiai mokslininkai mano reikalinga apimti kuo įvairesnį palyginimo spektrą (2 priedas, 20 pav.) . Iš šešiolikos straipsnių, kurių pagrindas kaip tik įvairių patirties aspektų lyginimas, net penkiuose remiamasi tiek rytų, tiek vakarų šalių švietimo vadybos srityje atliekamais tyrimais. Tiek pat straipsnių 1990-2005 m. publikacijose aptinkama su Prancūzijos patirties aktualizavimu. Kita išsamesnė tokių mokslinių lyginamųjų analizių kategorija yra sudaryta iš Lietuvos, Jungtinių Amerikos valstijų ir kai kurių Vakarų Europos šalių patirtį apibendrinančių tendencijų. Orientacija į kitas Europos šalis yra kur kas retesnė. Per penkiolika metų buvo publikuojamas tik po vieną analitinį darbą, kuriame lyginami panašumai ar esminiai skirtumai tarp Lietuvos švietimo sistemos ir Vokietijoje, Suomijoje ar Didžiosios Britanijos karalystėje švietimo vadybos sričių.

2.4.2.4. Švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų struktūros elementų ypatumai.

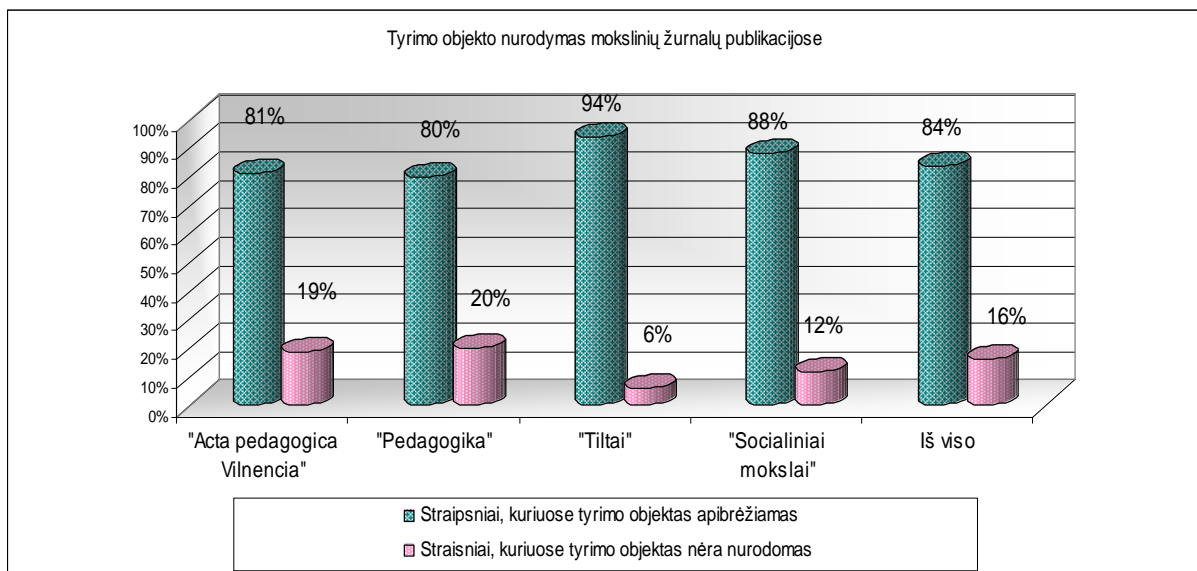
Mokslinės publikacijos, kaip buvo minėta teorinėje dalyje (žr. 33 p. 2, 3 pastraipos), visuomet yra saistomos tam tikrų reikalavimų. Tokie reikalavimai yra publikuojami visuose leidiniuose. Žinoma, reikia atsižvelgti į tai, kad kiekvienas universitetas turi savas mokslinių tyrimų tradicijas, kurios, keičiantis laikotarpiui ir pačios kinta, atsiranda visai naujo apipavidalinimo reikalavimai.

Tyrimo tikslas paprastai laikomas reikalingu tyrimo struktūrai pagrįsti. Jis leidžia orientuotis, kuria kryptimi yra plėtojamas tyrimas, nurodo, kokių aspektu bus aptariama tyrimo problema (Kardelis, 2002). Analizuojant "Acta paedagogica Vilnensia", "Pedagogikoje", "Tiltuose" ir "Socialiniuose moksluose" publikuotas švietimo vadybos srities tyrimų publikacijas tyrimo tikslo nurodymo požiūriu, paaiškėjo, kad tikslas yra nurodomas 89% visų darbų (2 priedas, 21 pav.). Tik labai mažoje dalyje darbų šio svarbaus įvado struktūros elemento nėra.

Kitas privalomas tyrimų atributas, apibūdinantis tyrėjo kompetenciją ir nurodantis tyrimo kryptingumą yra tyrimo objektas. Anot Kardelio (2002), tyrimo objektas atskleidžia įvairius socialinės realybės reiškinius, žmonių veiklą. Į jį paprastai būna nukreiptas visas pažinimo procesas. Tyrimo objekto apibrėžime autorius siekia logiško formulavimo, atskleidžiančio konkretų tyrinėjamo reiškinio suvokimą.

"Acta paedagogica Vilnensia", "Pedagogikoje", "Tiltuose" ir "Socialiniuose moksluose" skelbtos mokslinių tyrimų publikacijos dažniausiai pradedamos kaip tik tyrimo objekto formulavimu (2 priedas, 22 pav.). Vos 15% visų 1990-2005 m. paskelbtų tyrimų neatitinka šio reikalavimo. Tai liudija apie gana aukštą švietimo vadybos srities tyrimus atliekančių mokslininkų kompetenciją pagrįsti tokių tyrimų reikalingumą ir juos atliekant.

Tačiau šių keturių mokslinių žurnalų redaktorių reikalavimai ir kritiškumas, atrenkant mokslinius darbus yra gana skirtingas. Dažniausiai reikalavimas nurodyti tyrimo objektą yra vykdomas Klaipėdos universitete leidžiamuose „Tiltuose“ (9 pav.). Pagal įforminimo reikalavimus čia pateikiama net 94% visų švietimo vadybos sričiai priskirtinų tyrimo publikacijų. Tačiau reikia paminėti ir tai, kad socialiniams tyrimams šis žurnalas skiria maždaug 40 nuošimčių visų darbų. Ši sritis dažniau apima įvairius psichologijos, sociologijos tyrimus, o švietimo vadybos srities straipsniai sudaro tik labai nedidę dalį skelbiamų tyrimų aprašymų. Be to, „Tiltai“ lyginant su kitais trimis moksliniais žurnalais yra mažiausiai orientuoti į švietimo vadybos sričiai aktualias temas.

9 pav. Tyrimo objektų skelbimo tendencijos mokslinių žurnalų publikacijose.

Dažniausia publikacijos be apibrėžto tyrimo objekto pasirodo „Pedagogikoje“ (9 pav.). Apie 20 % darbų nėra skelbiamas tyrimo tikslas. Šį procentinį pasiskirstymą galima sieti ir su gausa straipsnių, pasirodančių šiame moksliniame leidinyje. Redaktoriai greičiausiai vertina ne tik atitikimą formai, bet ir autoriaus išsakomų minčių aktualumą. Tyrimo objektas dažniausiai neapibrėžiamas straipsniuose, kuriuos galima sieti daugiau su autoriaus savo patirties ar literatūros šaltiniuose pateikiamų teorinių aspektų apibendrinimu.

Panašias tendencijas galima išvelgti ir "Acta paedagogica Vilnencia" tyrimus publikuojančių mokslininkų darbuose. Reikalavimą apibrėžti aprašomo tyrimo objektą atitinka apie 81% šiame moksliniame leidinyje pateikiamų darbų. Kauno technologijos universiteto „Socialiniai mokslai“ publikuoja apie 12% darbų be apibrėžto tyrimo objekto.

Apibendrinant galima pasakyti, kad mokslinio tyrimo objekto formulavimas vis dar yra pakankami didelė problema švietimo vadybos srities mokslininkams. Apie 15% darbų pateikiami ne visiškai atinkantys reikalavimus. Akivaizdu, kad kiekvienas žurnalas turi savo kriterijus, leidžiančius spręsti apie straipsnio aktualumą ir ne visada vadovaujasi vien formaliais reikalavimais.

Šio tyrimo metu analizuoti ir švietimo vadybos srities mokslininkų tyrimo uždavinių formulavimas (2 priedas, 24 pav.). Tyrimo uždaviniai yra reikalingi daugiau pačiam autoriui, nes jam pačiam leidžia orientuotis tiriamojo dalyko aspektuose. Tyrimo uždaviniai būtinai siejami su tyrimo problema, hipotezėmis ir tyrimo tikslu (Kardelis, 2002). Šio tyrimo metu paaiškėjo, kad iki 1997 m. moksliniuose darbuose tyrimo uždaviniai apskritai nebuvo formuluojami (2 priedas, 24 pav.). Vėliau ši mokslininkų nuostata ėmė keistis. Daugiausia darbų su konkrečiai suformuluotais tyrimo uždaviniais buvo pateikiama 2002 m., kuomet tyrimo uždavinius galima rasti net 62% visų švietimo vadybos srities darbų publikacijų. 2005 m. tyrimo uždavinius, kaip tam tikrą tyrimo įvado struktūros dalį, galima rasti vos 36% pateikiamų publikuoti mokslinių švietimo vadybos srities darbų.

Apibendrinus 1990-2005 m. tyrimo uždavinių formulavimo tendencijas, paaiškėjo, kad visgi didesnėje dalyje (69%) darbų tyrimo uždavinių negalima laikyti aktualiu publikacijos įvado struktūros elementu. Šį dėsningumą galima sieti su Kardelio (2002) mintimis apie tai, kad tyrimo uždaviniai dažnai tiesiog sukonkretina tyrimo problemą, išryškina jos aspektus ir įgalina patį tyrėją laikytis tam tikro tyrimo nuoseklumo, tačiau pačiai publikacijai ši dalis nėra tokia aktuali.

Tyrimo rezultatų reikšmingumui turi įtakos ir tai, kokiais metodais tyrėjas duomenis rinko, kokį instrumentą jis pasirinko aktualios problemos analizei (Kardelis, 2002). Tyrimo metodų aptarimas "Acta paedagogica Vilnencia", "Pedagogikoje", "Tiltuose" ir "Socialiniuose moksluose" publikuojamuose moksliniuose tyrimuose jau laikomas aktualiu publikacijos struktūros elementu (2 priedas, 23 pav.). Tai leidžia spręsti atlikta kiekybinė šių leidinių straipsnių turinio analizė. Paaiškėjo, kad visose „Tiltuose“ ir „Socialiniuose moksluose“ skelbiamose švietimo vadybos srities

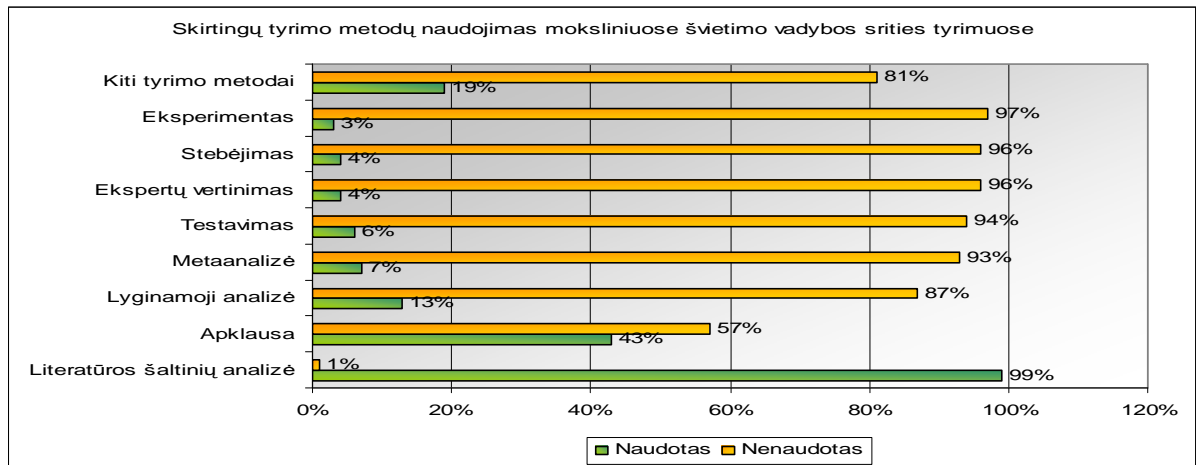
publikacijose mokslininkai aprašydami savo tyrimą ir jo rezultatus, trumpai apibūdina ir tyrimo metodologiją. Dažniausiai šio reikalavimo mokslinių darbų įforminimui nepaisoma vėlgi "Acta paedagogica Vilnensia", "Pedagogikoje" skelbiamuose darbuose. Tai galima sieti ir su reikalavimų kitiems struktūros elementams liberalumu ir paties leidinio tradicijomis. Net ir esant tokiems skirtingiems redakcijų požiūriams į tyrimo metodikos aptarimo būtinumą, galima teigti, kad iš esmės, tyrimo metodika yra laikoma aktualia mokslinio darbo dalimi, reikalavimu, kurio mokslininkai stengiasi paisyti.

Iš 1990-2005 m. švietimo vadybos srities tyrimų analizės paaiškėjo, kad šios srities mokslininkai nemano, kad publikuoti turėtų būti ir tyrimo hipotezė. Ji nurodyta vos 3 % visų tyrimų publikacijų. Gali būti, kad hipotezės būtinumo neakcentuoja ir pati redakcinė mokslinių žurnalų komisija.

Švietimo vadybos sričių mokslininkų, savo tyrimus publikavusių moksliniuose leidiniuose, literatūros šaltinių apžvalgos ypatumai. Švietimo vadybos srities publikacijų tendencijų tyrimo metu pavyko išaiškinti ir literatūros šaltinių naudojimo tokiems tyrimams pagrįsti naudojimo tendencijas (2 priedas, 30 pav.). Paaiškėjo, kad pakankamai nedaugelio (iki 10) literatūros šaltinių apžvalga remiasi 41% mokslinius tyrimus atlikusių mokslininkų. Dar 27% naudojo 11-20 įvairios apimties teorinių traktatų arba tyrimų aprašymų. 20% darbų literatūros sąrašas išauga iki 21-30 darbų analizės. Daugiau literatūros šaltinių minima itin mažoje dalyje visų 1990-2005 m. publikuotų darbų. Apskaičiavus šio požymio minimalią ir maksimalią reikšmę, paaiškėjo, kad mokslininkai remiasi mažiausiai 1, daugiausia – 82 literatūros šaltiniais (3 priedas, 4 lentelė). Galima daryti prielaidą, kad ši tendencija priklauso nuo mokslininko pasirinktos tyrimo metodikos: dokumentų ar literatūros šaltinių analizė yra susijusi su platesniu literatūros sąrašu.

Įdomu tai, kad labai dažnai švietimo vadybos srities tyrimuose analizuojami ir užsienio autorių darbai (2 priedas, 31 pav.). Net 76% 1990-2005m. mokslinių publikacijų yra aptinkama bent iki 10 užsienio autorių minčių analizės (3 priedas, 6 lentelė). Dar 14% darbų remiasi 11-20 užsienio literatūros autorių traktatais. Lietuvių autorių darbai kaip tyrimų teorinis pagrindas sudaro esminę literatūros sąrašo dalį. Jų mokslininkų darbuose galima aptikti iki 45 vienetų (3 priedas, 5 lentelė). Elektroninės informacijos šaltiniai nėra tokie populiarūs. Švietimo vadybos srities mokslininkai arba jais visai nesiremia, arba naudoja itin mažai (3 priedas, 7 lentelė). Tyrimų publikacijų literatūros sąrašuose daugiausia aptikti galima iki 12 elektroninės informacijos šaltinių.

2.4.2.5. 1990-2005 metais atliktų tyrimų metodų įvairovė. Tyrimo metu paaiškėjo, kad kone visi švietimo vadybos sritys tyrimai remiasi pirmiausia išsamia literatūros šaltinių analize (10 pav.). 99% autorių, formuluodami tyrinėtiną problemą, akcentuoja ne tik savo subjektyvią nuomonę, bet ir atidžiai tyrinėja kitų mokslininkų atliktus darbus.

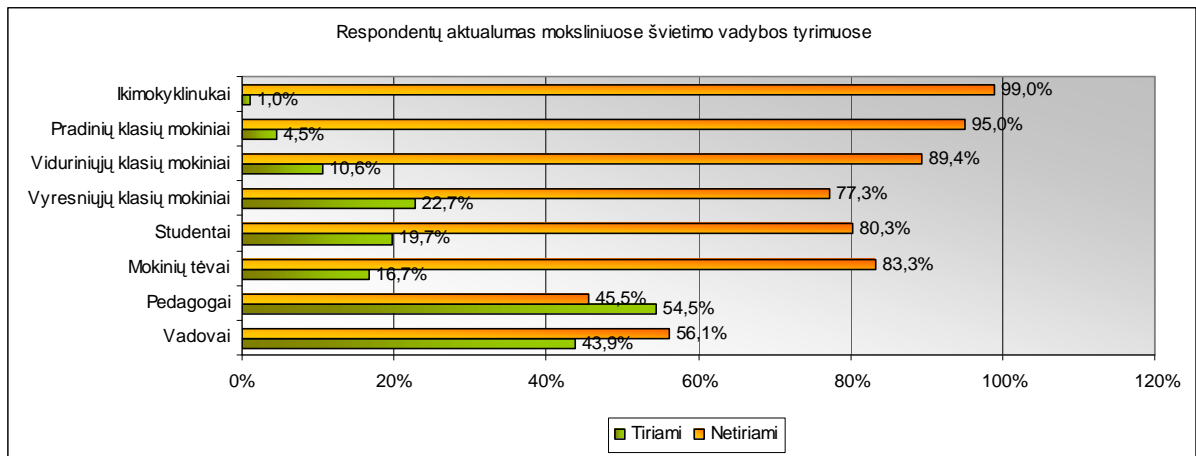
10 pav. Anketų tipų naudojimo intensyvumas švietimo vadybos sritys tyrimuose.

Lyderiaujantis empirinio tyrimo metodas – apklausa. Vėlgi pasitvirtina mokslininkų išsakytos mintys (žr. 36 p. 1 pastraipa). Tai struktūrinė respondentų apklausos procedūra, atliekama spausdintų klausimynų – anketų pagalba ir padedanti sužinoti didelės respondentų grupės nuomonę. Klausimai anketose gali būti atviri, t.y. neribojantys respondento noro pasisakyti, ir su tam tikrais atsakymų variantais. Struktūruoti klausimai, atsakymus į kuriuos tenka pasirinkti iš duotųjų, leidžia greičiau ir tiksliau užkoduoti atsakymus, o tuo pačiu – ir apdoroti tyrimo rezultatus (Kardelis, 2002). Pasirodo, tai priimtinausias ir turbūt aiškiausias mokslininkams tyrimo metodas. Dažniausiai švietimo vadybos tyrimuose naudojamos uždaro tipo anketa (2 priedas, 25 pav.). Tokie klausimynai reikalauja iš autoriaus gebėjimų efektyviai operuoti turimomis teorinėmis ir praktinėmis žiniomis, tačiau pats rezultatų apdorojimas reikalauja mažesnių sąnaudų. Tokiuose tyrimuose paliekama ne tokia plati erdvė interpretacijoms. Anot Bitino (1998), tokios apklausos procedūros labiausiai tinka tiems reiškiniams tyrinėti, kurie bent iš dalies jau yra pažinti. Atviro tipo anketa (jų buvo 9,6% 1990-2005 m. atliktų tyrimų) reikalauja jau kokybinio tyrimo metu gautų duomenų analizavimo. Tokie tyrimai neturi griežtos struktūros, todėl kartais tai laikoma netgi apsunkinančiu patį tyrimo procesą faktoriumi. Atsakymų į atvirus klausimus analizė reikalauja iš tyrėjo nestandartinio mąstymo, indukcinio mąstymo stimuliacijos. Žinoma, svarbu įvertinti, kad anketa su atviro tipo klausimais reikalauja ir didesnių paties respondento laiko sąnaudų. Mišraus tipo anketa taip pat nėra itin populiarios. Jos naudotos 20,6% atliktų apklausų. Tokių tyrimo

instrumentą pasirinkę mokslininkai derina kokybinės ir kokybinės analizės elementus, siekdami kuo įvairiapusiškesnio tyrimo objekto atskleidimo.

Kitų tyrimo metodų – metaanalizės, testavimo, ekspertų vertinimo, stebėjimo, eksperimento – taikymas yra pakankamai retas. Jie reikalauja didesnės paties tyrėjo kompetencijos, papildomų laiko ir išteklių sąnaudų, derinat keletą metodų. Apklausa ir literatūros šaltinių analizė savo esme yra prieinamesnės, jei vertinti jas pagal ekonomiškumo kriterijus.

Tyrimo pradžioje buvo siekta įvertinti ir tokių tyrimų metodų kaip teorinis modeliavimas, istorinė-lyginamoji analizė taikymo dažnumą, tačiau jokių duomenų apie šių metodų pritaikomumą 1990-2005 m. vykdytuose švietimo vadybos srities tyrimuose neaptikta. Ši faktą reikėtų vertinti turint omenį švietimo vadybos kaip mokslinės srities novatoriškumą.

11 pav. Respondentų grupių aktualumo pasiskirstymas švietimo vadybos srities tyrimuose.

2.4.2.6. Respondentų tikslinių grupių pasirinkimo tendencijos moksliniuose tyrimuose. Švietimo vadybos srities tyrimams, kaip aktualią respondentų grupę, mokslininkai dažniausiai renkasi mokyklų vadovus (11 pav.). Tai galima paaiškinti pirmiausia švietimo vadybos kaip mokslinės disciplinos kryptingumu. Kita vertus, švietimo sistemos pokyčius dažniausiai vertina kaip tik mokyklų vadovai. Mokslininkai tikisi, kad jie apibendrins visų mokyklos sričių veiklos efektyvumą. Tuo labiau, kad iš mokyklos vadovų yra reikalaujama šios srities dokumentacijos žinojimo, gebėjimų pateikti pasiūlymus jiems tobulinti ar keisti. Ir patiems vadovams keliami nauji strateginio mąstymo reikalavimai, kas sulaukia taip pat gana skirtingų atgarsių.

Kita dažniausiai pasitaikanti švietimo vadybos srities mokslinių tyrimų respondentų grupė – pedagogai. Mokytojas yra laikomas tam tikra mokyklos bendruomenės dalimi, kuria iš esmės ir remiasi mokyklos kaip institucijos egzistavimas. Mokytojas yra suinteresuotas kurti tokias sąlygas mokykloje, kurios ne tik atitiktų jo paties interesus, bet ir būtų tinkamos klientams – mokiniams ir

jų tėvams, kas leistų atsilaukti gana konkurencingoje šių dienų situacijoje. Mokytojų apklausa buvo organizuota 54,5% 1995-2005 m. organizuotuose švietimo vadybos srities tyrimuose. Mokytojams šis laikotarpis buvo aktualus ne tik kardinaliai pasikeitusios ideologijos atžvilgiu. Kito ir pats ugdymo procesas, vis daugiau dėmesio skiriama mokinių socialiniams gebėjimams, todėl mokytojas atsiduria pakankamai sudėtingoje padėtyje, kai reikia ne tik atitikti Bendrosiose programose ir standartuose keliamus reikalavimus, bet dar ir siekti, kad gaunamos žinios būtų tikrai aktualios gyvenimiškai patirčiai, kad būtų ugdomi ir mokinių socialiniai gebėjimai.

Trečia reikšmingiausia švietimo kaitos vertintojų grupė – vyresniųjų klasių mokiniai. Jie kaip respondentai dominuoja 22,7% tyrimų. Viduriniųjų klasių mokiniai kaip respondentai dalyvavo 10,6%, pradinių klasių mokiniai – 4,5% visų 1990-2005 m. organizuotų tyrimų. Mažiausiai buvo tirtas ikimokyklinukų požiūris, dalyvavimas. Tokios tendencijos pirmiausia yra apsprendžiamos amžiaus kriterijumi, kuris sudaro prielaidas aktualios informacijos apie švietimo kokybės vertinimą gavimui. Mokiniai buvo prašomi išsakyti savo nuomonę apie įvairius mokyklos aplinkoje vykstančius procesus. Labai aktualiais laikomi mokinių vaizdiniai apie kintančius santykius mokyklos aplinkoje ir galimybes juos įtakoti. Švietimo vadybos srities mokslininkams aktuali ir mokinių padėtis nuolat besikeičiančioje mokyklos bendruomenėje. Kur kas sudėtingesnis mokytojo ir mokinio santykis, akcentuojama abipusė priklausomybė, keičiasi socialinio mokinio vaidmens suvokimas.

Mokinių tėvų požiūris į švietimo sistemos analizą 16,7% tyrimų. Tėvai sudaro kitą svarbią mokyklos bendruomenės dalį. Jie labiau nei mokiniai suvokia savo kaip ugdymo proceso organizatorių vaidmenį, svariau išsako nuomonę ir net reikalavimus. Tačiau viena pagrindinių mokyklos kaip bendruomenės problema visgi lieka sudėtingi bendradarbiavimo ryšiai, kartais net neaktualizuojama visų dalyvių atsakomybė.

19,7% tyrimų respondentai pasirinkti studentai. Dažniausiai tai švietimo srities būsimieji specialistai. Labai svarbios tos nuostatos, kurios yra ugdomos aukštąjį išsilavinimą teikiančioje institucijoje. Kita vertus, labai svarbu, kiek patys universitetai ar kitos aukštojo mokslo institucijos geba aktualizuoti švietimo sistemos realybę ir kurti tokias programas, kurios padėtų studentui suvokti tikrąją padėtį ir pasirengti konkrečiam darbui ne tik teorine, bet ir praktine prasme.

Tyrimo imties pasirinkimo ypatumai. Apibrėždami tyrimo imtį mokslininkai retai siekia išsamiau apibūdinti visą tiriamųjų populiaciją (2 priedas, 29 pav.). Dažniausiai tyrimams pasirenkama 101-200 respondentų imtis (2 priedas, 28 pav.). 21% 1990-2005 m. "Acta pedagogica Vilnensia", "Pedagogikoje", "Tiltuose" ir "Socialiniuose moksluose" publikuotų tyrimų apsiribojama tyrimo imtimi iki 100 tiriamųjų įtraukimu, o 34% mokslininkų darbų imtis išauga nuo 101 iki 200. Dar 10% publikuotų mokslinių publikacijų priskiriami 201-300 respondentų kategorijai. Mažiausia moksliniam tyrimui pasirinkta imtis – 23, o didžiausia net 6186 respondentai

(3 priedas, 3 lentelė). Akivaizdu, kad tyrimo imties dydis yra priklausomas nuo tyrimo tematikos ir galimybės analizuoti kuo daugiau duomenų. Maksimalią respondentų imtį tendencinga priskirti mokinių populiacijos tyrimams, tačiau vadovų ir tėvų dalyvavimas tyrimuose yra mažesnis. Svarbu įvertinti ir respondentų pasiekiamumo faktorių. Vėlgi lengviau organizuoti tyrimą, kuriame dalyvauja mokiniai ar studentai, nei tyrimą, nukreiptą į vadovų ar tėvų nuomonių analizę. Žinoma, mažesnės apimties yra tyrimai, kurie remiasi mokslinės literatūros šaltinių ar dokumentų analize.

2.4.2.7. Tyrimų faktinės medžiagos šaltiniai pagal mokslinį aktualumą švietimo vadybos srities tyrimuose. Anot Kardelio (2002), nuomonės, požiūriai, nuostatos kaip tyrimo empirinių duomenų šaltiniai yra priskiriami kokybiniais požymiais, o šie pakankamai sunkiai susiejami su kiekybinėmis charakteristikomis, todėl tyrėjams reikalinga tikrai aukšta tyrinėjamos srities kompetencija. Švietimo vadybos srities 1990-2005 m. atliktų mokslinių tyrimų publikacijų tendencijų tyrime paaiškėjo, kad dažniausiai mokslininkai remiasi visgi respondentų nuomone apie tyrimų dalykus (2 priedas, 26 pav.). 39,6% tyrimų svarbiausiu orientyru buvo tiriamųjų nuomonė apie švietimo sistemos pokyčius, apie tam tikras naujas tradicijas ir pan. Vadinasi, svarbiausiu švietimo vadybos srities tyrimu objektu visgi tampa pats susidariusios padėties vertinimas. Su tokiomis tendencijomis galima sieti požiūrio kaip faktinės medžiagos šaltinio pakankamai dažną tyrimą. Respondentų požiūris į tyrinėjamus dalykus aptiriamas 17,8% keturiuose svarbiausiuose mokslinių leidinių publikacijų.

Šiek tiek mažiau nei nuomone, mokslininkai remiasi dokumentų analize. 36,6% per nepriklausomybės laikotarpį atliktų švietimo vadybos srities tyrimų pagrindu tapo kaip tik įvairios dokumentacijos peržiūra. Švietimo vadybos srities mokslininkams aktualiausi Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojantys dokumentai (2 priedas, 27 pav.). Jais dažnai remiamasi, siekiant nustatyti objektyvius veiklos vertinimo kriterijus. Kitiems dokumentams - strateginiams planams, programoms, archyvinei medžiagai ir net moksliniams studentų darbams – skiriama daug mažiau dėmesio.

Rečiausiai siekiama išsiaiškinti nuostatas į tyrinėjamus dalykus. Savo esme šis tyrimo medžiagos šaltinis yra pakankamai sudėtingas ir sunkiai pamatuojamas kiekybinėmis charakteristikomis. Dar mažiau švietimo vadybos srities tyrimuose skiriama dėmesio tokiems duomenų šaltiniams kaip elgesys ar elgesio orientacija. Tokių tyrimų 1990-2005 m. mokslinėse publikacijose pavyko aptikti vos 3%.

IŠVADOS

⇒ Nuo 1990 m. švietimo vadybos tyrimai dažniausiai yra orientuojami į esamos situacijos aptarimą. Palaipsniui auga mokslinių publikacijų, kuriose svarbiausiu tikslu tampa apibrėžti švietimo vadybos kaip mokslinės disciplinos istorines prielaidas ir vystymosi tendencijas, skaičius.

⇒ Nuo 1995 m. švietimo vadybos srities tyrimuose analizuojami švietimo institucijų veiklos ypatumai. Tyrimų objektu neretai tampa nuolat besimokančios organizacijos modelis, vis dažniau kalbama ne tik apie išorinį, bet ir vidinį vertinimą, verčiantį pačią instituciją ieškoti naujų būdų išlikti konkurencinėje aplinkoje. Atsiranda ir atskira tyrimų grupė, kuri yra orientuojama konkrečiai į švietimo vadybos, kaip mokslinės disciplinos, konkretizavimą.

⇒ 2001-2003 m. pagal švietimo vadybos tyrimų gausumą laikomas tam tikru šios srities aktualumo pakilimo laikotarpiu. Šį laikotarpį galima apibūdinti kaip bandymą, remiantis švietimo reformos pokyčių pagrindinių tendencijų išaiškinimu, numatyti tolimesnes švietimo sistemos raidos gaires.

⇒ Pastarųjų metų švietimo vadybos srities tyrimams būdinga tematinė įvairovė. Nebeapsiribojama mokyklos ir aukštosios mokyklos veiklos vertinimu, vis dažniau tyrinėjami profesinės mokyklos, ikimokyklinių ir alternatyvių ugdymo įstaigų ypatumai. Siekiama pateikti šių institucijų problemų – finansinių, programų sąryšio su nuolat kintančia socialine realybe, veiklos optimizavimo – sprendimo būdus.

⇒ Nepaisant to, kad pastaruosiu metu labai daug diskutuojama apie komandinio darbo efektyvumą, galimybes apimti daugiau tyrinėjamo reiškinio aspektų, didelė dalis švietimo vadybos srities mokslinių tyrimų yra atliekami vieno autoriaus.

⇒ Švietimo vadybos srities tyrimų publikacijų autorių lytis nėra aktualus straipsnio kokybę nurodantis kriterijus. Tačiau ir ši sritis yra siejama lyties stereotipiškumo tendencijų. Pirmuosius švietimo vadybos srities tyrimus dažniausiai inicijavo moterys, vėliau dominavimą perėmė mokslininkai vyrai. 1995-1999 m. švietimo reformos vyksmo tendencijas tyrė tiek vyrai, tiek moterys, o pastaruosiu metu vis dažniau publikuojami moterų mokslininkų darbai.

⇒ 1990-2005 m. švietimo vadybos srities tyrimai dažniausiai publikuojami „Pedagogikoje“ ir „Socialiniuose moksluose“.

Švietimo vadybos srities tyrimų aktualumas kyla nuo 1995 m., kuomet vis dažniau keliamas klausimas apie tai, kaip būtų galima įvertinti pokyčius švietimo sistemoje. Pastaraisiais metais švietimo vadybos srities tyrimų gausėja ir ši mokslinė disciplina yra pakilimo etape.

⇔ Tolygiausia švietimo vadybos srities tyrimų publikavimo raida pastebima Vilniaus pedagoginio universiteto leidžiamoje „Pedagogikoje“. Šis leidinys yra dažniausiai siejamas su švietimo vadybos moksliniais tyrimais.

⇔ Švietimo vadybos srities tyrimus inicijuojantys mokslininkai savo tyrimų rezultatus yra linkę publikuoti tame moksliniame žurnale, kurio leidyba priklauso jų mokslo ar darbo institucijai.

⇔ Daugiausia švietimo vadybos srities mokslinių publikacijų parengė Kauno technologijos universiteto mokslininkai.

⇔ 1990-2005 m. publikuotų tyrimų analizėje teorinių samprotavimų analitikai nežymiai dominuoja empirinių duomenų rinkėjų atžvilgiu, todėl švietimo vadyba lieka teorine disciplina.

⇔ Švietimo vadybos srities tyrimai dažniausiai remiasi kiekybine duomenų analize. Itin menka mokslinių publikacijų kokybinių tyrimų tradicija, tačiau vis dažnesnis švietimo vadybos srities tyrimuose yra kokybinės ir kiekybinės metodikos derinimas.

⇔ Švietimo vadybos tyrimai yra orientuojami į momentinę situacijos analizę. Ilgalaike švietimo sistemos pokyčių stebėjimo analize pagrįsti vos keletas mokslinių šios srities publikacijų.

⇔ Švietimo vadybos srities tyrimus atliekantys mokslininkai dažniausiai savo tyrimų objektu pasirenka bendrojo lavinimo mokyklos veiklos aspektus. Ši tendencija gali būti siejama su realiai atpažįstamu švietimo reformos atspindžiu šios institucijos veikloje.

⇔ Švietimo vadybos funkcijų analizė šios srities mokslinių tyrimų publikacijose yra pakankamai reta. Dažniausiai mokslininkai siekia nusakyti įvairius vadovavimo aspektus, pagrįsti švietimo priežiūros gaires ir apibrėžti planavimo proceso ypatumus.

⇔ Daugiausia mokslinėje periodikoje paskelbta straipsnių švietimo kaitos aspektų išaiškinimui. Mažiausiai dėmesio skiriama tokių problemų, kaip materialinės bazės, vadovų kvalifikacijos tobulinimo, pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo, švietimo struktūros elementų, išaiškinimui.

⇔ Švietimo vadybos srities publikacijų struktūros elementai yra tiesiogiai priklausomi nuo laikotarpio diktuojamų ir redakcinės komisijos aktualizuojamų reikalavimų moksliniams darbams. Labiausiai reikalingu tyrimo pristatymo elementu yra laikomas tyrimo tikslas. Panašiai vertinamas ir tyrimo objekto formulavimas. Tyrimo uždavinių formulavimo negalima laikyti aktualių publikacijos įvado struktūros elementu. Kur kas reikšmingiau mokslinėje publikacijoje yra aptarti tyrimo metodiką.

⇔ Tyrinėjant švietimo vadybos srities mokslines problemas remiamasi pirmiausia išsamia literatūros šaltinių analize. Pagal populiarumą galima išskirti ir įvairių apklausos procedūrų naudojimą. Kitų tyrimo metodų – metaanalizės, testavimo, ekspertų vertinimo, eksperimentų – taikymas pakankamai retas.

⇒ Švietimo vadybos srities tyrimuose dažniausiai organizuojamos vadovų apklausos. Iš jų tikimasi nuoseklaus švietimo reformos ir naujų švietimo sistemos raidos tendencijų vertinimo.

⇒ Švietimo vadybos srities mokslininkai optimaliausia šios mokslinės disciplinos reiškinį tyrimo imtimi laiko 101-200 respondentų, tačiau priklausomai nuo tyrimo sumanymo galima išskirti pakankamai dideles tiriamųjų imties amplitudes. Tyrimo imties charakterizavimas retai siejamas su visos populiacijos ypatumų išskyrimu.

⇒ Respondentų nuomonė yra aktualiausias švietimo vadybos srities mokslinių publikacijų rengimo šaltinis. Nuomonė ir požiūris sudaro esminę švietimo sistemos vertinimų dalį. Taip pat švietimo vadybos srities mokslininkai mano reikalinga apibrėžti ir švietimo sistemos raidos tendencijas moksliniuose dokumentuose. Čia didžiausias dėmesys sutelkiamas į švietimo sistemą reglamentuojančius konstruktus.

⇒ Švietimo vadybos srities tyrimai yra konstruojami teorinės analizės pagrindu. Ji yra parengiama remiantis tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių teoriniais traktatais ir tyrimų aprašymais. Visgi labiau akcentuojama mūsų mokslininkų sukaupta patirtis. Pats literatūros šaltinių naudojimo faktas ir tų šaltinių gausa priklauso nuo konkretaus tyrimo sumanymo ir metodologijos.

REKOMENDACIJOS

Akivaizdu, kad tyrimo rezultatai iš esmės patvirtino tyrimo pradžioje keltas hipotezes. Švietimo vadybos tyrimų publikacijos po nepriklausomybės paskelbimo plėtojasi tikrai nenuosekliai ir toli gražu neapima visų vadybos srities tyrinėjamų reiškinių. Publikacijų autoriai dažniausiai susitelkia ties pačiu vadovavimo reiškiniu ir įvairiais jo aspektais, o kitos aktualios tendencijos lieka pamirštos. Išanalizavus straipsnius, remiantis orientacijos į empiriką arba teoriją kriterijumi, paaiškėjo, kad teorinio pobūdžio tyrimai nežymiai dominuoja prieš empirinio pobūdžio, todėl švietimo vadyba išlieka teorine disciplina.

Dažniausiai analizuojamos mokslinių tyrimų temos – švietimo reforma bei švietimo sistemos dalyvių santykių aspektai, reakcija į pasikeitusius vaidmenis. Tačiau nė viename švietimo vadybos srities tyrime neaptariama jokia tų problemų sprendimo strategija. Dažnai tiesiog apsiribojama bendrais patarimais ir rekomendacijomis. Tiesiog švietimo vadybos srities tyrimų publikacijos yra labiau orientuotos į esamos situacijos vertinimą, o ji nesiejama su kultūrinio ir socialinio kontekstu, neįvertinamos pačios bendruomenės pastangos keistis ar išlaikyti esamą struktūrą. Retai grįžtama prie tos pačios problemos nagrinėjimo, todėl nėra švietimo vadybos tyrimų tęstinumo.

Švietimo vadybos srities publikacijose dažniausiai aptariamos bendrojo lavinimo mokyklos ir jų funkcionavimas. Tačiau juk švietimo sistemos struktūroje yra ir kitų aktualių, dėmesio reikalaujančių komponentų. Per mažai pažįstama ikimokyklinio ugdymo sritis. Čia taip pat svarbu įvertinti ugdymo turinio kokybę, mokytojo kompetencijos plėtotės ir finansavimo klausimus. Mažai domimasi ir įvairaus lygio profesinio rengimo institucijomis. Jų veikla yra itin sudėtinga, derinami net keli mokymo ir specialybinio rengimo būdai, o kiek tai efektyvu ir reikalinga būtų galima sužinoti tik švietimo vadybos srities tyrimų dėka. Be to, jei jau kalbama apie mokyklų ir universitetų programų suderinamumą, kodėl ne taip pat išsamiai turėtų būti aptariama ir profesinių mokyklų bei bendrojo lavinimo mokyklų programų dermė.

Švietimo vadybos srities tyrimuose pasigendama ir švietimo sistemos materialinės bazės įvertinimo. Juk ši sritis taip pat aktuali, čia taip pat reikalingas balansas ir reagavimas į trūkumą ar perteklių.

Kita akivaizdi mokinių publikacijų rengimo problema - bendros struktūros standartų nebuvimas. Dažnai ir patys moksliniai leidiniai yra atlaidūs vieno ar kito struktūrinio komponento nebuvimui. Tačiau kaip tik bendra struktūra ir raiška padėtų greičiau pažvelgti į švietimo vadybos kaip mokslinės srities objektų tyrinėjimo išsamumą ir sistemingumą.

Šie trūkumai yra tam tikros rekomendacinės kryptys švietimo vadybos srities tyrimų organizavimui.

DISKUSIJA

Šis magistro darbas apima švietimo vadybos, kaip pakankamai naujos ir aktualios mokslinės disciplinos, tyrimų tendencijų apibendrinimą. Pirmiausia buvo siekiama apibrėžti bandymus sisteminti švietimo vadybos srities tyrimų objektus ir tų bandymų rezultatus. Nepaisant įvairių mokslininkų pastangų švietimo vadybos tyrimai dar nebuvo išsamiai ir nuosekliai kategorizuojami, nebuvo išskirti konkretūs to kategorizavimo kriterijai. Paaiškėjo, kad švietimo vadybos tyrimų tematinės tendencijos yra neatsiejamos nuo švietimo reformos vyksmų analizės, atskirų jos etapų įvertinimo ir tolimesnių orientacijų numatymo. Taip pat buvo apibrėžtos ir švietimo vadybos tyrimų metodologinės orientacijos.

Kaip tik remiantis tokia tematikos ir metodologijos analize, sukurtas tyrimo instrumentas, kuriuo buvo siekiama atlikti švietimo vadybos srities tyrimų tendencijų analizę. Tyrimo instrumentu pavyko nustatyti net ir tematikos tendencijų ypatumus, jų priklausomybę nuo chronologinių charakteristikų. Šio magistro darbo tyrimo atlikimo metodologija buvo siejama su maksimalaus išsamumo leidžiančia pasiekti kokybinių ir kiekybinių metodų derme. Moksliniai tyrimai taip pat buvo grupuojami pagal tyrimų autorius charakterizuojančius duomenis, tyrimo būdo vyravimą, tyrimo objekto pasirinkimo kryptingumą, naudojamus metodus, pačios tyrimo publikacijos struktūrinius ypatumus, aktualiausių respondentų grupių išskyrimo dėsninumus ir faktinės tyrimų medžiagos šaltinius. Todėl sukurta gana išsami 1995-2005 m. švietimo vadybos srities tyrimų, publikuotų „Pedagogikoje“, „Acta pedagogica Vilnesia“, „Socialiniuose moksluose“ ir „Tiltuose“, tendencijų analizės sistema, leidusi išskirti dėsninumus, kurie jau tampa tam tikromis rekomendacijomis švietimo vadybos srities tyrimams organizuoti.

Mokslinių tyrimų publikacijų metodologinių ir tematinių tendencijų analizė buvo orientuota į populiariausių mokslinių leidinių švietimo vadybos srities publikacijų aptarimą. Tačiau pati mokslinė tema dar labiau atsiskleistų, jei į tyrimą būtų įtraukiama ir kitų universitetų bei tyrimo centrų leidžiamų mokslinių periodikos leidinių, konferencijose skaitytų pranešimų ir net disertacijų ar magistro darbų analizė. Švietimo vadybos sritis ir yra ypatinga tuo, kad apima labai daug mokslinės veiklos aspektų. Todėl šių tendencijų struktūra ir raiška turėtų būti tiriama siekiant apibendrinti kaip galima daugiau šių sričių. Be to, būtų prasminga nustatyti tam tikrus švietimo vadybos tyrimų dėsninumus kokybiniais tyrimų metodais, o po to juos validuoti kiekybiniais parametrais. Vis dar aktuali yra švietimo vadybos mokslinio ištirtumo problematika. Analizuojant švietimo vadybos srities tyrimų tendencijas, pravartu nustatyti, kokiame lygmenyje yra analizuojama pati problema: mokslinėse publikacijose, magistro darbuose, disertacijose ir pan.

LITERATŪRA

1. Andriekienė, R. M., Kriščiūnienė (2004). Ikimokyklinių įstaigų vadybos optimizavimo strateginiai orientyrai. *Tiltai*, 17, p. 5 – 20.
2. Andriekienė, R.M., Žilinskienė, L. (2004). Vadovavimas pradinės ir pagrindinės mokyklos perimamumui: strateginis aspektas. *Tiltai*, 17, p. 21 – 31.
3. Arbatauskas, A. (1997). Mokyklos vadovų kvalifikacijos kokybės tobulinimas. *Acta paedagogica Vilnensia*, 4, p. 100 – 117.
4. Barkauskaitė, M. (1997). Devintų klasių mokinių nuostatų, vertybių ir vertinimų tyrimas. *Švietimo studijų sąsiuvinis* 3. Vilnius.
5. Barkauskaitė, M. (1997a). Lietuvos švietimo reformos eigos tyrimai. *Švietimo studijų sąsiuvinys*, 3 t. Vilnius: Solertija, p. 6-51.
6. Barkauskaitė, M. (1997b). Lietuvos švietimo sistemos kaitos vertinimai. *Pedagogika*, 34, p. 19-29.
7. *Bendrojo lavinimo švietimo įstaigų tinklo pertvarkymo gairės*. Švietimo ir mokslo ministro 1999 02 04 įsakymas. Nr. 150. [Internetė]. [žiūrėta 2005-12-16]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/99_150.htm>.
8. Beresnevičienė, D. (1995). *Nuolatinis mokymasis Lietuvoje*. Vilnius: Pedagogikos institutas.
9. Bitinas, B. (1998). *Ugdymo tyrimų metodologija*. Vilnius: Jošara.
10. Bosas, J. (1980). Apie mokyklos vadovo etiką. Kn. *Mokyklų valdymo tobulinimo klausimai*. Sud. R. Cibulskas. Vilnius: PMTI, p. 74 – 79.
11. Bruzgelavičienė, R. (2001). *Lietuvos švietimo kaita. Švietimo reformos darbai tūkstantmečių sandūroje: tendencijos, lūkesčiai*. Vilnius: Garnelis.
12. Cibulskas, G. Janiūnaitė, B. (2005). Pasipriešinimas edukaciniams pokyčiams: švietimo subjektams įtaką darnačių veiksmų susikirtimo ir išsiskyrimo erdvė? *Socialiniai mokslai*, 3 (49), p. 66 – 85.
13. Charles, C.M. (1999). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
14. Černius, V.J. (1993). Mokykla: organizacija, bendravimas, vadovavimas. Kn.: Derškevičius, P. (sud.) *Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, p. 240 – 262.
15. Dapkienė, S. (2002). Klasės mokinių savivalda – klasės bendruomenės organizavimo metodas. *Pedagogika*, 56, p. 52 – 57.
16. Daubarienė, A. (1995). Socialinių pokyčių įtaka švietimo kaitai Lietuvoje nuo 1988 m. *Socialiniai mokslai: Sociologija*, 2(3), p. 74 – 75.

17. Dereškevičius, P., Rimkevičienė, V., Targamadžė, V. (2001). *Mokyklos nelankymo ir antramečiavimo kaina*. Vilnius: Atviros Lietuvos fondo švietimo studijų centras.
18. Dobranskienė, R. (1996). *Mokyklos gyvenimo tvarkymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
19. Galinienė, B., Miškinis, A. (2005). Financing of Studies at Universities: Mapping out Lithuanian Solutions. *Socialiniai mokslai*, 4(50), p. 68 – 76.
20. Grabauskienė, A. (1990). Mokymo rezultatų tikrinimo ir vertinimo perimamumas. *Pedagogika*, 26, p. 38 – 45.
21. Gurskienė, O., Laužackas, R. (2001). Profesinio rengimo reformos raidos Lietuvoje įvertinimas. *Pedagogika*, 51, p. 3 – 16.
22. Indriūnas, A. (1971). *Vadovavimo technika*. Vilnius: Mintis.
23. Jackūnas, Ž. (1997). Lietuvos švietimo istorinės raidos bruožai. *Ugdymo problemos*, 1, p. 4 – 51.
24. Jackūnas, Ž. (1993). Lietuvos švietimo plėtotė Europos edukacinių nuostatų kontekste. Kn.: *Lietuvos švietimo reformos gairės*. Sud. P. Dereškevičius. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, p.8 – 24.
25. Jackūnas, Ž. (1996). Švietimo reformos esmė ir raidos bruožai. *Mokymo ir auklėjimo klausimai*, 27, p. 4 – 17.
26. Jackūnas, Ž., Lukšienė, M. (1997). Gairės Lietuvos švietimo plėtotės ir ugdymo kokybės monitoringo sistemai kurti. Kn.: *Ugdomasis inspektavimas*. Vilnius: Leidybos centras, p. 8 – 17.
27. Jakavičius, V. (1998). Doktorantūros studijos Lietuvoje: metodologiniai ir didaktiniai aspektai. *Socialiniai mokslai*, 2(15), p. 75 – 80.
28. Janiūnaitė, B. (1999). *Kai kurie papildymai O. Voverienės straipsniui* [Internete]. [žiūrėta 2005-11-12]. Prieiga per internetą: <<http://news.mireba.lt/ml/196/papildymai.htm>>.
29. Jovaiša, L. (2002). Apie LR švietimo įstatymo projekto pirmąją 2001 10 12 redakciją. *Acta paedagogica Vilnensia*, 9, p. 311 – 315.
30. Jucevičienė, P. (1998). Lietuvos šiuolaikinis aukštasis mokslas - situacija ir perspektyvos. Kn.: *Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimui*. Sud. P. Jucevičienė. Kaunas: Technologija.
31. Jucevičienė, P. (1996a). *Organizacijos elgsena*. Kaunas: Technologija.
32. Jucevičienė, P. (1996b). Universitetų reforma: save ugdančios organizacijos koncepcija ir jos realizavimo reikšmė. *Acta paedagogica Vilnensia*, 3, p. 17 – 31.
33. Juozaitienė, L., Staponkienė, J. (2002). *Verslo ir vadybos įvadas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

34. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex leidykla.
35. Kraujutaitytė, L. (1997). Aukštojo mokslo demokratiškumas. *Socialiniai mokslai: edukologija*, 3(12), p. 80 – 88.
36. Kučinskienė, R., Kučinskas, V. (2005). Studijų kokybės sistemos kūrimas ir valdymas. *Acta paedagogica Vilnensia*, 14, p. 187 – 198.
37. Kuolys, D. (1997a). Ugdymo turinio kaita ir mokykla. Kn.: *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas*, 3 t. Vilnius: VPU, p. 7 – 11.
38. Kuolys, D. (1997b). Ugdymo turinio kaita – priimti ir nepriimti iššūkiai. *Lietuvos mokyklai – 600 metų: konferencijos pranešimų medžiaga* [Vilnius, 1997 m. balandžio 25 – 26 d.]. Vilnius: Vilniaus pedagogikos institutas, p.72 – 78.
39. Laužikas, J. (1993). *Rinktiniai raštai*. T.I.Kaunas: Šviesa.
40. Leontjeva, E. (2000). Bus griūčių, bus ir pakilimų. *Dialogas*, 2000 12 15 [Internete] [žiūrėta 2005 10 14]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrinka.lt/Straipsnis/Dialogas.phtml>>.
41. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų bendrosios programos I-X klasei* (1997). Sud. Ž. Jackūnas, D. Kuolys, M. Lukšienė. (1997). Vilnius: Leidybos centras.
42. Lietuvos mokslo tarybos reikalavimai straipsniams (2000). *Acta paedagogica Vilnensia*, 7 [Internete]. [žiūrėta 2006-02-24]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/acta_pae/atmena.php>.
43. *Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas* [Internete]. [žiūrėta 2005-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=211739&Condition2=>>>.
44. *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas* [Internete]. [žiūrėta 2005-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://jms.lei.lt/old/documents/Mokslo%20ir%20studiju%20istatymas.doc>>.
45. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*. Žin., 1991, Nr.23-593.
46. *Lietuvos švietimo koncepcija* (1992). Sud. M. Lukšienė. Vilnius: Leidybos centras.
47. Lileikienė, A., Šaparnis, G., Tamošiūnas, T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
48. Linkaitytė, G. M., Lukšytė D. (2003). Pasirengimas mokytis visą gyvenimą: savivalda pagrįsto mokymosi modelis. *Pedagogika*, 69, p. 124 – 131.
49. Lukoševičius, A., Tījūnėlienė, O. (2002). Pedagogų rengimo Lietuvos aukštosiose mokyklose situacija: studentų požiūris. *Pedagogika*, 74, p. 7 – 13.
50. Luobikienė, I. (2000). *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija.
51. Mačerinskienė, I. (1996) Lietuvos švietimo sistemos valdymo pokyčiai 1990 – 1994 metais. *Socialiniai mokslai: Edukologija*, 1 (5), p. 59 – 71.

52. Merkys, G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys (paskaitų konspektas)*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
53. Merkys, G. (2000). *Ugdymo tyrimų sociolultūrinių ir metodologinių pradų vienovė*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
54. Meškauskas, R. (1972). *Vadovavimas ir kontrolė mokykloje*. Vilnius: RMTI.
55. Mikoliūnienė, V. (1996). *Vadybos pradmenų ugdymosi būdai*. Vilnius: Lietuvos pedagogų kvalifikacijos institutas.
56. Mikoliūnienė, V. (2000). *Vadovas mokyklos kaitos procese*. Vilnius: Pedagogų profesinės raidos centras.
57. Mikoliūnienė, V. (2003). Valdymo (savivaldos) ir organizavimo veiklos mokymosi vaidmuo vadovo darbe siekiant ugdymo institucijos pokyčių. *Pedagogika*, 69, p. 202 – 206.
58. Miškinis, K. (1982). *Prie mokyklos vairo*. Kaunas: Šviesa.
59. Miškinis, K. (1987). *Vadovavimo mokyklai pagrindai*. Vilnius: Mokslo leidykla.
60. Mokymosi visą gyvenimą finansavimo būklė (2004). *Švietimo naujienos*, 13 (Rugpjūtis, 2004) [Intenete]. [žiūrėta 2005 10 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.takas.lt/svietimas/il/il.php?st=3&msgid=323>>.
61. Monkevičienė, O. (1992). Ikimokyklinio ugdymo gairės. Kn.: *Demokratinė švietimo reforma Lietuvoje - esmė ir organizacija*. Vilnius: VPU leidykla.
62. *Nacionalinis švietimo plėtotės raportas*. Sud. R. Bruzgelevičienė [Internete]. [žiūrėta 2005-10-18]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/apzvalga.htm>.
63. Paurienė, A. (1980). Darni mokyklos vadovų ir mokytojų kolektyvo sąveika – svarbus mokymo ir auklėjimo efektyvinimo veiksnys. Kn.: *Mokyklų valdymo tobulinimo klausimai*. Sud. R. Cibulskas. Vilnius: PMTI, p. 51 – 69.
64. Petrauskaitė, R., Kučinskas, V. (1998). Mokytojų rengimo problemos ir perspektyvos užsienyje ir Lietuvoje. *Acta paedagogica Vilnensia*, 5, P. 61 – 73.
65. Rajeckas, V. (1991). Mokymo perimamumas vidurinėje ir aukštojoje mokyloje. *Pedagogika*, 26, p. 3 – 21.
66. Ratkus, J. (1980). Apie mokyklų inspektoriaus veiklos racionalų organizavimą. Kn.: *Mokyklų valdymo tobulinimo klausimai*. Sud. R. Cibulskas. Vilnius: PMTI, p. 42 – 46.
67. Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
68. Reikalavimai leidinyje „Socialiniai mokslai“ publikuojamiems mokslo darbams [Internete]. [žiūrėta 2005-10-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmokslai.ktu.lt/reikalavimai.pdf>>.

69. Ruškus, J., Vaitkevičienė, A. (2002). Sutrikusio intelekto jaunuolio elgsenos prasmės beišskant. Kokybinio tyrimo taikymo negalės srityje galimybės. *Specialusis ugdymas. Mokslo darbai*, 2 (7), 75-82.
70. Simonaitienė, B. (2001). Mokyklos kaip besikeičiančios organizacijos tyrimo metodologija: koncepcijos, kriterijai, indikatoriai. *Socialiniai mokslai* 2(28), 44-53.
71. Stoner, J.A.F, Freeman, R.E., Gilbert, D.R. (1999). *Vadyba*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
72. Straipsnių rengimo reikalavimai [Internete]. [žiūrėta 2006-02-24]. Prieiga per internetą: <<http://www.ku.lt/leidykla/leidiniai/tiltai/redtekst.php>>.
73. Šabajevaitė, L. (1999). *Lietuvos socialinė transformacija*. Vilnius: VU leidykla.
74. Šalkauskis, A. (1991). *Rinktiniai raštai*. T.II. Pedagoginės studijos. Roma.
75. Šaparnis, G. (2000). *Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausimynu. Daktaro disertacijos santrauka*. Šiaulių universitetas, Šiauliai.
76. Šaparnis, G., Merkys, G. (2000). Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas mokyklinės vadybos diagnostikoje: hipotezė ir pirmieji rezultatai. *Socialiniai mokslai*, 2(23), p.43 – 55.
77. Šiaučiukėnienė, L., Gabrinčienė, D. (2000). Edukologijos mokslinių tyrimų raidos analizė 1972 – 1992 metais KTU. *Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika: konferencijos pranešimų medžiaga* [Kaunas, 2000 m. balandžio 20 d.]. Kaunas: Technologija, p.152-157.
78. Švietimo ir mokslo ministro 1999 07 23 įs. Nr. 951. Dėl antrojo švietimo reformos etapo prioritetų vykdymo [Internete]. [žiūrėta 2005 12 08]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=85121>.
79. *Švietimo įstaigų priežiūra* (1996). Vilnius: LR švietimo ir mokslo m-jos leidybos centras.
80. *Švietimo vadyba reformos erdvėje: magistrų moksliniai tyrimai* (2004). Red. A. Piličiauskas. Vilnius: VPU leidykla.
81. Tamošiūnas, T. (2003). *Socialinių tyrimų kvalifikacinis darbas: įvado struktūra*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
82. Targamadzė, V. (1996). *Švietimo organizacijų elgsena*. Kaunas: Technologija.
83. Targamadzė, V. (1995). *Švietimo sistemos lankstumas individo edukacinio stimuliavimo aspektu*. Kaunas: Technologija.
84. Targamadzė V., Večkienė N. (1993). Profesinio rengimo sistemos gairės. Kn. *Lietuvos švietimo reformos gairės*. Sud. P. Dereškevičius. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, p.127 – 136.
85. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras.

86. Vaitkevičius, J. (1994). Integracijos samprata J. Laužiko pedagogikoje. *Acta paedagogica Vilnensia*, 2, p. 21 – 27.
87. Vaitkevičius, J. (1992). Pedagoginės minties raida Lietuvoje 1940 – 1990 metais. *Mokslas ir Lietuva*, 2 – 3, p. 155 – 120.
88. Voverienė, O. (1999). Mokslotyriminko žvilgsnis į dabarties pedagogikos mokslą (disertacijų srauto analizė). *Mokslo Lietuva*, 13 (193).
89. Voverienė, O. (1995). Pedagogikos mokslo būklė Lietuvoje mokslotyriminko žvilgsniu (1953 – 1992). *Mokslas ir Lietuva*, 10, 11, p. 6.
90. Zaleskienė, I. (2001). Ar pilietiškai Lietuvos moksleiviai? *Tarptautinio pilietinio ugdymo tyrimo analizė*. Vilnius.
91. Želvys, R. (1997). Ugdomojo proceso tyrinėjimo būdų taikymas inspektoriaus darbe. Kn.: *Ugdomasis inspektavimas*. Vilnius: Leidybos centras, p. 62 – 70.
92. Želvys, R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
93. Želvys, R. (2002). Švietimo sistemos tobulinimas. Gamintojai, vartotojai, teikėjai ir švietimo paslaugų kokybė. *Acta paedagogica Vilnensia*, 9, p. 303 – 310.
94. Želvys, R. (1999). *Švietimo vadyba ir kaita*. Vilnius: Garnelis
95. Želvys, R., Žilinskaitė, R. (2004). Lietuvos aukštojo mokslo reforma: laimėjimai ir problemos. *Acta paedagogica Vilnensia*, 12, p. 8 – 17.

PRIEDAI

1 priedas

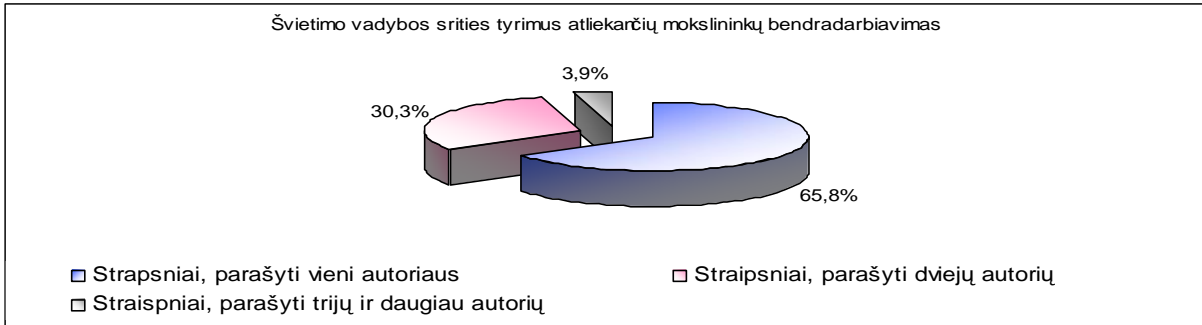
Tyrimo protokolas

Eil. Nr.	Požymis	Kodavimas
1.	Autorių skaičius	
2.	Autorių lytis	1 Vyras 2 Moteris
3.	Tyrimo data	
4.	Tyrimo institucinė priklausomybė	0 Nenurodyta 1 Nurodyta
5.	Tyrimo institucinė priklausomybė	1 VPU 2 VU 3 KTU 4 VDU 5 KU 6 ŠU
6.	Straipsnio publikavimo vieta	1 “Acta paedagogica Vilnencia” 2 “Pedagogika” 3 “Tiltai” 4 “Socialiniai mokslai”
7.	Tyrimo pobūdis (empirika)	0 Teorinis 1 Empirinis
8.	Tyrimo rūšis (pagal metodologiją)	1 Kiekybinis tyrimas 2 Kokybinis tyrimas 3 Derinami kiekybinio ir kokybinio tyrimo elementai
9.	Tyrimų būdai (pagal tyrimų organizavimo tvarką)	1 Trumpalaikis tyrimas 2 Ilgalaikis tyrimas
10.	Analizuojama švietimo institucija	1 Darželis 2 Mokykla 3 Profesinė mokykla 4 Aukštesniosios mokyklos 5 Aukštosios mokyklos 6 Kita
11.	Analizuojamas mokyklos tipas	1 Pradinė mokykla 2 Pagrindinė mokykla 3 Gimnazija 4 Vidurinė mokykla
12.	Analizuojamos pagrindinės švietimo vadybos funkcijos	0 Ne 1 Taip
13.	Pagrindinė vadybos funkcija - planavimas	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį 2 Sudaro tyrimo esmę
14.	Pagrindinė vadybos funkcija - organizavimas	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį 2 Sudaro tyrimo esmę
15.	Pagrindinė vadybos funkcija - vadovavimas	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį 2 Sudaro tyrimo esmę
16.	Pagrindinė vadybos funkcija - švietimo priežiūra (kokybės laidavimas)	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį 2 Sudaro tyrimo esmę
17.	Tiriamos švietimo vadybos sritys	0 Ne 1 Taip
18.	Švietimo politikos sritis	0 Nepaminėta (netiriama) 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėta keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
19.	Švietimo finansavimas	0 Neanalizuojamas 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėtas keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
20.	Švietimo teisinė bazė	0 Neanalizuojama

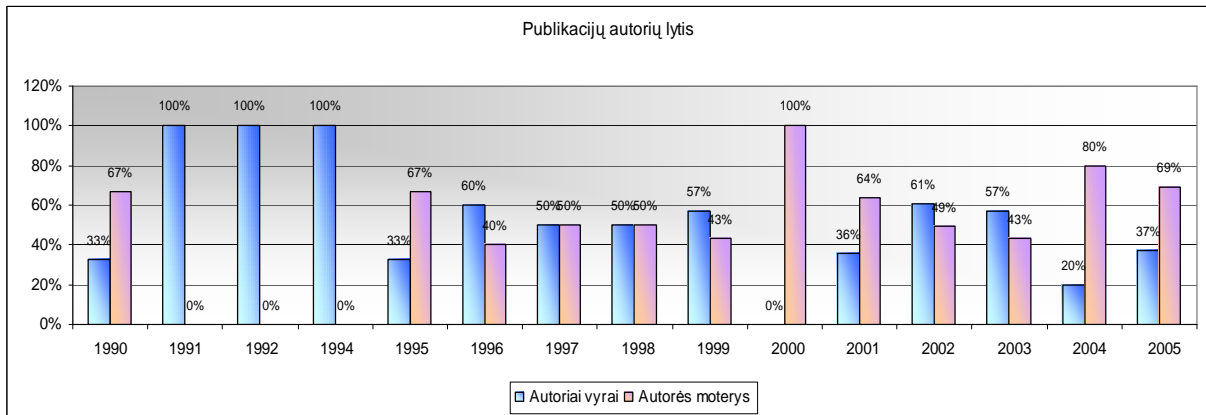
		1 Sudaro tyrimo dalį (paminėta keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
21.	Švietimo struktūra	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėta keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
22.	Švietimo materialinė bazė	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėta keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
23.	Ugdymo turinio vadyba	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėta keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
24.	Švietimo reforma	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėta keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
25.	Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas	0 Neanalizuojamas 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėtas keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
26.	Švietimo organizacijų įvaizdžio formavimas	0 Neanalizuojamas 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėtas keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
27.	Pedagogų rengimo sistema	0 Neanalizuojama 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėta keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
28.	Savivaldos procesas	0 Neanalizuojamas 1 Sudaro tyrimo dalį (paminėtas keletą kartų) 2 Sudaro tyrimo esmę (viso tyrimo objektas)
29.	Lyginama įvairių šalių švietimo vadybos patirtis	0 Ne 1 Taip
30.	Lyginamos šalys	1 Lietuva – Suomija 2 Lietuva – Vokietija 3 Lietuva – įvairios šalys
31.	Objekto nurodymas įvade	0 Nėra 1 Yra
32.	Tikslo nurodymas įvade	0 Nėra 1 Yra
33.	Uždavinių nurodymas įvade	0 Nėra 1 Yra
34.	Hipotezės nurodymas įvade	0 Nėra 1 Yra
35.	Tyrimo metodų nurodymas įvade	0 Nėra 1 Yra
36.	Literatūros šaltinių skaičius	
37.	Lietuviškos literatūros šaltinių skaičius	
38.	Užsienio literatūros šaltinių skaičius	
39.	Elektroninių informacijos šaltinių skaičius	
40.	Tyrimo metodas – apklausa	0 Nenaudotas 1 Naudotas
41.	Tyrimo metodas – stebėjimas	0 Nenaudotas 1 Naudotas
42.	Tyrimo metodas – eksperimentas	0 Nenaudotas 1 Naudotas
43.	Tyrimo metodas – testavimas	0 Nenaudotas 1 Naudotas
44.	Tyrimo metodas – dokumentų turinio (content) analizė	0 Nenaudotas 1 Naudotas
45.	Tyrimo metodas – metaanalizė	0 Nenaudotas 1 Naudotas
46.	Tyrimo metodas – teorinis modeliavimas	0 Nenaudotas 1 Naudotas
47.	Tyrimo metodas - ekspertų vertinimas	0 Nenaudotas 1 Naudotas
48.	Tyrimo metodas – istorinė – lyginamoji analizė	0 Nenaudotas

		1 Naudotas
49.	Tyrimo metodas – literatūros šaltinių analizė	0 Nenaudotas 1 Naudotas
50.	Kiti tyrimo metodai	0 Nenaudojami 1 Naudojami
51.	Apklauskos rūšys	1 Anketa 2 Interviu 3 Anketinė apklausa paštu 6 Ekspertų apklausa
52.	Nurodytas anketos tipas	0 Nenurodytas 1 Nurodytas
53.	Anketos tipas	1 Uždaro tipo 2 Atviro tipo 3 Mišraus tipo
54.	Populiacijos apibrėžimas	1 Neapibrėžta 2 Iš dalies 3 Apibrėžta
55.	Nurodytas tiriamųjų skaičius	0 Nenurodytas 1 Nurodytas
56.	Tyrimo imtis	
57.	Tiriamieji - ikimokyklinukai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
58.	Tiriamieji – pradinukai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
59.	Tiriamieji – viduriniųjų klasių mokiniai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
60.	Tiriamieji – vyresniųjų klasių mokiniai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
61.	Tiriamieji - studentai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
62.	Tiriamieji – pedagogai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
63.	Tiriamieji – dėstytojai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
64.	Tiriamieji – vadovai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
65.	Tiriamieji – mokinių tėvai	0 Ne 1 Sudaro tiriamųjų dalį 2 Taip
66.	Faktinės medžiagos šaltiniai	1 Požiūris 2 Nuomonė 3 Nuostata 4 Įsitikinimas 5 Motyvacija 6 Elgesio orientacija 7 Elgesys 8 Dokumentai
67.	Analizuojami	1 Finansiniai rodikliai 2 Strateginiai veiklos planai 3 Bakalauro darbai 4 Magistro darbai 5 Disertacijos 5 Kiti

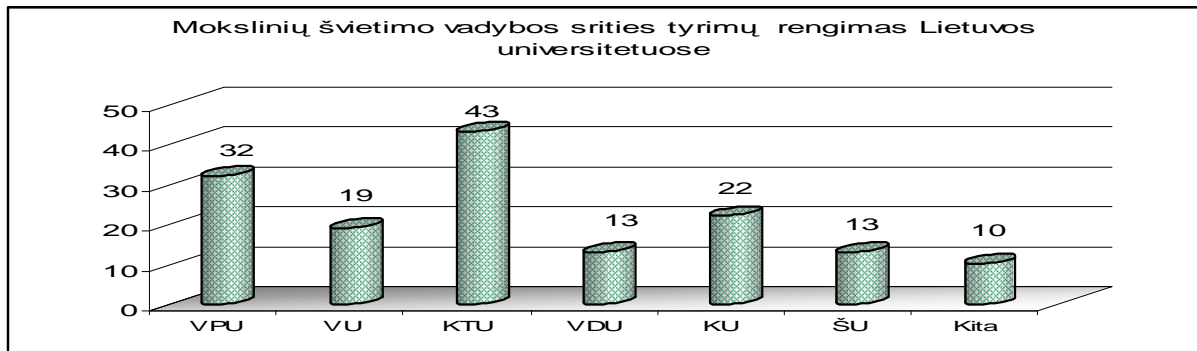
2 priedas

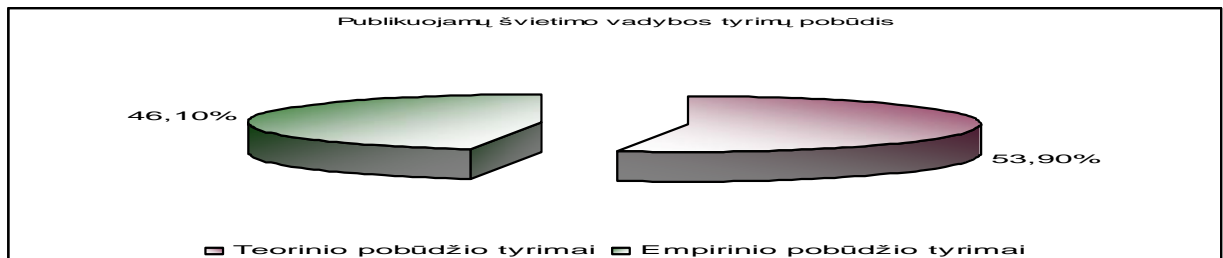
12 pav. Švietimo srities tyrimus atliekančių mokslininkų bendradarbiavimas

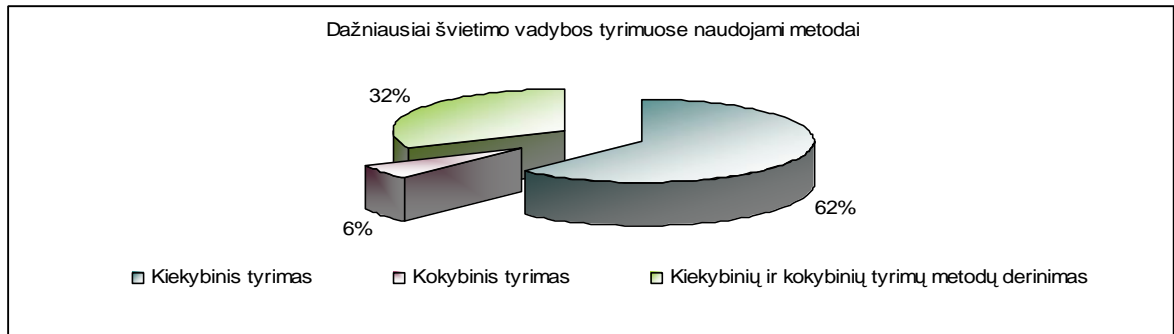
13 pav. Švietimo vadybos srities publikacijų individualiai rengusių mokslininkų lyties pasiskirstymas

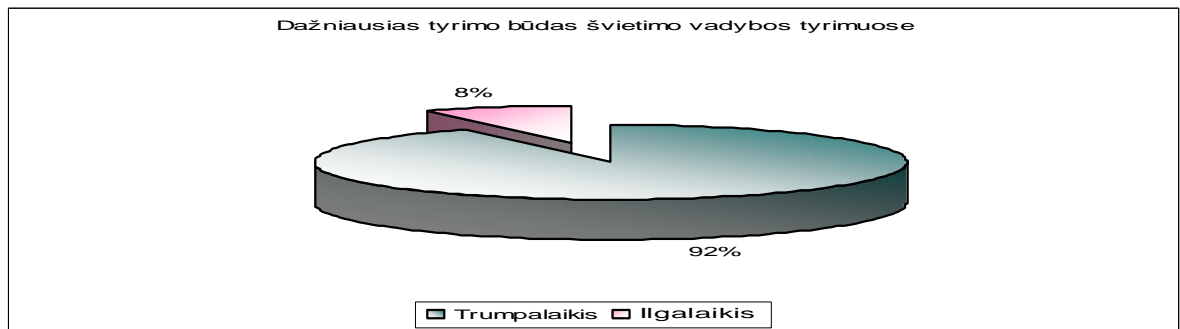
14 pav. Mokslinių švietimo vadybos srities publikacijų rengimas Lietuvos universitetuose

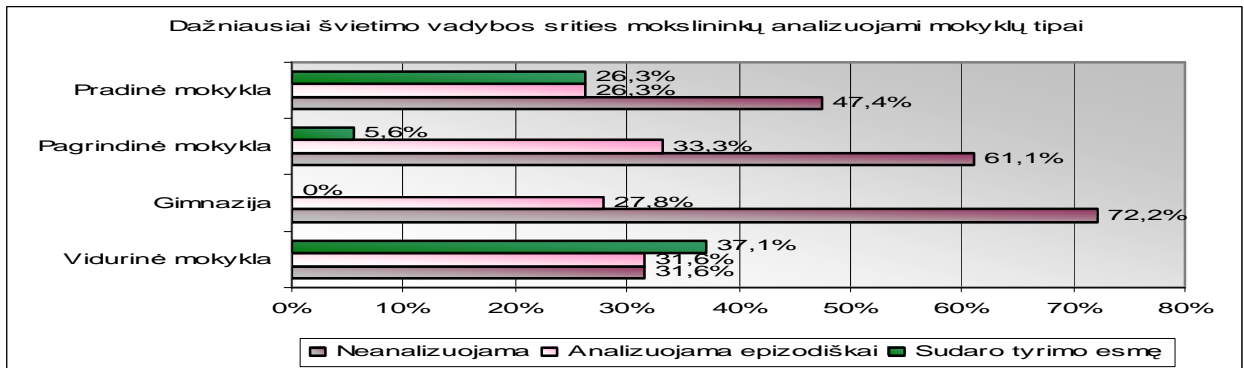
15 pav. Publikuojamų švietimo vadybos srities tyrimų pobūdis

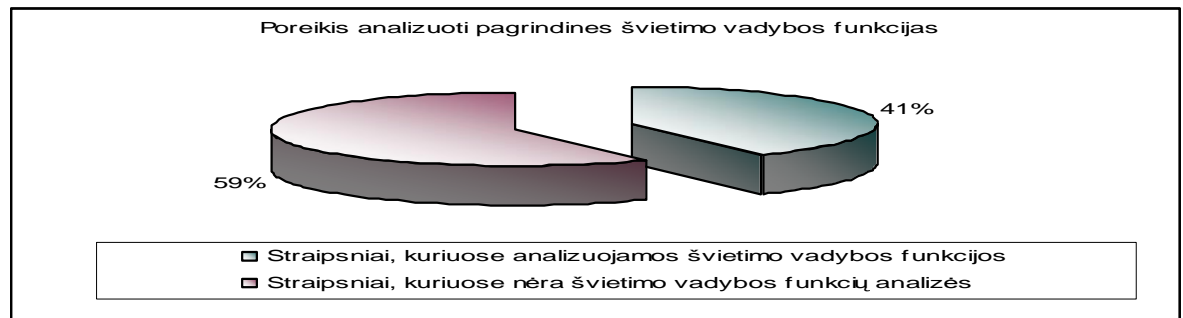
16 pav. Švietimo vadybos problemoms tirti dažniausiai naudojami tyrimo metodai.

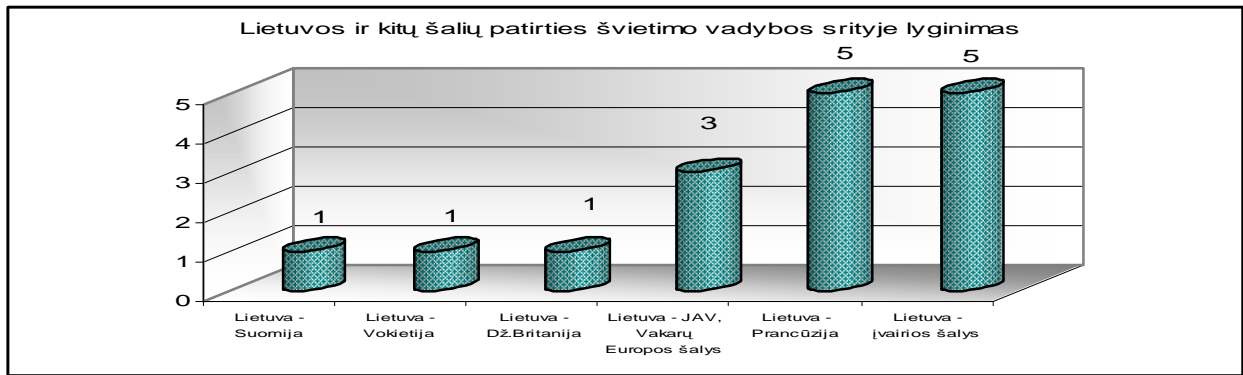
17 pav. Dažniausiai švietimo vadybos tyrimams pasirenkamas būdas

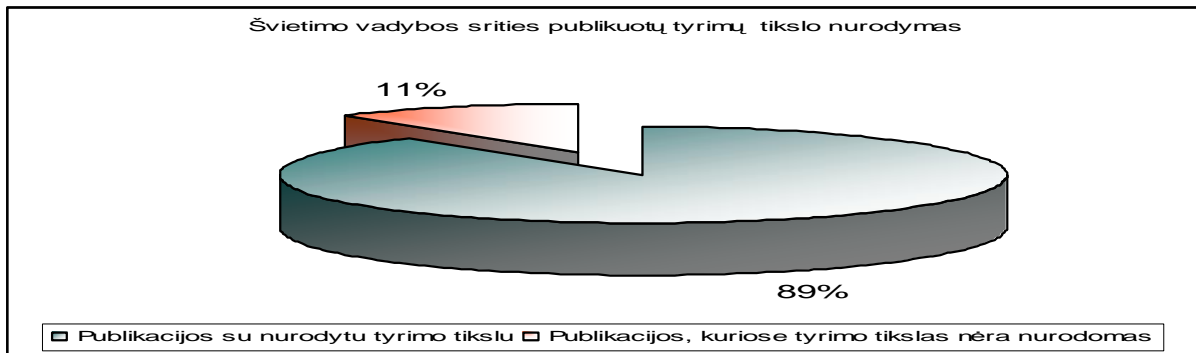
18 pav. Dažniausiai švietimo vadybos srities mokslininkų analizuojami mokyklų tipai

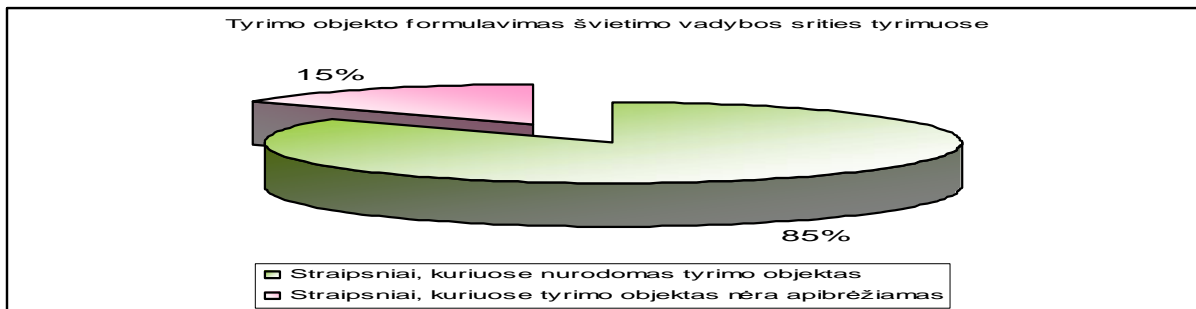
19 pav. Švietimo vadybos funkcijų analizė kaip mokslinio tyrimo objektas

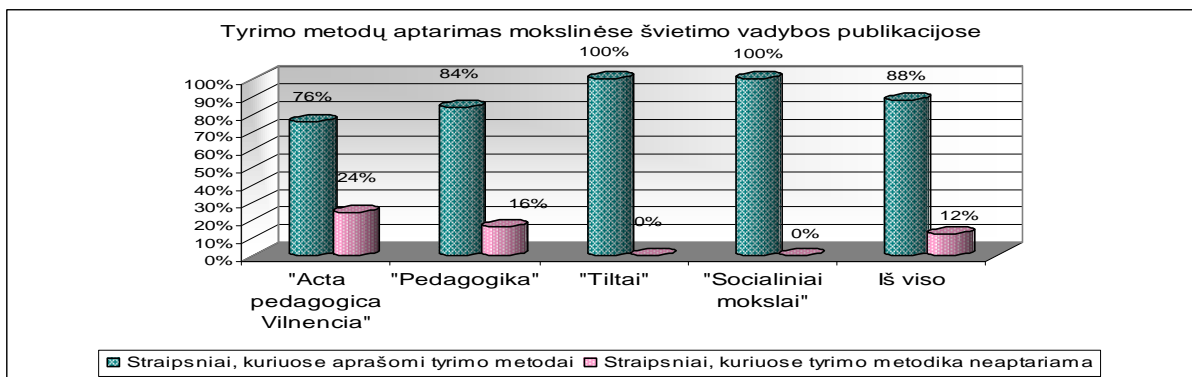
20 pav. Lietuvos ir kitų šalių patirties švietimo vadybos srityje lyginimas

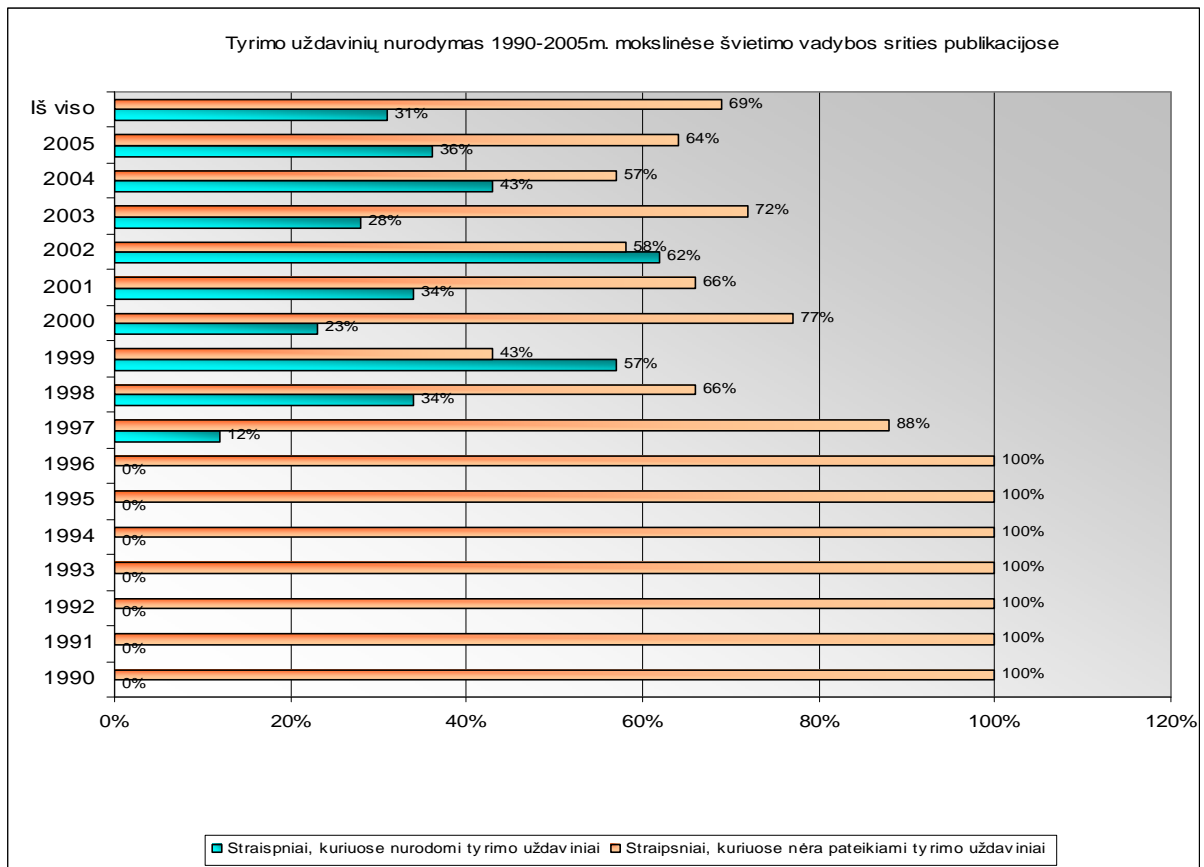
21 pav. Švietimo vadybos srities publikuotų tyrimų tikslų apibrėžtumas

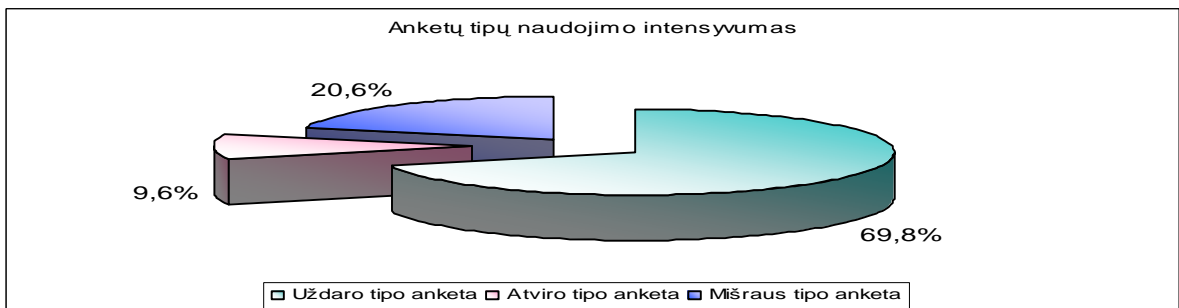
22 pav. Tyrimo objekto formulavimo švietimo vadybos srities tyrimų publikacijose

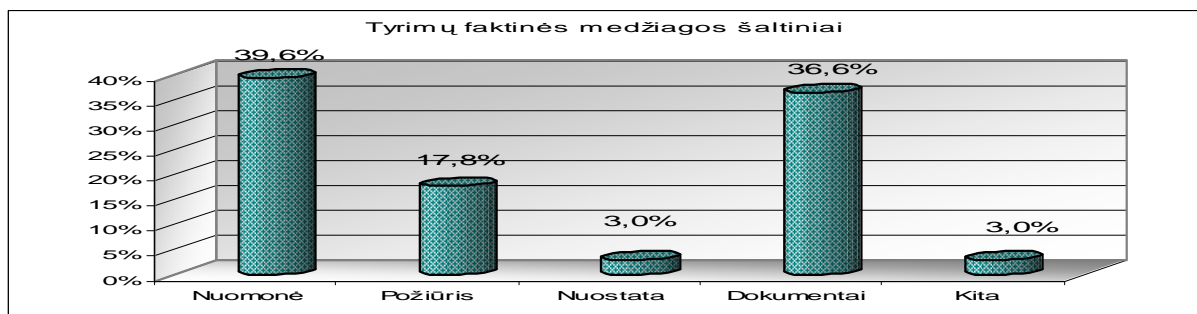
23 pav. Tyrimo metodų aptarimas švietimo vadybos srities publikacijose

24 pav. Tyrimo uždavinių nurodymas 1990-2005m. švietimo vadybos srities tyrimų publikacijose

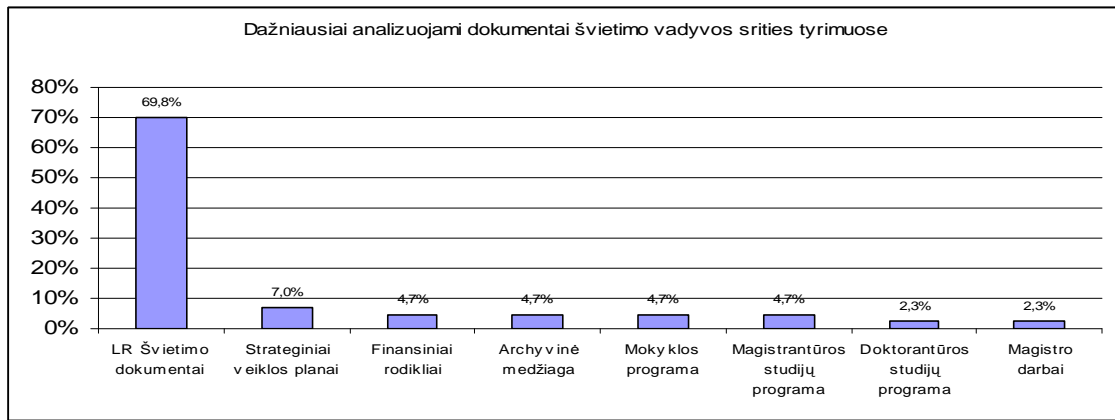

25 pav. Dažniausiai naudojami anketų tipai švietimo vadybos srities tyrimuose

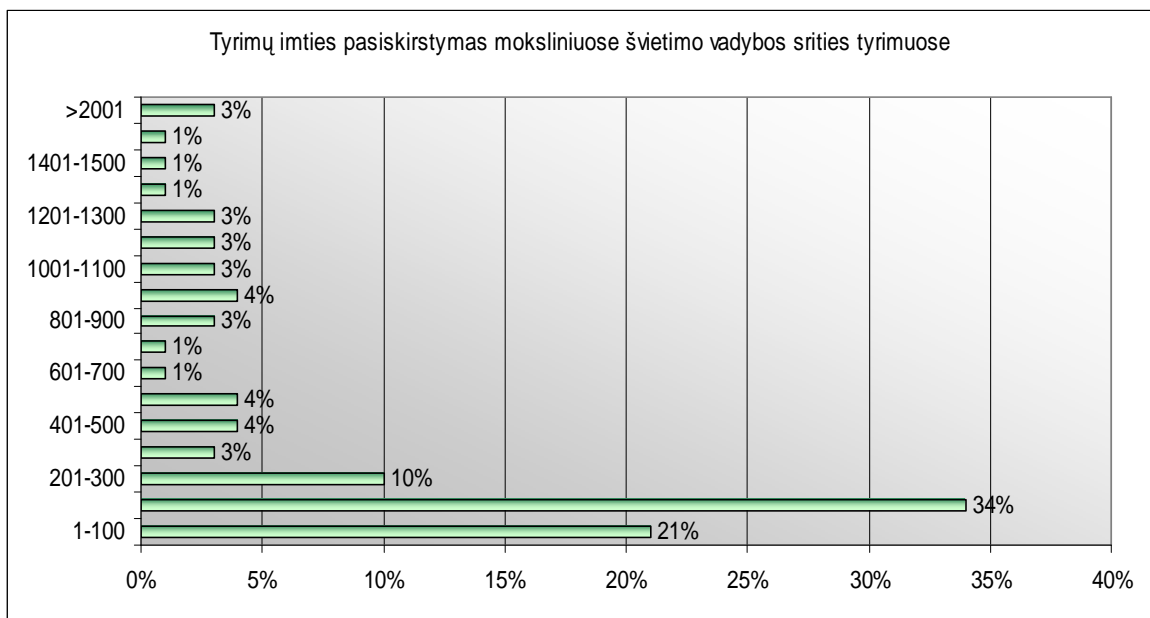

26 pav. Tyrimų faktinės medžiagos šaltiniai

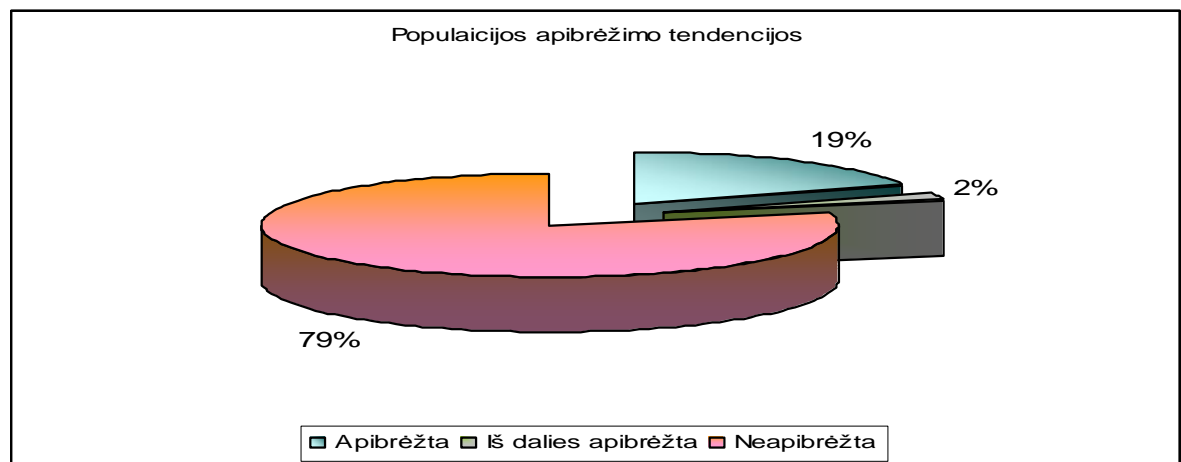

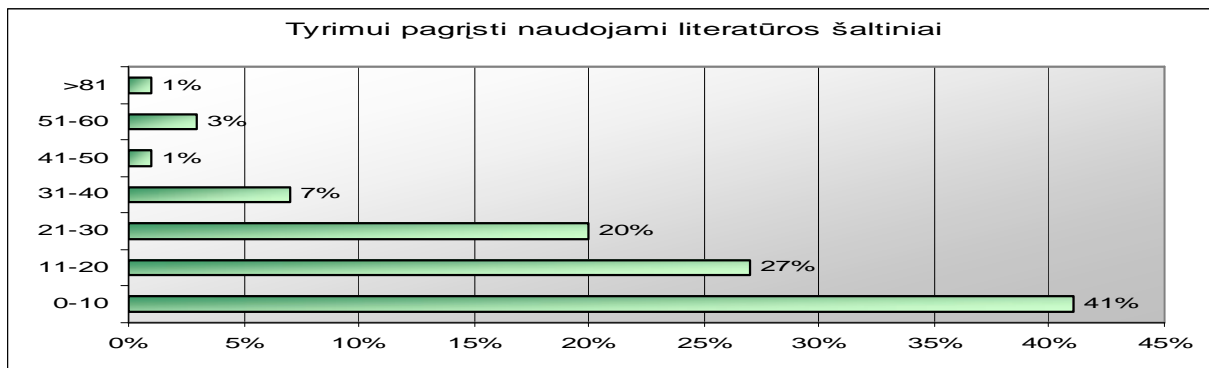
27 pav. Švietimo vadybos srityje tyrimuose dažniausiai naudojami dokumentai

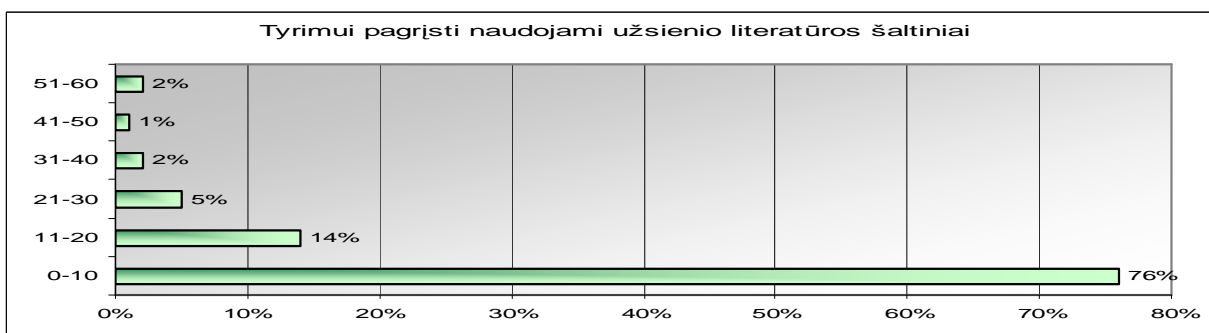
28 pav. Tyrimų imties kaip optimaliausio tendencijų populiacijoje atspindėjimo pasirinkimas

29 pav. Populiacijos apibrėžimo švietimo vadybos srityje tyrimuose tendencijos

30 pav. Švietimo vadybos srities tyrimams pagrįsti naudojamų literatūros šaltinių gausa

31 pav. Užsienio literatūros šaltinių gausa švietimo vadybos srities mokslinėse publikacijose

3 priedas

3 lentelė

Mažiausia, didžiausia tyrimo imtis bei imties vidurkis

	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Vidurkis</i>
<i>Tyrimo imtis</i>	23	6186	472,99

4 lentelė

Literatūros šaltinių mažiausia, didžiausia reikšmė bei vidurkis

	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Vidurkis</i>
<i>Literatūros šaltinių skaičius</i>	1	82	17,36

5 lentelė

Literatūros šaltinių lietuvių kalba mažiausia, didžiausia reikšmė bei vidurkis

	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Vidurkis</i>
<i>Šaltinių lietuvių kalba skaičius</i>	0	45	9,14

6 lentelė

Literatūros šaltinių užsienio kalba mažiausia, didžiausia reikšmė bei vidurkis

	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Vidurkis</i>
<i>Šaltinių užsienio kalba skaičius</i>	0	60	8,20

7 lentelė

Elektroninių informacijos šaltinių mažiausia, didžiausia reikšmė bei vidurkis

	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Vidurkis</i>
<i>Elektroninių informacijos šaltinių skaičius</i>	0	12	0,43

1990 – 2005 M. ŠVIETIMO VADYBOS TYRIMAI LIETUVOJE

Nr	Autorius	Pavadinimas	Kas tirama	Šaltinis	Pastabos
1.	Adlienė D., Adlys G.	University Study Programme in the Context of European Union Guidelines.	Straipsnyje nagrinėjama praktinė patirtis, autorių sukaupta rengiant ir įdiegiant naują universitetinių studijų programą, aptariamą programos įteisinimo procedūros aktualijos bei problemos, susijusios su jos įdiegimu, taip pat šių problemų sprendimo galimybes, remiantis sukauptais faktais bei situacijos analize.	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 1 (47). P. 71 – 76.	Universitetinių studijų programa Europos Sąjungos direktyvų kontekste.
2.	Ališauskas K.	Vadybinių gebėjimų ugdymas(is) socialinių mokslų studijose	Tyrimo objektas – vadybinių gebėjimų raiška socialinių mokslų studijose.	Pedagogika (2003). Nr.69.P. 5 - 11	
3.	Andriekienė R.M., Krikščiūnienė I.	Ikimokyklinių įstaigų vadybos optimizavimo strateginiai orientyrai	Tyrimo objektas: ikimokyklinių įstaigų vadybos strategijos.	Tiltai (2004). Nr. 17. P.5 - 20	
4.	Andriekienė R.M., Žilinskienė L.	Vadovavimas pradinės ir pagrindinės mokyklų perimamumui: starteginis aspektas	Tyrimo objektas: pradinė ir pagrindinė mokyklų perimamumo vadovavimo starteginė veikla	Tiltai (2004). Nr. 17. P.2131	
5.	Andriekienė R.M., Targamadžė V.	Švietimo organizacija: strategijos ir organizacijos elgsenos dermės aspektas.	Tyrimo objektas – švietimo organizacijos elgsena ir strategija sąsajų aspektu.	Pedagogika (2002). Nr. 57. P. 5 – 9.	
6.	Andrijauskienė D., Jakavičius V.	Klaipėdos miesto vidurinių mokyklų starteginis planavimas	Tyrimo objektas: Klaipėdos miesto vidurinių mokyklų starteginis planavimas	Tiltai (2004). Nr. 17. P.33 - 38	
7.	Anužienė L., Anužis A., Čepas P.	Mokyklos kaitos empirinė raiška.	Tyrimo objektas: profesinio rengimo institucijų pedagogų požiūris į mokykloje vykstančią reformą (sistemine kaitą).	Pedagogika (2005). Nr. 78. P. 60 – 67.	
8.	Anužienė L., Uzdila J.V.	Mokyklinė organizacija: vadybinis suderinamumas.	Tuiriamas vadybinis suderinamumas mokyklinės organizacijos tapse. Atskleidžiama, kaip pedagoginėje realizacijoje vadybinis suderinamumas tampa svarbiu, socialinę reikšmę turinčiu veiksnium.	Pedagogika (2002). Nr.59.P. 13 - 17	
9.	Arbatauskas A.	Mokyklos vadovų kvalifikacijos kokybės tobulinimas.	Nustatomi mokyklų vadovų kvalifikacijos tobulinimo kursai ir kaip jie gali padidinti teigiamo perkėlimo efektą. (Teigiamas perkėlimas nurodo, koku laipsniu tai, kas įgyjama mokymosi metu, efektyviai pritaikoma sugrįžus į darbą).	Acta paedagogica Viliensia (1997) Nr. 4. P. 100 - 117	

10.	Bagdonas A.	Secondary School Activities in the Process of Preparing Pupils for Higher Education: Search for the Congruence of Stakeholders' Interests	Atliekama įvairių švietimo subjektų interesų dermės bei jų trūkumo priežasčių paieška rengiant moksleivius sudijoms aukštojoje mokykloje.	Socialiniai mokslai (2002) Nr. 3(35). P.75 – 84.	Mokyklų veikla rengiant mokinius studijuoti aukštojoje mokykloje: įvairių švietimo subjektų interesų dermės paieška (anglų kalba).
11.	Bagdonas A., Jucevičienė P.	Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos efektyvumo sampratos problema epistemologiniu ir vertinamuoju aspektais	Tyrimo objektas: mokyklos efektyvumas. Grindžiama bendrojo lavinimo mokyklos veiklos efektyvumo sampratos struktūra taip, kad ji būtų pakankamas metodologinis pagrindas atlikti šios institucijos veiklos vertinimą konkrečiu momentu.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 4(25). P.95 - 100.	
12.	Bagdonas A., Jucevičienė P.	Švietimo subjektų interesai, jų laukai bei juos įtakojantys veiksniai.	Tyrimo objektas – bendrojo lavinimo mokyklos švietimo subjektai ir jų interesų laukai.	Socialiniai mokslai (2002) Nr. 1(33). P.54 - 61.	
13.	Bagdonas A., Targamadžė V.	Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos efektyvumo tyrimo kriterijų problema.	Tiriama bendrojo lavinimo mokyklos veikla efektyvumo tyrimo aspektu.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 2 (23). P.56 - 62	
14.	Balasevičius E., Jakavičius V.	The Influence upon School Development of a Society in the Process of Transition from Authoritarianism to Democracy.	Atskleidžiama demokratėjančios visuomenės įtaka mokyklos švietimo vystymuisi, ugdymui, aktualizuojant tuos skirtumus, kuriuos reikia įveikti visuomenei, einančiai nuo autoritarinių vertybių sistemos prie demokratinių.	Socialiniai mokslai. Edukologija (1997). Nr. 3 (12). P.48 - 55	Švietimo ir ugdymo konceptualios problemos (Anglų kalba).
15.	Barkauskaitė M.	Lietuvos švietimo sistemos kaitos vertinimai (direktorių, mokytojų, pirmo kurso studentų požiūriu).	Atliekamas tyrimas, siekiant išsiaiškinti, kaip švietimo reformą vertina mokyklų vadovai, mokytojai, mokiniai ir studentai.	Pedagogika (1997). Nr. 34. P. 19 – 29.	
16.	Baršauskienė V., Guščinskienė J.	The Aims of University Studies: Aspirations and Reality from Students' point of View	Tyrimo objektas – studijų tikslai ir jų realizavimas universitete. Siekiama atskleisti, kokių esminių tikslų turi siekti šiuolaikinis universitetas ir kaip jie, studentų nuomone, yra realizuojami.	Socialiniai mokslai (2003) Nr. 3(40) P.112 – 119 .	Universiteto studijų tikslai: siekiai ir realybė (anglų kalba).
17.	Bernotas V.	Diferencijuoto mokymo idėja reformuotoje mokykloje.	Tyrimo tikslas – nustatyti diferencijuoto mokymo b8k13 bendrojo lavinimo mokyklose.	Acta paedagogica Vilnensia (2002). Nr. 9. P. 271 – 275.	
18.	Bulajeva T.	Aukštojo mokslo internacionalizavimas.	Straipsnio tikslas – išnagrinėti aukštojo mokslo internacionalizavimo sampratą ir pagrindinius	Acta paedagogica Vilnensia (2005). Nr. 14.	

			veiksnius, apžvelgti aukštojo mokslo institucijų internacionalizavimo strategijas.	P. 179 – 186.	
19.	Cecilie Ronning Haugen	A Comparison of Pedagogy, Content and Power relations in the Recent Higher Education Reforms in Spain and Norway.	Straipsnio tikslas – išanalizuoti skirtingas Bolonijos deklaracijos interpretacijas ir išryškinti aukštojo mokslo koordinavimo proceso, mobilumo bei lygybės siekio, įgyvendinant bendrą aukštojo mokslo erdvę, problemišumą.	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 3(49). P. 97 – 103.	Šiuolaikinio aukštojo mokslo reformų Ispanijoje ir Norvegijoje kryptys.
20.	Cibulskas R.	Mokyklų vadovų veiklos pagrindinės nuostatos ir motyvacija	Tiriama mokyklos vadovų motyvacija ir pagrindinės vadybos nuostatos. Tiriamos nuostatos, priimtinos savybės, orientacija (į save, į kitus žmones ir t.t.), nuostatos dėl humanizmo ir demokratijos puoselėjimo. Tiriama veiklos motyvai, kurie lemia tas nuostatas.	Pedagogika (1996). Nr. 32. P. 77 - 85	
21.	Cibulskas R., Janiūnaitė B.	Individualaus pasipriešinimo edukacinėms novacijoms priežastys ir raiškos tipai: bendrojo lavinimo mokyklų vadovų požiūris.	Tiriamas individualaus pasipriešinimo edukacinėms novacijoms priežastys ir raiškos tipai bendrojo lavinimo mokyklose vadovų požiūriu aspektu.	Socialiniai mokslai (2001) Nr. 1(27). P.59 – 69.	
22.	Cibulskas G., Janiūnaitė B.	Resistance to Educational Changes: Collision or Separation of Factors Influencing Education Stakeholders.	Šio straipsnio tikslas – pagrįsti ir atskleisti skirtingų švietimo subjektų pasipriešinimą išoriniam pokyčiui įtaką darančius veiksniai, jų susikirtimo ar išsiskyrimo aspektu.	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 3 (49). P. 66 – 85.	Pasipriešinimas edukacinėms pokyčiams: švietimo subjektams įtaką darančių veiksnių susikirtimo ir išsiskyrimo erdvė?
23.	Cibulskas R., Janiūnaitė B., Bagdonas A.	The Criteria of Valuable Educational Changes	Analizuojam vertybių sampratos bei edukacinių pokyčių sampratos erdvės, išryškinamos edukacinių pokyčių priėmimo problemos, bandoma nusakyti, koks edukacinis pokytis yra vertingas, apibrėžiami vertingo edukacinio pokyčio kriterijai.	Socialiniai mokslai (2002) Nr. 5(37). P.68 - 77.	Vertingų edukacinių pokyčių kriterijai (anglų kalba).
24.	Dapkienė S.	Klasės mokinių savivalda – klasės bendruomenės organizavimo metodas.	Tiriama būsinių mokytojų – I kurso studentų ir vidutinio mokyklinio amžiaus mokinių požiūris, vertinimai ir nuomonės apie savivaldos organizavimą mokyklose.	Pedagogika (2002). Nr.56.P.52 - 57	
25.	Daubarienė A.	Socialinių pokyčių įtaka švietimo kaitai Lietuvoje nuo 1988 m.	Lietuvos socialinės ir švietimo kaitos tikslesnei prognozei reikalingi nepaliaujami moksliniai sociologiniai ir švietimo reformos, ir socialinės kaitos tarpusavio santykių tyrimai.	Socialiniai mokslai. Sociologija. 1995 Nr. 2(3). P.74 - 75	

26.	Dobranskienė R.	Vadovavimas mokyklai: mokyklos gyvenimas ir jo organizavimas.	Analizuojama vadovavimo mokyklai specifika bei mokinių savivalda, kaip mokyklos gyvenimo organizavimo metodas.	Acta paedagogica Vilnencia (1997) Nr. 4. P. 91 - 99	
27.	Galiniene B., Miškinis A.	Financing of Studies at Universities: Mapping out Lithuanian Solutions.	Straipsnis pagrindinį dėmesį skiria aukštojo mokslo, pirmiausia universitetų, finansavimo Lietuvoje trūkumų analizei ir akcentuoja neatidėliotinų reformų būtinumą.	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 4 (50). P. 68 – 76.	
28.	Garalis A.	Naujas vadovo mąstymas: kaitos procesų valdymas švietimo sistemoje.	Atskleidžiami šiuolaikinės vadybos privalumai bei būtnumas rengti profesionalius vadovus švietimo sistemai, akcentuojant saviugdros sistemos įdiegimo aktualumą.	Pedagogika (1999). Nr. 38. P. 78 - 87	
29.	Garalis A.	Nauja organizacinė kultūra: nuolat besimokanti organizacija	Tyrimo objektas: nuolat besimokanti organizacija, kaip naujos organizacinės kultūros esminė dalis.	Pedagogika (2003). Nr. 69. P.48 - 57	
30.	Ginevičius R., Ginevičienė V. B.	Universitetų dėstytojų darbo efektyvumo daugiakriterinis proporcingas vertinimas.	Tyrimo tikslas – pasiūlyti universitetų dėstytojų darbo efektyvumo kiekybinio įvertinimo metodiką, kurioje atsižvelgima į rezultatus, pasiektus visose pagrindinėse dėstytojo veiklos srityse.	Pedagogika (2005). Nr. 78. P. 121 – 125.	
31.	Grabauskienė A.	Mokymo rezultatų tikrinimo ir vertinimo perimamumas.	Permanentinis ugdymas.	Pedagogika (1990). Nr. 26. P. 38 – 45.	
32.	Grigaliūnienė S.	Profesionali vadybinė karta: tapimo organizacijos bruožai.	Tiriamieji 27 magistriniai darbai, kuriuose akcentuotas edukologiško ir vadybiško pobūdžio kaip reikiamas magistrinių studijų/tyrimų rezultatas.	Pedagogika (1999). Nr.39.P. 122 - 129	
33.	Gudaitytė D.	Aukštojo mokslo tapimo masiniu tyrimo metodologiniai aspektai	Analizuojami aukštojo mokslo tapimo masiniu proceso tyrimo metodologiniai aspektai. Pateikiami aukštojo mokslo masiškėjimo kriterijai.	Socialiniai mokslai (2001) Nr. 2(28). P.28 - 38.	
34.	Gudaitytė D., Jucevičienė P.	Elitinio aukštojo mokslo tapimo masiniu proceso esmė: paradigma ir charakteristikos	Atskleidžiama aukštojo mokslo tapimo masiniu proceso esmė.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 3(24). P.112 – 122.	
35.	Gumuliauskiene A.	Mokykla ir bendravimo, bendradarbiavimo kultūros ugdymas.	Mokyklos bendruomenės narių santykiai.	Pedagogika (1997). Nr. 34. P. 30 – 41.	
36.	Gumuliauskiene A.	Moksleivių požiūris į mokyklos modernizavimą ir savo vaidmens suvokimas.	Tiriamas moksleivių požiūris į mokyklos modernizavimą ir savo vaidmens ypatumus.	Acta paedagogica Vilnencia (2002) Nr. 9. P. 217 - 227	
37.	Gumuliauskiene A.	Pedagogų požiūris į mokyklos modernizavimą	Tiriamos pedagogų nuostatos, požiūriai į mokyklos modernizavimą ir savo vaidmenį.	Acta paedagogica Vilnencia (2001) Nr. 8. P.	

		ir savo vaidmenį.		16 - 27	
38.	Gurskienė O., Laužackas R.	Profesinio rengimo reformos raidos Lietuvoje įvertinimas	Tikslas – nustatyti svarbiausių reformos procesų kokybės kriterijų, t.y. jų aktualumo, rezultatyvumo, poveikio profesinio rengimo įstaigų plėtrai, įtaką profesinio rengimo refformos vyksmui.	Pedagogika (2001). Nr.51.P. 3 - 17	
39.	Gumuliauskienė A., Taputis E.	Komandinis darbas švietimo organizacijoje: pedagogų požiūris	Straipsnyje aptariami komandinio darbo ypatumai švietimo organizacijoje, remiantis pedagogų požiūriu empirinio tyrimo rezultatais. Pateikiamos remiantis įvairiais kintamųjų ryšiais išryškėjusios švietimo organizacijų komandinio darbo tendencijos ir problemos.	Acta paedagogica Vilnensia (2005). Nr. 15. P. 197 – 211.	
40.	Jackūnas Ž.	Lietuvos švietimas XXI a. Iššūkių akivaizdoje:OECD ekspertų žvilgsnis.	Kalbama apie Ekonominio bendradarbiavimo bei plėtros organizacijos (OECD) ekspertų atliktą Lietuvos švietimo politikos studiją.	Pedagogika (2001). Nr.52.P. 12 - 17	Švietimo politika
41.	Jakavičius V.	Doktorantūros studijos Lietuvoje:metodologiniai ir didaktiniai aspektai	Analizuojami doktorantūros studijų metodologiniai ir didaktiniai aspektai.	Socialiniai mokslai. Edukologija. (1998) Nr. 2 (15). P.75 - 80	
42.	Janiūnaitė B.	Edukacinių novacijų diegimo ypatumai Lietuvos švietimo sistemos modernizavimo kontekste: metodologiniai aspektai.	Metodologiškai vertinami užsienio šalių edukacinių novacijų diegimo ypatumai Lietuvos švietimo institucijose švietimo sistemos modernizavimo kontekste.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 3(24). P.97 – 111.	
43.	Jankevičius S.	Profesinio asmenybės ugdymo tikslai ir metodai klasės vadovo darbe.	Savivaldos procesas.	Pedagogika (1990). Nr. 26. P. 129 – 135.	
44.	Jezerskytė E., Žydžiūnaitė V.	Comparing Teamwork Competencies of The School Administration and Educators: The Aspects of Groupthink (Avoidance) and Social Loafing.	Šio straipsnio tikslas – palyginti komandinio darbo kompetencijas mokyklos administracijos ir pedagogų subimtyse grupinio mąstymo (vengimo) ir socialinio dykinėjimo aspektais.	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 3 (49). P. 87 – 95.	Mokyklos administracijos ir pedagogų komandinio darbo kompetencijų lyginimas: grupinio mąstymo (vengimo) ir socialinio dykinėjimo aspektai.
45	Jorutytė I., Budreikaitė A.	Tėvų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymo procese.	Bendruomenės valdymas	Pedagogika (2005). Nr. 76. P. 56 – 61.	

46.	Jotautienė M., Tidikis R.	Profesinio rengimo sistemos kaita: kai kurių kontroversinių aspektų analizė	Tyrimo objektas – profesinio rengimo sistemos kaita.	Socialiniai mokslai (2001). Nr. 3 (29). P. 53 – 62.	
47.	Jovaiša L.	Apie LR švietimo įstatymo projekto pirmąją 2001 10 12 redakciją.	Kritikuojamas IV skirsnis (Švietimo paslaugų vartotojų ir teikėjų teisės ir pareigos), V skirsnis (Švietimo valdymas, valdymo subjektai, jų atsakomybė).	Acta paedagogica Vilnensia (2002) Nr. 9. P. 311 - 315	
48.	Jovaiša L.	Ugdymo patrauklumas	Siekiant didesnio švietimo sistemos ir ugdymo patrauklumo, skatinančio vaikus ir suaugusiuosius įgyti aukštą išsilavinimo ir išsiauklėjimo kultūrą, būtinos pataisos ir inovacijos.	Acta paedagogica Vilnensia (1997) Nr. 4. P. 154 - 159	
49.	Jovaiša L.	Universalus ugdymo problema	Remiantis žodžio universalis reikšme, apžvelgiamos ugdymo praktikos ir mokslo universalumo galimybės. Universalis reikšmės – visuotinis, visapusiškas, bendras, viskam tinkamas – sudaro šio straipsnio struktūrą.	Acta paedagogica Vilnensia (1998) Nr. 5. P. 33 - 44	
50.	Jucevičienė P., Milišiūnaitė I.	Lietuvos doktorantūros studijų bruožai pasaulinių tendencijų kontekste	Pasaulinių studijų kontekste vertinami šiuolaikinių Lietuvos doktorantūros studijų bruožai.	Socialiniai mokslai. Edukologija. (1998) Nr. 2 (15). P.81 – 90.	
51.	Jucevičienė P.	Universitetų reforma: save ugdančios organizacijos koncepcija ir jos realizavimo reikšmė.	Tiriamas KTU Administravimo fakultetas (vizija, misija, tikslai, uždaviniai) kaip save ugdanti organizacija (vadybinė sritis, marketingo sritis).	Acta paedagogica Vilnensia (1996) Nr. 3. P.16 - 31	
52.	Juodaitytė A.	Konstruktyvaus tėvų švietimo dimensijos ikimokyklinio ugdymo sisteminės kaitos kontekste	Atskleidžiama konstruktyvaus tėvų švietimo esmė, jam būdingiausias dimensijas bendruose suaugusiųjų švietimo ir ikimokyklinio ugdymo pokyčių kontekstuose.	Socialiniai mokslai (2001). Nr. 1 (27). P. 80 – 89.	
53.	Juodaitytė A., Juodaitis O.	Pirmosios Lietuvos vyriausybės (1918 – 1926) Švietimo politikos idėjos ir organizacinės veiklos kryptys	Nagrinėjamos pirmosios Lietuvos vyriausybės (1918 – 1926) švietimo politikos idėjos ir organizacinės veiklos kryptys.	Tiltai (2004). Nr. 17. P.59 - 64	
54.	Karčiauskienė M.	Mokytojo problema Lietuvoje (1918 – 1940).	Istorinis tyrimas. Gilinamasi į mokytojo problemą, kurią reikėjo spręsti kiekybiniu ir kokybiniu aspektu.	Acta paedagogica Vilnensia (1995). Nr. 2. P. 4 – 19.	
55.	Katiliūtė E.	Lietuvos mokyklos kaitos tendencijos XXI a. Švietimo pasaulinių	Atskleidžiamos Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos kaitos tendencijos XXI a. Švietimo pasaulinių charakteristikų kontekste.	Socialiniai mokslai (2001) Nr. 1(27). P.48 – 58.	

		charakteristikų kontekste.			
56.	Katiliūtė E.	Linking of Higher and Secondary School in the Perspective of education Policy	Išryškinamos aukštosios ir vidurinės mokyklos sanglaudos problemos bei akcentuojamos galimos jų priežastys.	Socialiniai mokslai (2003) Nr. 1(38). P.7 - 14.	Aukštosios ir vidurinės mokyklos sanglauda švietimo politikos aspektu (anglų kalba).
57.	Katiliūtė E., Jucevičienė P.	Education Policy: the Space of Overlap or Clash in Education Stakeholders Attitudes?	Šio straipsnio tikslas – ištirti, ar švietimo politika jos rezultatų vertinimo kontekste yra interesų suderinamumo ar susikirtimo erdvė?	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 1 (47). P. 54 – 61.	Švietimo politika – švietimo subjektų požiūrių susikirtimo ar suderinamumo erdvė?
58.	Kavaliauskienė V.	Pedagoginės savimonės ypatumai nuolatinio mokymosi kontekste.	Tyrimo objektas. Mokytojų profesinės savimonės ypatumai nuolatinio mokymosi sąlygomis.	Tiltai (2001). Nr. 2. P.85 – 91.	
59.	Kepalaitė A.	Pedagogų profesinių santykių ypatumai.	Mokyklos bendruomenės narių santykiai.	Pedagogika (2005). Nr. 76. P. 12 – 16.	
60.	Kiliuvienė D., Andrijauskienė D.	Pagrindinės mokyklos organizacinės elgsenos ypatumai	Tyrimo objektas: didelės ir mažos pagrindinės mokyklos organizacinė elgsena	Tiltai (2004). Nr. 17. P.65 - 72	
61.	Klimašauskienė R.	Knowledge Production in Educational Research and its Conversion into Innovation: Theoretical and Practical Assumptions.	Tyrimo objektas: žinių kūrimas ir virsmas novacijomis edukacinių tyrimų kontekste	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 3 (49). P. 52 – 65.	Žinių kūrimas ir virsmas novacijomis edukacinių tyrimų kontekste: teoriniai ir praktiniai aspektai
62.	Kontautienė R.	Bendradarbiavimo tobulinimas bendrojo lavinimo mokyklos pedagogų bendruomenėje.	Objektas: pedagogų bendradarbiavimas bendrojo lavinimo mokykloje.	Tiltai (2004). Nr. 3. P. 93 – 99.	
63.	Kontautienė R.	Bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės grupių valdymas plėtojantis bendradarbiavimo sistemai	Vertinamas pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtotės kokybinis modalumas per ugdymo dalyvių (mokytojų, mokinių, tėvų) bendradarbiaujamojo pobūdžio sąveikas lygmenyje „mokytojas – mokiniai“, „mokytojas – tėvai“ ir tuo remiantis parengiamas bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės grupių (mokinių ir jų tėvų)valdymo modelis, darantis įtaką pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtotei	Tiltai (2004). Nr. 18. P.87 93	
64.	Kontautienė R.	Penktosios klasės mokinių kaip pedagoginio bendradarbiavimo dalyvių patirties ypatybės.	Mokyklos bendruomenės santykiai.	Tiltai (2000). Nr. 1. P. 91 – 95.	

65.	Kraujutaitytė L.	Aukštojo mokslo demokratiškumas	Apžvelgiamas holistinis aukštojo mokslo demokratiškumo vaizdas, išskiriant šios socialinės sistemos esminius demokratiškumo kriterijus bei nurodant nagrinėjamo reiškinio racionalųjį pagrindą.	Socialiniai mokslai. Edukologija. (1997) Nr. 3(12). P.80 - 88	
66.	Kraujutaitytė L.	Finance Models in Higher Education	Remiantis užsienio šalių mokslinės patirties studijomis, politologijos ir ekonomikos esminių sąvokų struktūrinėmis gairėmis bei racionalios išvalgos metodu, atskleidžiami aukštojo mokslo politikos modelių – kolegialaus, biurokratinio ir rinkos - ypatumai. Jais remiantis išryškinamos pagrindinės aukštojo mokslo finansų politikos alternatyviųjų principų sistemos, nušviečiančios teoriškai pagrįstas viešųjų diskusijų ir praktinės veiklos esmines gaires.	Socialiniai mokslai (2002) Nr. 3(35). P.7 - 11.	Aukštojo mokslo finansų politikos modeliai (anglų kalba).
67.	Kučinskienė R., Kučinskas V.	Studijų kokybės sistemos kūrimas ir valdymas.	Tyrimo objektu pasirinktas studijų kokybės sistemos kūrimo ir valdymo procesas kolegijose.	Acta paedagogica Vilnensia (2005). Nr. 14. P. 187 – 198.	
68.	Lamauskas V.	Mokykla ir jos problemos mokinių akimis	Mokinių nuomonė apie mokyklos problemas (materialinės bazė, mokymo proceso organizavimas, ugdymo turinys, tarpusavio santykiai).	Acta paedagogica Vilnensia (1997) Nr. 4. P. 118 - 123	
69.	Laužackas R. , Kaminskienė L.	Neformalaus mokymosi pažinimas organizuojant profesinį rengimą socialinis partnerystės aspektas.	Tyrimo objektas – socialinių partnerių veikla profesinio rengimo srityje, pripažįstant neformaliuoju būdu įgytas kompetencijas.	Acta paedagogica Vilnensia (2004). Nr. 12. P. 19 – 26.	
70.	Lazauskienė M.	Klasės vadovas mokinio – būsimojo mokytojo akimis.	Savivaldos procesas.	Pedagogika (1990). Nr. 26. P. 147 – 153.	
71.	Lileikienė T.	Mokyklos vadovų požiūris į profilinio mokymo įtaką moksleivių profesiniam ugdymui.	Tyrimo objektas: atliktų tyrimų rezultatai. Tyrimo subjektas: vadovų požiūris į profilinį mokymą.	Pedagogika (2005). Nr. 77.P.53 – 57.	
72.	Linkaitytė G.M., Lukšytė D.	Pasirengimas mokyti visą gyvenimą: savivada pagrįsto mokymosi modelis	Analizuojamas savivalda pagrįsto mokymosi modelis.	Pedagogika (2003). Nr.69.P. 124 - 131	
73.	Linkaitytė G. M., Lukšytė D.	Roberto Sternbergo mentalinės savivaldos teorija ir jos taikymo andragoginėje veikloje	Savivaldos procesas.	Pedagogika (2005). Nr. 76. P. 17 – 22.	

		perspektyva.			
74.	Lipinskienė D.	Edukacinė aplinka, jos poveikis studentų motyvacijai ir požiūriui į mokymąsi.	Tyrimo objektas – edukacinės aplinkos poveikis studentų motyvacijai ir požiūriui į mokymąsi.	Tiltai (2004). Nr. 1. P. 123 – 129.	
75.	Lipinskienė D.	Studijuoti skatinanti aplinka: jos reikšmė studento mokymuisi.	Tyrimo objektas – studijuoti skatinanti aplinka.	Tiltai (2001). Nr. 2. P. 73 – 77.	
76.	Lukoševičius A., Petružienė S., Saveljeva R.	Pedagogų rengimo Lietuvos aukštosiose mokyklose situacija: studentų požiūris.	Tiriamas studentų požiūris į mokymosi institucijos pranašumus, trūkumus, galimybes ateičiai ir kliūtis studijų perspektyvai; studentų požiūris į aukštosios mokyklos programą.	Pedagogika (2004). Nr. 74. P. 7 – 13.	
77.	Lukoševičius A., Tijūnėlienė O.	Reikalavimai reformuotos mokyklos klasės auklėtojui.	Objektas: Reformuotos mokyklos klasės veiklos kryptys.	Pedagogika (2002). Nr. 57. P. 89 – 95.	
78.	Matulionis A., Mičiulienė R.	Akademinės bendrijos kaitos tyrimo metodologija ir jos taikymas Lietuvos aukštojo mokslo atveju	Remiantis susistemintu sociologiniu aukštojo mokslo analizės požiūriu, grindžiamas teorinis pagrindas konkretiems empiriniams akademinės bendrijos kaitos tyrimams.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 1 (22). P.7 - 17	
79.	Melnikas B.	Transformacijų procesai: universitetinės ir profesinės studijos Lietuvoje bei jų integravimas į Europos Sąjungos studijų sistemą.	Apibūdinama šiuolaikinė situacija Lietuvos universitetinių ir profesinių studijų sistemoje.	Tiltai (2002). Nr. 10. P. 146 – 151.	
80.	Meškinienė T., Liniauskaitė A.	Mokyklos valdymo struktūros bei bendravimo ir bendradarbiavimo, kaip mokyklos kultūros srities, sąsaja (Vieno atvejo tyrimas)	Tyrimo objektas: naujai besikuriančios Klaipėdos Vydūno vidurinės mokyklos valdymo struktūros bei bendravimo ir bendradarbiavimo, kaip mokyklos kultūros srities, sąsajos.	Tiltai (2004). Nr. 17. P.79 - 86	
81.	Mickūnaitė E.	Mokymosi visą gyvenimą plėtra ir politika Lietuvoje.	Tiriama mokymosi visą gyvenimą koncepcija šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje, tarptautinių organizacijų veikloje, švietimo sistemoje, jos įteisinimas dokumentais.	Acta paedagogica Vilnensia (2004). Nr. 12. P. 95 – 104.	
82.	Mikoliūnienė V.	Valdymo (savivaldos) ir organizavimo veiklos mokymosi vaidmuo	Tiriama mokyklos vadovo praktinės veiklos ir savo kaip vadovo veiklos samprata bei jos įvertinimas.	Pedagogika (2003). Nr. 69.P. 202 – 206.	

		vadovo darbe siekiant ugdymo institucijos pokyčių.			
83.	Mikoliūnienė V.	Vadybos pradmenų dėstymas pradedančiajam ugdymo institucijos vadovui.	Eksperimentas. Vadovai įsijungia į Lietuvos – Suomijos pradedančiųjų vadovų programą, kur mokosi naujų ugdymo institucijos valdymo formų.	Acta paedagogica Vilnensia (1998) Nr. 5. P. 21 - 31	
84.	Mikoliūnienė V.	Veiklos perimamumo problema.	Analizuojama veiklos perimamumo problema.	Pedagogika (1990). Nr. 26.P. 2229.	
85.	Miškinienė M., Česnavičienė J.	Integruotas ugdymas švietimo reformos ir J. Laužiko idėjų kontekste	Aptariamas integruoto ugdymo taikymas praktinėje veikloje. Pateikiama integruoto ugdymo perspektyva.	Pedagogika (2003). Nr.68.P. 97 - 102	
86.	Miškinis K.	Kuratoriaus veikla aukštojoje mokykloje.	Analizuojama kuratoriaus veikla aukštojoje mokykloje.	Pedagogika (1992). Nr. 26. P. 110 – 115.	
87.	Montvilaitė S.	Ugdymo mokslo sistemos pradmenys Lietuvoje.	Savivaldos procesas.	Acta paedagogica Vilnensia (2004). Nr. 13. P.147 – 154.	
88.	Neifach S.	Švietimo organizacijų valdymas ir komunikacijos procesų rekonstrukcijos.	Tikslas: atskleisti komunikacijos procesų rekonstrukcijas valdant švietimo organizaciją.	Pedagogika (2002). Nr. 57. P. 107 – 116.	
89.	Pečiuliauskienė P.	Kvalifikacijos tobulinimo sistemos pokyčiai humanitarinių, socialinių ir realinių dalykų mokytojų požiūris.	Tyrimo dalykas: humanitarinių, socialinių ir realinių dalyklų mokytojų požiūris į pedagogų kvalifikacijos tobulinimą.	Pedagogika (2005). Nr. 77. P. 78 – 83.	
90.	Petrauskaitė R., Kučinskas V.	Mokytojų rengimo problemos ir perspektyvos užsienyje ir Lietuvoje	Analizuojamos ir lyginamos dabartinės Vakarų Europos, JAV ir Lietuvos mokytojų rengimo ypatybės, problemos ir ateities perspektyvos.	Acta paedagogica Vilnensia (1998) Nr. 5. P. 61 - 73	
91.	Petružienė S., Ruzgienė A.	Mokyklų kaita ir tobulinimas vykdant ALF ir tarptautinių projektų programas	Analizuojama, kaip mokytojai, praktikoje taikydami projektų programas, vertina mokyklos kaitą ir tobulinimą.	Pedagogika (2002). Nr.60.P. 173 - 178	
92.	Petružienė S.	Tautinių mažumų mokyklų kaita ir ryšys su savo bendruomenėmis.	Švietimo kaita ir mokyklos bendruomenė.	Tiltai (2002). Nr. 2. P. 79 – 84.	
93.	Pociūtė B.	Pagrindinės akademinės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra.	Šiame straipsnyje siekiama atskleisti kokybės kultūros esmę ir parodyti gerosios universitetų patirties sklaidos reikšmę gerinant kokybę.	Acta paedagogica Vilnensia (2005). Nr.15. P.188 – 196.	

94.	Poderiene G.	Mokymo/mokymosi aplinkos tobulinimo metodologiniai pagrindai.	Tikslas: pateikti mokymo/mokymosi aplinkos edukologinę analizę bei jos tyrimo ir tobulinimo metodologinius pagrindus.	Tiltai (2003). Nr. 4.P. 115 – 121.	
95.	Poviliūnas A.	Profesinis rengimas ir darbo rinka I: nacionalinis viešosios politikos lygmuo.	Tikslas – išanalizuoti profesinio mokymo sistemos ir darbo rinkos sąveiką nacionalinės bei lokalsios viešosios politikos, pirmiausia sprendimų priėmimo, požiūriais.	Acta paedagogica Vilnensia (2004). Nr. 12. P. 28 – 37.	
96.	Pukelis K., Savickienė I.	Studijų kokybės vertinimo sistemos: institucinis ir programų lygmenys.	Tyrimo tikslas – palyginti Europos šalių ir JAV aukštojo mokslo sektoriuje diegiamas kokybės vertinimo sistemas atsižvelgiant į tai, koku lygmeniu atliekamas kokybės vertinimas ir kokius aspektus jis apima.	Pedagogika (2004). Nr. 73. P. 5 – 14.	
97.	Purvaneckienė G.	Mokyklos reforma ir mokytojo profesija.	Tiriama mokytojų bei būsimų pedagogų nuomonė apie mokyklos reformos eigą bei mokytojo profesiją.	Acta paedagogica Vilnensia (1996) Nr. 3. P. 32 - 48	
98.	Purvaneckienė G.	Švietimo politika ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo plėtra.	Analizuojant teisės aktus ir ikimokyklinio ugdymo tinklo būklę Lietuvoje, nagrinėjant ikimokyklinio ugdymo funkcijas ir jų įgyvendinimą, išryškunami ikimokyklinio ugdymo politikos prieštaravimai. Remiantis mokslinių tyrimų rezultatais bei Šiaurės šalių patirtimi, aptariama visuomeninio ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros svarba.	Acta paedagogica Vilnensia (2005). Nr. 15.P. 176 – 187.	
99.	Rajeckas V.	Mokymo perimamumas vidurinėje ir aukštojoje mokykloje.	Klabama apie kūrybiško perimamumo principo taikymą.	Pedagogika (1991). Nr. 26. P. 3 – 21.	
100.	Rugevičius M., Čepienė R., Žakaitienė A.	Klaipėdos universiteto eksperimentinio darželio auklėtinių adaptacija pradinėje mokykloje.	Permanentinis ugdymas	Tiltai (2002). Nr. 1. P. 107 – 114.	
101.	Sakalas A.	Aukštojo išsimokslinimo apimtys ir struktūros prognozė	Straipsnyje mėginama suformuluoti pagrindinius Lietuvos aukštojo išsimokslinimo personalo apimčių ir struktūros raidos reikalavimus.	Socialiniai mokslai. Ekonomika. (1996) Nr. 5(9). P.30 - 33	
102.	Simonaitienė B.	Mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, bruožų raiška; moksleivių nuomonės tyrimas	Tyrimo objektas – besimokančios organizacijos bruožų raiška mokykloje. Tiriama moksleivių nuomonė apie BO raišką mokykloje.	Pedagogika (2002). Nr.65. P. 261 - 268	
103.	Simonaitienė B.	Mokyklos kaip besimokančios	Teoriškai grindžiama besimokančios organizacijos veiklos bruožų raiškos edukacinėje erdvėje tyrimo	Socialiniai mokslai (2001) Nr. 2(28). P.44 - 54.	

		organizacijos tyrimo metodologija: koncepcijos, kriterijai, indikatoriai.	metodologija.		
104.	Simonaitienė B., Targamadžė V.	Bendrojo lavinimo mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, veiklos charakteristikos teorinis pagrindimas.	Tyrimo objektas – mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, veiklos charakteristika.	Tiltai (2002). Nr. 1. P. 95 – 105.	
105.	Sokolovskis A.	Dėmesys profesiniam ugdymui Lietuvoje vokiečių okupacijos metais (1941 – 1944 m.).	Istorinis tyrimas. Tyrimo objektas – profesinis ugdymas Lietuvoje vokiečių okupacijos metais.	Pedagogika (2004). Nr. 74. P. 110 – 114.	
106.	Stulpinas T.	Visuomenės institucijų reitingas: mokinių nuomonė.	Tikslas – nustatyti mokinių požiūrį į pagrindinių socialinių institucijų visumą.	Acta paedagogica Vilnensia (1999). Nr. 6. P. 92 – 102.	
107.	Survutaitė D.	Papildomojo ugdymo stebėseną Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje	Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų papildomojo ugdymo stebėseną kaip kokybiškų paslaugų teikimo sąlyga.	Acta paedagogica Vilnensia (2004). Nr. 12. P. 164 – 170.	
108.	Šaparnis G.	Mokyklų pedagogų vadybos strategijos vaizdinių ir lūkesčių psichosemantika.	Tiriama pedagogų nuomonė apie mokyklos vadybos tobulinimo perspektyvas.	Pedagogika (2001). Nr. 54. P. 156 - 164	
109.	Šaparnis G.	Psichosocialinės vadybos problemos mokykloje: santykių sritis - vadovas ir mokytojas.	Tiriama mokyklų vadovų nuomonės apie socialinius profesinius santykius tarp mokyklų vadovų ir pedagogų psichosemantiką.	Pedagogika (2002). Nr.61.P. 181 - 187	
110.	Šaparnis G.	Psichosocialinės vadybos problemos mokykloje: santykių sritis vadovas – mokinys.	Tiriamas vadybos procesas bendrojo lavinimo mokykloje. Tiriama mokyklų vadovų nuomonės apie socialinius – profesinius santykius tarp mokyklų vadovų ir mokinių psichosemantiką.	Pedagogika (2002). Nr.56.P. 174 - 181	
111.	Šaparnis G., Merkys G.	Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas mokyklinės vadybos diagnostikoje: hipotezė ir pirmieji rezultatai.	Pirminis informacijos ekstrahavimas švietimo vadybininkų populiacijoje panaudojant kokybinio tyrimo priemones. Nagrinėjama iteratyvaus atsakymų kategorijų sudarymo ir jų objektyvumo pagrindimo metodika.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 2 (23). P.43 - 55	
112.	Šaparnis G.,	Mokyklų direktorių ir jų	Tyrimo objektas – vadybos procesas bendrojo lavinimo	Tiltai (2003). Nr. 2.P. 103	

	Merkys G., Šaparnienė D.	pavadootojų vadybos strategijos vaizdinių psychosemantika.	mokykloje.	– 110.	
113.	Šaparnis G., Merkys G.	Socialiniai – profesiniai santykiai tarp mokyklų vadovų ir švietimo skyriaus: kooperacija, konformizmas, rezistencija.	Atskleidžiama mokyklų vadovų nuomonės (apie socialinius profesinius santykius tarp mokyklų vadovų ir švietimo skyriaus) psychosemantika.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 4(25). P.101 – 116.	
114.	Šedžiuvienė N.	Kolegijų dėstytojų pedagoginės veiklos vertinimo sistemos sudarymas (principai ir kryptys).	Objektas – kolegijos dėstytojų pedagoginės veiklos vertinimas.	Pedagogika (2005). Nr. 76. P. 33 – 38.	
115.	Šiaučiukėnienė L.	Liberalaus ugdymo prielaidos diferencijuoto mokymo sistemoje.	Atskleidžiama diferencijuoto mokymo didaktinė sistema, kaip liberalaus ugdymo prielaida.	Socialiniai mokslai. Edukologija. (1998) Nr. 2 (15). P.108 - 115	
116.	Šiaučiukėnienė L., Dabrišienė V.	Švietimo kaitos tendencijų įtaka pedagogo veiklai individualizuojant mokymo programas.	Tyrimo objektas – pedagogo veikla, individualizuojant mokymo programas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.	Socialiniai mokslai (2000) Nr. 4(25). P.117 – 126.	
117.	Šiaučiukėnienė L., Kaminskienė G.	Profiliuoto mokymosi aplinkos rezultatyvumo tyrimas.	Šio straipsnio tikslas – atlikti teorinę profiliuoto mokymosi aplinkos analizę rezultatyvumo požiūriu.	Tiltai (2002). Nr. 1.P. 83 – 88.	
118.	Šernas V.	Sintezuotas šiuolaikinių studijų modelis.	Tyrimo tikslas: pateikti studijų aktualizavimo sintezuotą modelį.	Pedagogika (2005). Nr. 78. P. 5 – 9.	
119.	Štuopytė E., Leliūgienė I.	Mokykla – bendruomenė: partnerystės tinklo kūrimo galimybės.	Tyrimo objektas; mokyklos ir kitų socialinių institucijų ryšiai.	Socialiniai mokslai (2001) Nr. 2(28). P.60 - 64.	
120.	Targamadžė V.	Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos išjudinimo į besimokančią organizaciją sąlygos	Tyrimo objektas: bendrojo lavinimo mokyklos veikla išjudinimo į besimokančią organizaciją sąlygų aspektu	Socialiniai mokslai. Edukologija. (1998) Nr. 2 (15). P.69 - 73	
121.	Targamadžė V.	Mokinio santykio su mokykla kaip institucija problema	Nagrinėjama mokinio santykio su bendrojo lavinimo mokykla kaip institucija problema.	Socialiniai mokslai (1999) Nr. 2 (19). P.47 - 51	
122.	Targamadžė V.	Vidinis auditas – Lietuvos bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos	Tiriamas bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos vidinis auditas jos veiklos rezultatyvumo aspektu.	Socialiniai mokslai (1999) Nr. 3 (20). P.75 – 79.	

		veiklos rezultatyvumo įsivertinimo galimybė			
123.	Tidikis R.	Edukacinės inovacijos studijose ir studentų pozicija.	Atskleidžiami edukacinių inovacijų pasauliniu mastu akcentuojami orientyrai ir išaiškinamas studentų požiūris į studijų proceso tobulinimo galimybes bei rezervus.	Socialiniai mokslai (2001) Nr. 3(29). P.63 – 69.	
124.	Tumėnienė V., Janiūnaitė B.	Pedagogo novacinės veiklos sampratos erdvė ir struktūra: teoriniai aspektai	Tyrimo objektas: pedagogo novacinė veikla.	Socialiniai mokslai (2002) Nr. 1(33). P.62 - 76.	
125.	Unčiūrys J.	Klasės vadovo veikla ugdant sąmoningą drausmę.	Mokyklos savivalda.	Pedagogika (1992). Nr. 26. P.117 – 128.	
126.	Ušeckienė L., Ališauskienė R. Targamadžė V.	Kai kurie darbingo amžiaus Lietuvos žmonių parengties mokytis visą gyvenimą aspektai.	Straipsnio tikslas – atskleisti darbingo amžiaus asmenų parengties mokytis visą gyvenimą ypatumus.	Pedagogika (2005). Nr. 77. P. 84 – 89.	
127.	Vaicekauskienė V.	Dėl klasės vadovo auklėjamojo darbo vertinimo.	Kaip reiktų vertinti klasės vadovo auklėjamąjį darbą?	Pedagogika (1990). Nr. 26.P. 136 – 145.	
128.	Valatkienė S.	Šiuolaikinių alternatyvių ugdymo įstaigų samprata ir istorinės ištakos.	Šio straipsnio tikslas – pateikti šiuolaikinių alternatyvių ugdymo įstaigų sampratą, atskleisti jų raidą ir istorines ištakas.	Acta paedagogica Vilnensia (2004). Nr. 13. P. 139 – 154.	
129.	Vaitkevičius J.	Dėl pedagogų rengimo.	Kalbama apie tai, jog atgimus Lietuvai, tenka peržiūrėti mokytojų rengimo struktūrą, bei procesą.	Acta paedagogica Vilnensia (1995). Nr. 3. P. 206	
130.	Vaitkevičius J.	Integracijos samprata J. Laužiko pedagogikoje.	Apžvelgimas J. Laužiko veikalas „Švietimo integracijos pagrindai“.	Acta paedagogica Vilnensia (1994). Nr. 2. P. 21 – 27.	
131.	Vasiliauskas R.	Veiklos mokykloje ir institute perimamumas.	Kalbama apie veiklos perimamumą.	Pedagogika (1990). Nr. 26. P. 31 – 37.	
132.	Večkienė N., Targamadžė V.	Kai kurios profesinio rengimo raidos ir pertvarkos problemos.	Analizuojamos profesinio rengimo pertvarkos problemos.	Pedagogika (1993). Nr. 29. P. 116 – 119.	
133.	Wai-Yin Lo	The Influence of Leadership Style on Schools' Development into Learning Organisations.	Straipsnyje pristatomas tyrimas nagrinėja ryšį tarp mokyklos vadovo lyderystės stiliaus ir besimokančios organizacijos požymių raiškos mokykloje.	Socialiniai mokslai (2005). Nr. 1 (47). P. 16 – 25.	Lyderystės stiliaus įtakavystant mokyklas į besimokančias organizacijas.

134.	Zaleskienė I.	Svarstymai demokratijoje ir pilietinė edukacija.	Tyrimo tikslas: pristatyti „Svarstymų demokratijoje“ technologiją ir įvertinti jos veiksmingumą.	Acta paedagogica Vilnensia (2005). Nr. 15. P. 212 – 221.	
135.	Zaukienė A.	Pradinių klasių mokytojo profesinės kompetencijos įsivertinimas.	Tyrimo objektas – pradinių klasių mokytojo profesinės kompetencijos.	Pedagogika (2005). Nr. 78. P. 97 – 103.	
136.	Želvys R.	Aukštojo mokslo plėtra ir akademinė didaktika.	Tyrimo objektas: aukštojo mokslo plėtros ir akademinės didaktikos santykis.	Acta paedagogica Vilnensia (2005). Nr. 14. P.	
137.	Želvys R.	Governance of Higher Education in Lithuania: challenges of the soviet past and perspectives of the global future.	Tyrimo objektas Lietuvos aukštojo mokslo valdymo sistema.	Pedagogika (2005). Nr. 76 P. 7 – 11.	Aukštojo mokslo valdymas Lietuvoje: sovietinės praeities iššūkiai ir globalios ateities perspektyvos
138.	Želvys R., Žilinskaitė R.	Lietuvos aukštojo mokslo reforma: laimėjimai ir problemos.	Tyrimo objektas: Lietuvos aukštojo mokslo reforma.	Acta paedagogica Vilnensia“ (2004). P. 8 – 17.	
139.	Želvys R.	Lietuvos pedagoginės bendruomenės narių požiūris į švietimo reformą raida.	Lyginamas pedagoginės bendruomenės narių (mokytojų ir <u>mokyklų vadovų</u>) požiūris į švietimo reformą 1996 m. ir 1999 m.	Acta paedagogica Vilnensia (2001). P. 10 – 15.	
140.	Želvys R.	Profesinio rengimo raidos paradigmos. Švietimo vadybos magistrantūros studijų raida.	Tiriamos edukologijos magistrantūros studijų Lietuvoje ir užsienyje programos. Išskiriamos bendrosios edukologijos magistrantūros studijų raidos tendencijos	Acta paedagogica Vilnensia (2003) Nr. 10. P. 8 – 14.	
141.	Želvys R.	Švietimo kaitos Lietuvoje bruožai	Analizuojama, kaip reformų metu kito švietimo sistema, kaip visuma, bei atskirų jos geandžių valdymas.	Socialiniai mokslai. Edukologija. (1998) Nr. 2(15). P.61 - 68	
142.	Želvys R.	Švietimo sistemos centralizacija/decentralizacija kaip esminė švietimo kaitos problema	Analizuojama centralizacijos/decentralizacijos problema	Socialiniai mokslai. Edukologija. (1997) Nr. 3(12). P.56 - 62	
143.	Želvys R.	Švietimo sistemos tobulinimas. Gamintojai, vartotojai, teikėjai ir švietimo paslaugų kokybė.	Tiriama Lietuvos švietimo sistema kaip švietimo produkcijos gamintojų, švietimo paslaugų teikėjų ir vartotojų sistema. Analizuojamas švietimo produkcijos gamintojų, švietimo paslaugų teikėjų ir vartotojų vaidmuo, gerinant švietimo kokybę.	Acta paedagogica Vilnensia (2002) Nr. 9. P. 303 - 310	
144.	Želvys R.	Švietimo vadyba kaitos	Švietimo vadovai palaiko reformą, vadovų rengimo ir	Acta paedagogica	

		laikotarpiu: esminiai principai ir nuostatos.	kvalifikacijos tobulinimo sistemą reikėtų orientuoti į specifinių, kaitos laikotarpiu būtinų sugebėjimų ugdymą.	Vilnencia (1999) Nr. 6. P. 103 - 107	
145.	Želvys R.	Švietimo vadyba Lietuvoje ir svetur	Tradicinės ir naujos pažiūros į vadovus, sėkmingos vadovo veiklos kriterijai, švietimo vadovų rengimo pertvarkymas.	Pedagogika (2003). Nr.69.P. 5 - 10	
146.	Želvys R.	Švietimo vadybos raida ir kai kurios aktualios dabarties problemos.	Švietimo vadybos raida. Analizuojama švietimo vadybos raida ir išskiriamos kai kurios svarbios šiuolaikinės švietimo vadybos problemos.	Pedagogika (1999) Nr. 38. P. 14 - 29	
147.	Želvys R.	Švietimo vadybos samprata ir plėtros tendencijos šiuolaikinėje užsienio edukologijoje.	Atskleidžiami istoriniai švietimo vadybos faktai, švietimo vadybos plėtros prielaidos, problemos ir abejonės, švietimo vadybos studijų turinys (Užsienio edukologijoje).	Acta paedagogica Vilnencia (1996) Nr. 3. P. 9 - 15	
148.	Želvys R.	Teachers Attitudes Towards Certain Aspects of Managing Educational Change in Lithuania	Analizuojamas mokytojų požiūris į švietimo vadybos kaitos Lietuvoje aspektus.	Acta paedagogica Vilnencia (1998). Nr. 5. P. 9 – 20.	Mokytojų požiūris į švietimo vadybos kaitos Lietuvoje aspektus.
149.	Žemgulenė A.	Lietuvos pradinės mokyklos mokytojų rengimo patirtis ir šandienos aktualijos.	Tyrimo tikslas – paanalizuoti ryškiausius pradinio ugdymo pedagogų rengimo laimėjimus ir pristatyti šandienines pedagogų rengimo kaitos tendencijas.	Pedagogika (2004). Nr. 74. P. 48 – 51.	
150.	Žilinskaitė R.	Indicators for Higher Education Accreditation in Western and Central Eastern Europe	Šio straipsnio tikslas yra atlikti Vakarų ir Centrinės Rytų Europos šalių patirties aukštojo mokslo akreditavimo srities lyginamąją analizę labiau akcentuojant įvairius kokybės indikatorių modelius.	Pedagogika (2005). Nr. 77. P. 106 – 112.	Aukštojo mokslo akreditavimo indikatoriai Vakarų ir Centrinėje Rytų Europoje
151.	Žvirdauskas D., Jucevičienė P.	Research on Dependence between Leadership Expression and Effectiveness of the School	Straipsnyje analizuojamas lyderystės raiškos santykis su mokyklos veiklos efektyvumu, akcentuojant konkrečių mokyklų veiklos koncepciją. Apibrėžiamos lyderystės raiškos ir veiklos efektyvumo sampratos. Pagrindžiamos mokyklos vadovų lyderystės raiškos tyrimas, jos sąsajos su veiklos efektyvumu mokyklos kontekste. Aptariami tyrimo rezultatai, pateikiant vadovo lyderystės raiškos ir mokyklos veiklos efektyvumo koreliacinių priklausomybių tendencijas.	Socialiniai mokslai (2002) Nr. 5(37). P.78 - 87.	Mokyklos vadovo lyderystės raiškos ir šios organizacijos veiklos efektyvumo priklausomybės tyrimas (anglų kalba).
152.	Žvirdauskas D., Jucevičienė P.	School Principal as a Leader in the Evaluations Performed by the School Community: the Search	Tiriama mokyklos vadovų lyderystės raiška mokyklos bendruomenės vertinimuose, siekiant nustatyti vyraujančią teoriją, kurią būtų galima paaiškinti lyderystės reiškini.	Socialiniai mokslai (2004) Nr. 3(45). P.84 - 93.	Mokyklos vadovas kaip lyderis mokyklos bendruomenės vertinimuose:

		for the Prevailing Theory of Leadership			vyraujančios lyderystės teorijos paieška (anglų kalba).
--	--	---	--	--	---